4.

PERSPECTIVA POLITICA

Regno Poloniæ

elaborata

per quam, quid, & qualiter, Regibus & Regno proſpiciendum ſit: de longe tanquam de proximo facile cognoſces.

AUTHORE

ANDREA de PILCA.

Corijcinio Caſtellano visſicenſi, opus
poſthumum ſecundâ jam vicè
impreſſum

4.

GEDANI,
Apud JOH. HENR. FISCHERUM,
M. DC. XCVIII.

64.

Digitized by Google

PERSPECTIVA

POLITICA

Regno Poloniæ elaborata.

Per quam, quid, & qualiter, Regibus & Regno proſpiciendum ſit: de longe tanquam de proxime facile cognoſces.

DE QUO SIT CAPUT UNICUM.

Non bene Regnum Polonum in Succesſione Regum fundari, docuit in ſtirpe Lechi, prima Imperii Poloni conſtitutio.

NOn omnis Ramus frugi ex Arbore fælici enaſcitur.
Pullulant ſæpe, ex optima radice Stolones.
Ex ipſa Aurelia ac Fauſtina vite
Ferrea & infauſta, enata eſt progenies.
Incommodusque Commodus.
Proh? quot incommodos Reges tulêre Imperia?
An quia? Non ex quolibet ligno fit Mercurius?
An quia? Hæreditas Imperii facilior quam Virtutis?
An quia? Ubi pro libitu voluntas regnat, ibi Virtus degenerat?
Vin vernaculos Commodos?
Lechicam ſtirpem habes, quæ Imperio Polono, centum quinquaginta annis ſuccedendo, nihil profuit, multum obfuit.
Parentis optimi eluſit expectationem à Monarchia in Tyrannidem degenerans.

Digitized by Google

Facilis tranſitus à Monarchia ad Tyrannidem.
Vel quia Non patitur & temnit ſuprema Fortuna monitorem?
Vel quia Si violandum eſt Ivs, regnandi gratia violandum?
Vel quia Privati facilior eſt cura quam Publici?
Vel quia Ubi Monarchia, ibi ſuſpiciones: ubi ſuſpiciones ibi Tyrannis?

Præeat detque fidem Dlugosſius.

Gradum ad Tyrannidem LECHI nepotibus Opulentia fecit.

Qui morbus plerumque Monarchicus eſt:

An quia? Quo plus ſunt potæ, plus ſitiuntur Opes?
An quia? Lucri bonus odor ex re qualibet?
An quia? Paucos Marios, Æmilios, Curios numeravêre Monarchi.

Audio te mi Dlugoſſi, loquere ultra:

Properarunt in Lechitis tyrannidem, Suſpicio, Invidia, Naturæ inclinatio;
An quia? Hæ ſunt comites inclinantis Fortunæ?
An quia? Mores Tyranni etiam Amicis non fidunt?
Claudianus An quia? -- -- -- -- -- ſors iſta Tyrannis
Convenit, invideant claris, forteſque trucident,
Muniti gladiis juvant, ſeptique venenis,
Ancipites habeant artes, trepidique minentur.

Pergit Hiſtoricus.

Superbia Lechitarum faſtidire cœpit Polonum ſanguinem:
Vel quia? Nauſeat omnia Tyrannis, ſibique ipſa diſplicet?
Vel quia? Temulenti eſt nauſeare, qui autem Tyrannus eſt, temulentus eſt, quia ebrius humano ſanguine eſt?
Vel quia? Non bene conveniunt, liberæ ſanguis venæ, & Tyrannis?

Dlugoſ. Lechitæ (inquit) Optimis infenſi, deterrimis Amici:

Et hic nævus Tyrannidis eſt.

An quia? Simile ſimili gaudet?

An

An quia? Veritas, quæ nonniſi optimi Oris filia eſt, odium parit?

An quia? Improborum adulatio, dulce nutrit malum? *Dlugoſ.*

Quaſſibet criminationes facile admiſerunt.

An quia? Eloquentior eſt plerumque in Aulis Principum Improbitas quam Probitas?

An quia? Suſpicioſorum, in criminationes ſemper aures patulæ?

Iura Patriæ labefactarunt: *Dlugoſ.*

Leges et enim Aranearum telis ſimeles ſunt, Iros impotentiores ſtringunt, à Cræſis & Tyrannis labefactantur.

In confiniis Patriæ, Socordia & Ignavia, gnaviter vigilabant: *Dlugoſ.* In aula Venus Jus Principi, populis Anomia dabat, omni in re voluntas pro arbitrio erat:

Nunquam bene paruit Sardanapolo Polonus;

Quia vita carere Viris, quam tam delicato Imperio obtemperare ſatis.

Habent hic quod diſcant Principes:

Primo Polonos indigna judicaſſe, Tyrannorum & Effæminatorum Principum nomina quæ viverent: ut qui non eſſent Virtutis, nec eſſent immortalitatis Paternæ hæredes.

Secundo Polonos pertæſos Tyrannidis, Monarchiam in Ariſtocratiam commutaſſe, ſub qua libere pareretur.

An quia? Tum maximè excutitur jugum cum premit?

An quia? Polonus ſemper appetens Libertatis?

Stirpitus à Deo ſublatam ſtirpem Lechi: *Dlugoſ.*

Vel quia? Voluit Deus Polonos Regi parere non Tyranno?

Vel quia? Oportebit ſine excuſatione, ſupervenire interitum, exercentibus Tyannidem? Sap. 16.

Libet hic adhuc audire loquentem DEUM & claudere.

Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, & numerus annorum incertus eſt tyrannidis ejus. Sonitus terroris ſemper in auribus illius, & cum pax ſit, ille ſemper inſidias ſuſpicatur: Non credit,

Digitized by Google

credit, quod reverti poſſit de tenebris, ad lucem, circumſpectans undique gladium: Cum ſe moverit ad quærendum panem, novit quod paratus ſit in manu ejus tenebrarum dies: terrebit eum tribulatio, & anguſtia vallabit eum. Job. xv.

Claudo

Sic mutat ſceptra DEUS.

ARISTOCRATIA

Sive Prioris Reipublicæ formæ, in duodecim Palatinorum regimen mutatio, quæ, quantaque mala Regno attulerit, intelliges.

CAPUT I.

NOn ſolum Honores mutant Mores, ſed etiam mores mutant honores.

An quia? Ut honorum faſtigium licentiam, ſic licentia morum faſtidium parit?

An quia? Mutati in Honore mores, non honori ſed oneri ſunt?

An quia? Mores improbi, ac pernicioſi Principis morbi ſunt Principatus?

Vel quia? Regis ad exemplum totus componitur Orbis?

Vel quia? Morbus Regius ſeu Ictericus, nonniſi in toto regnat corpore, & nonniſi omnibus nocet membris?

Quo morbo hactenus laborabat Polonia.

Dlugoſ. Morbi autem erant; Invidiæ, Suſpiciones, Faſtidium ſubditi, Anomia, Venus, Oppreſſio tenuiorum.

Qui morbi, non ſolum erant morbi Regii, & Tyrannici, ſed etiam morbi Principatus.

Itaque providendum erat à Polonis morbo, non tam venienti, quam inhærenti, & vel curandi, vel immutandi mores Principum, morbi tyrannorum & Principatus, qui immutari

Digitized by Google

tari non poterant, niſi Imperii forma mutaretur; Mutare potuit, Exilium, gladius, ut in Tarquinio, ut in Iulio Cæſare; ſed noluit Polonus unquam agere Brutos in Principes, noluit Caſſios, noluit ut aliquid recentius dicam

Gallorum Regum parricidas.

Sed fatis ipſis premendi erant Tyranni & opprimendi, ac victrice ſervitutis patientia; per quam

Dedit DEUS his quoque finem.

Præcedat uti cæpit Dlugoſius

Stirpe noxia corpori innoxio, è vivis ſublata radicitus, abrogante DEO laboranti Patriæ conſultatio, pereunti mutatio, ſervienti libertas, opem ut attulit, reſpiravit.

An quia? Hæc ſunt antidota periclitantis ſpei publicæ?

An quia? Animos Polonos, facilius ligant in conſilio, conſortia damni?

An quia? Vt fatale eſt Monarchiæ, mutari in tyrannidem, ſic fatale tyrannidi mutari in Ariſtocratiam, aut Democratiam?

An quia? Sola libertas, mederi poteſt Servituti?

Primi Polonorum Proceres & Nobilitas Gneznæ deliberarunt. *Dlugoſ.*

Cur non & Plebs?

An quia? Semper vulgus & plebem, ſeu Roma Quirites, excluſit à Conſiliis Polonia?

An quia? Beſtia multorum capitum cum ſit Plebs, ideo ejus conſilium inſtabile, varium, deſultorium, precibus & precio obnoxium?

Cur vero Gneznæ?

An quia? Hæc tum Regni Regia, & meditullium, quod ſemper aptum conſultationi?

An quia? Vbi corpus primum formabat Reipub. Lechus, ibi æquum fuerat Aquilas congregari?

Diſce hinc primo à Senatore & Equite conſultatum de Principe eligendo.

Diſce ſecundo : Antiquitatem , Ordinem , Diſtinctionem primamque in Electione liberam vocem Nobilitatis & Senatus.

Conſultatum inibi : An mutandus, an retinendus, antecedens Imperii ſtatus.

En tempora, oportuno Conſilio, temperata :

Retinendum ſi quidpiam ſuaſit : Suaſit potiſſimum Lechi memoria meliorumque.

Mutandum multa : Tyrannis, Oppreſſio, & alia de quibus ſupra.

Concluſum : Abolendum Imperium, Monarchiæ, Tyrannidis.

An quia ? Antiqua gravedinis recordatio, novum jugum diſſuaſit ?

An quia? Iugo ſolutis, facilius eſt tueri & amplecti Libertatem?

Meliores ex Lechitis viſi : Quos vel Error, vel Fortuna nunquam decepit.

Et qui vellent & poſſent primi pro Patria ſumpſiſſe labores :

Ac eos monſtrarent tolerare, non juberent.

Diſce : Quod in Rege Miles ſemper placuit Polonis, ſemper enim generoſum ſanguinem, pacis otio, belli negotia decuit prætuliſſe :

Cromerus. Placuit autem inter bellatores maxime Viſi mirus.

Cui ſoli Fortuna nomen non invidit; Primus enim docuit navibus pugnare Polonum poſſe : Syuardi Danorum regis victor : Daniæ expugnator, triumphator, regnator : Gedanenſis Vrbis creator.

Hujus ſimiliumque Virtus militaris, ſuaſerat retinendam Monarchiam, non tamen perſuaſerat.

Plures enim è Lechitis, in ſumma Fortuna, abrepti fuerant licentiæ ventis.

An quia ? Non ad metam publici boni collimabant ?

An quia ? In Imperio, nonniſi imperium cogitabant ?

An quia ? Magni magis quam Boni audire deſiderabant ?

An

Digitized by Google

An quia? Domini potius videri, & ſalutari, quam Patres voluêre?
Ideo diſplicuere: Faſtidit enim Polonus Principem, cui illud non convenit æqua lance utrumque & rector bonus, & bonus Imperator.
Non autem bonus, qui Tyrannus; qui quia plures in Lechitis, ideo diſplicuit in illis non Principatus ſed Tyrannis.
Cujus Tyrannidis potiſſima radix, quod hactenus Princeps, è Principe naſceretur, iſque primogenitus, ad mentem Lechi, & primorum Procerum. *Dlugoſſius. Cromerus. Miechovita.*
Diſce: In ſucceſſionibus Polonos ſanguinem primogenitum coluiſſe, maxime ſi Virtus privilegio Naturæ reſponderet:
Idque Quia ſic Ius naturæ, Mos gentium, & tempora voluêre:
Lechus autem ſic voluit.
Vel quia? Ordini ſanguinis providendum fuit: Nepotibuſque uti Magneti parentalis providentiæ?
Vel quia? Minore diſcrimine ſumi putabant Principem quam quæri?
Vel quia? Diviſa Imperii ſpes, dividit animos Imperiorum?
Votis optimi Patris reſpondit Patria.
Dum natos, nepotes, pleroſque & plerumque improbos, ac Tyrannos centum quinquaginta annis toleravit. *Vaporius.*
Deinceps, ut Electio optimum Principem inveniret, placuit non potentiam in Principe, quam firmat ſucceſſio, ſed in Principatu, quam firmat Electio, ſtabilire.
Concluſum igitur: Abolendam Succeſſionem nutricem Tyrannidis.
Conſultatum de Electione: An Extraneo Sceptra deferenda, nec ne?
Affirmantibus aliis.
Vel quia? Cechi & Ruſſi propagini, Sceptra deberi videbantur?

Digitized by Google

Vel quia? Paritas multorum, difficilem faciebat Electionem Indigenæ?

Negantibus aliis.

Vel quia? Rerum hominumque peritum, Principem eſſe oportet, talis autem Extraneus non eſt.

Vel Ne morum novitas Exteranei Principis Reipub. formam perturbet?

Vel Ne Potentia Externi Principis, imminueret creſcentem Rempub. Polonorum?

Vel quia? Et parere, & Imperare ſemper valuit, ſi voluiſſet Polonus?

Concluſum: Non quærendum eſſe Externum ad ſceptra Polona Principem.

Conſultatum: Quis ex Indigenis eligendus?

Multos Candidatos fecerat æqualitas; Morum, Opum, Nobilitatis.

Cromerus. Quid ergo? In pari multorum dignitate, variabant ſententiæ.

An quia? Vbi parilis ambiens potentia, ibi difficilis unius Electio?

An quia? Factiones Procerum, tum primum in partes diſtraxere Nobilitate?

Diſce: Ingenioſam in damna publica, ob privata commoda, ſemper fuiſſe, Ambitioni conjunctam potentiam.

Quid multis? Locus fuerat dandus, in duodecim Factionibus Imperio Ariſtocratico.

Et dum unius quæritur Principatus, duodecim placent Optimates, è toto Procerum numero.

Concluſum ergo: A proceribus regendam eſſe Rempublicam.

Sic igitur: ſive Fatum, ſive Tyrannis, ſive Libertatis appetentia, ſive Novandarum rerum ſtudia, ſive paritas volorum;

Transformarunt

Monarchiam in Ariſtocratiam,

Tyrannidem in Optimates,

Princi-

Digitized by Google

Principem in Principes,
Vnum in Plures:

Et non jam ex unius, ſed ex plurium arbitrio, à ſocio pependit dulce libertatis ſorte, Imperii nomen:

Forſan quia? Miſceri quondam debuit Polonum Imperium è Rege ac Optimatibus,

Ideo prius utriuſque formæ ſeparata probatione, præludere Fata debuêre.

Nec Ariſtocratia Monarchicam expungit adminiſtrationem, ſi glutino libertatis ad invicem coaleſcant.

Redeo nunc ad deliberationem de Principibus eligendis, & deliberationis fines propono.

Ex his

1. Bonum publicum,
2. Conſervatio integritatis Regni,
3. Honor Imperii Sarmatici,
4. Reipublicæ gubernatio,
5. Iuſtitiæ & Legum Adminiſtratio,
6. Officiorum Publicorum functio,
7. Cura deſignatæ Regionis,
8. Belli copiarumque ratio,
9. Libertatis defenſio,
10. Status reformatio:

Habes fines Electionis.

Tranſeo ad media his finibus ſubſervientia: Nimirum Mores, Leges, Conſuetudines.

De quibus conſultatum; An veteres Monarchicæ abrogandæ, nec ne?

Viſum Conſultoribus; Non omnes abrogandas: Sed quæ

1. Nocerent Libertati,
2. Faverent Servituti,
3. Saperent Iugum,
4. Servirent Licentiæ,

 5. Nutri-

Digitized by Google

5. Nutrirent odium commune,
6. Extinguerent Bonum publicum,
7. Augerent privatum,
8. Redolerent Tyrannum,
9. Exercerent potentiam ſupra mediocritatem.

Vel per quas Quicquid aliis non liceret, Tyrannidi liceret.

Vel per quas Quod non potuerunt, poſſe voluerunt, qui nimium potuerunt.

Vel in quibus Non Vis, ſed Ius & Mens Tyranni regnaret.

Vel quæ, Reverentiam terrore, aut amorem humilitate captarent. Ita fecit Roma: Prius abrogavit Reges, deinde abrogavit Regum leges: Lege Tribunitia decernente; Ne deinceps Reges & Regum leges Romæ eſſent, vigerentque.

Vel quia? Malorum medicorum ſuſpecta eſt medicina?

Vel quia? Ius illud Regum, pro uvis tulerat labruſcas?

Vel quia? Leges è nomine improborum Regum invidiam contraxerant?

Abrogatis Tyrannis & Regibus & Legibus.

Conſultatum: Quæ leges poſſent eſſe ad finem conſequendum oportunè.

Actum hic ad mentem rudis, & agreſtis ſæculi:
Aureæ libertatis, Ariſtocratiæ, Neceſſitatis:

Ita modus eſt ſceleri poſitus, Et ex malis moribus, bonæ leges exortæ.

In his fundamenta poſita Libertatis.

Mens, animus, conſilium, ſententia Poloniæ explicata.

Conditæ { Quæ juberent: Honeſta, Æqua, Vtilia; Quæ vetarent Indecentia, Iniqua, Inutilia:

Conſtituta quæ ſequuntur:

1. Vt duodecim Viris adminiſtratio Reipub. committeretur, belli paciſque tempus.
2. Vt horum quilibet ſuæ quiſque Satrapiæ præeſſet.
3. Vt iidem Duces belli, & copiarum eſſent.
4. Vt ex proceribus legerentur.

5. Vt

5. Vt Procerum Optimi, Sapientiſſimi, Nobiliſſimi, Ditiſſimi,
6. Vt eorum Dominatus, aliorum ſurrogatione, neceſſitate vel utilitate poſtulante, ſuppleretur,
7. Vt idem illis Imperii qui & Vitæ terminus eſſet,
8. Vt pœnes eos, omnium quæſtionum, injuriarum, differentiarumque deciſio & punitio eſſet.

His inſtitutis, legibuſque non ſolum reformata, ſed & ab integro formata, ſtetit Reſpublica aliquamdiu, ſtabilita legibus & libertate, ſatiuſque viſum Nobilitati Polonæ, parere Legibus quam Regibus. *Dlugoſ.*

An quia? Polonus ſolam Legem veretur & colit in Principe: Ideo prius hic Leges conſtituit, deinde Interpretes legum eligit.

An quia? Non Lex Regis, ſed Rex Legis gratia inſtitutus eſt? *Orichovius.*

An quia? Mens prius Regni debuit eſſe, quam Mentis interpretes?

Intuere in ipſis Poloniæ faſciis, Auream Libertatis infantiam.

Vide

Vt Naturam ſecuta Ducem, ruditas ſæculorum, non Vlpianos, non Trebonianos, non Machiavellos, non Callimachos, non Tyrannorum Paraſitos,

Principes libertatis prius quærit, eoſque Cæcos, Surdos, Mutos.

Leges nimirum:

Hæ enim ſolæ imperant Polonis: Vt autem vivacius regerent, addit Polonia illa ætate, Oculos Aures bis biſſenas, linguas duodenas:

Sed cur tot numero?

Vel quia? Plus poſſunt duodecim linguæ, aures, & oculi, quam lingua una, Aures duæ, Oculi duo.

Vel quia? Vnita Virtus fortior, dum omnes volunt, ut unum velint, unum ſapiant, unum loquantur, unum videant, unum audiant.

Hunc

Digitized by Google

Hunc prima Libertas attigerat, gradum fœlix ſi diu
Legum Principatu viguiſſet.

Concluſum. Has aliaſque Leges (quæ Poſteros effugêre) ſervandas ab omnibus eſſe.

Deſiderabit adhuc Lector Legum & harum Conſtitutionum rationes.

Addo Tu æſtima & diſpice. Neq; enim ſubactam viam calco Nulla his fax, nullum prævium lumen, tamen accipe.

Cur electi Duodecim?

Novum ne id placitum Eligentium? An vetus ſub Monarchis nomen & officium, nunc adauctum legum cuſtodia? *Cromerus.*

Vtrum vis amplectere. Id factum reor.

Vel quia In tot proceres partitus fuerat ſuam Lechus Monarchiam,

Vel quia Vnius Imperium hactenus omnibus gravedini fuerat,

Vel quia Multis hoſtibus incincta Polonia, multos defenſores requirebat,

Vel quia Ita fieri ſuaſit, paritas notorum Eligentium, & æqualitas dignitatis, probitatis, ac opulentiæ Candidatorum,

Vel quia Secuti exempla Romanorum in Decemviris,

Vel quia Fortuna Imperii Poloni longe lateque diffundebatur.

Noſti numeros Arithmeticos Aſtronomicos.

Gradus ad calculos voca.

Miechovita. Incipe ab occaſu ſecundum cœli longitudinem, A gradu 32,
Tanaim verſus uſque ad gradus 60.

Tantum enim in longum quondam patuit Polonia,

Hos gradus partire in miliaria, invenies 420.

Vni enim gradui 15 miliaria Germanica correſpondent.

In latum vero Si incipias à montibus Sarmaticis uſque ad mare Baltheum, à gradu 49 uſque ad gradum 57 invenies miliaria 120.

Ne igitur mirêre tot Optimates electos, vix enim unus tanto par Imperio viſus.

Ius

Ius enim dicendum erat Germaniæ, Daniæ, aliiſque non Provinciis ſed Regnis, quæ Polona ſub ſceptra & arma ierant.

Sed cur belli paciſque tempore iidem? *Cromerus.*

Fatale eſt ſapere vetuſtati. Intellige. Vel alternâſſe Ducis & Iudicis officium, Vel diviſam aptitudinem fuiſſe, in ſex Bellatores, & ſex Quæſitores, Vel Partes Iudicum cum bellarent, vicario Iudicio & ſuccedaneo ſuppletas fuiſſe.

Tranſeo ad aliam legem.

Cur hi Palatini tantum è Proceribus lecti, cur etiam non ex Nobilitate?

An quia Aureos illos antiquitatis mores, jam incipiebat trahere in partes vis factionum,

An quia Proceres præcipua Nobilitatis columina,

An quia Senatum & Nobilitatem, nunquam diſtinxit Æqualitas ſed Officium.

An quia In Procerum nominibus, non Ambitio, non Largitio, non ſolæ Divitiæ, ſed Virtus, Probitas, Rei militaris ſcientia triumphabant.

Sed de hac Lege ſatis.

Venio ad aliam. Cur placuit ſingulos Palatinos, ſingulis Satrapiis præponere?

Mentem antiquitatis aperiam. Inferre ſuſpicionem ibi licet, ubi vetuſtas poſteris invida, actionibus publicis tenebras quæſivit.

Ita factum reor, ſingulas ſingulis Palatinis ex æquo Regiones determinatas eſſe, ut quilibet eſſet Pater, Caput, Lux, Mens, Dux, Iudex, Arbiter, ſibi definitæ Provinciæ.

Hanc rexiſſe ad communem mentem Regni, ad commune placitum totius Nobilitatis, & reliquorum Procerum.

Ita quodlibet Aſtrum ſuæ plagæ luxit, non tamen alteri, Non licuit, quia non decuit, permutato lumine aut vicario fungi.

Sed nec Terram aliter proceres Aſtrici illuſtrant, niſi Errones

ſeptem excipias, quos maximè conſtat in eo errare, quod nulli certæ parti in Orbe luceant.

Nec mala illa Ordinis conformandi ratio & regula Nemo ſe in alterius officium ingerat,ac in alienam meſſem immittat falcem,maxime vero in Politicis. Sat multa & multos is regit, qui bene novit regere.

Nec ſat fuit Palatinis ſuam luſtraſſe Regionem & illuſtraſſe luxere hæc toti Poloniæ ſydera.

Quomodo? Quotannis putarem Gneznæ in Comitiis. Vbi proſpiciendum fuit ab Oculis pluribus, uni Menti, Legibus, Regno.

Quid ibi? Data ratio Adminiſtrationis Nobilitati præciſis Exceſſibus Defectibus.

Redditus medio (id eſt) juſto, ſuus vigor (id eſt) honor.

Habes conjecturam. Quæ ſequitur Lex eſt Tertia.

De qua quærimus? Cur iiſdem Palatinis ratio belli commiſſa? & quis hac in re modus?

Hic enim ſemper oculos aureſque vigilantes voluerunt Poloni, & non tantum linguas Regni & Legis, ſed & manus Legis eſſe ſuos Principes voluêre.

Præclare

Qui recturus es Poloniam intende. In pace lingua Regni & Legis eſſe debes, in bello manus.

Segnes viſæ fuerant Tyrannidis ſucceſſivæ manus ideo delectæ ſunt plures.

Vt eſſent indefeſſa potentia. Recenteſque viri, recenteſque vires.

Modum adhuc quæres? Copias ducendi, Bellandi?

Hinc enim, Nomen videntur duxiſſe Polonorum Woicwodæ? id eſt, Bellorum Duces?

Et hic opus conjectura Suppono. Vbi major vis erat ibi promptior Regni manus, Duciſque munus.

Ipſe præibat. Non ad ſpeciem virtutis fax, ſed genuino Martis exemplo. Ipſe

Digitized by Google

Ipſe manu ſua, pila gerens, præceſſit anheli Claudianus.
Militis ora pedes, monſtrans tolerare labores.

Cætera quæ ſopivit vetuſtas nunc tacebo.

Moveo calamum ut quintæ Conſtitutionis mentem aperiam.

Duo hic in Palatinis officia conſidero Imperatoris & Iudicis.

Vtrique neceſſum eſt, ut ſit Optimus, Sapientiſſimus, Ditiſſimus, Libertatis defenſor ſtrenuiſſimus.

Imperator Anima belli eſt Iudex Pacis vita, ſpiritus.

Majores ergo illi noſtri, voluêre in Palatino quolibet Imperatorem Optimum.

Ita & Cyrus. Non cenſebat convenire cuiquam Imperium, qui non melior eſſet iis quibus imperaſſet.

An quia non poteſt exercitum is continere Imperator, qui ſeipſum non continet,

An quia Tutiſſimum illis viſum, in virtute Ducis ſpem poſitam habere.

Loquar ore Tulliano. Quanta innocentia debent eſſe Imperatores,

Quanta omnibus in rebus temperantia, quanta fide, quanta facilitate, quanta humanitate?

Si ſolum habeat Imperator, laborem in negotiis, fortitudinem in periculis, induſtriam in agendo, celeritatem in conficiendo, conſilium in providendo.

Bonus eſt, non tamen adhuc Optimus.

Optimus, Cujus in Exercitu non veneunt Centuriatus. Quem. Non avaritia ad prædam. Non libido ad voluptatem. Non amœnitas ad delectationem. Non labor ad quietam, à propoſito curſu bellandi avocare potuerunt.

A cujus militibus nulla vis affertur. Qui milites ſub Aquilis non ducit. Quorum lingua vana, manus rapaciſſima, gula immenſa, pedes fugacos, quæ honeſte nominari non poſſunt. Inhoneſtiſſima.

Digitized by Google

Breviter. Qui non ſint lepores galeati, hirudines ærarii; Qui non cum Regibus pictis, luſoriiſque Fortunam experiantur. Qui non ſuper menſa debellent Alexandros, vitreos vinaceoſque, teſſeraſque ſignent non in abaco, ſed in campo. Qui non agant prædatores è ſociis, populatoreſque terræ, quam à populationibus debent vindicare.

Sed alias plures optimi Ducis militumque notas, licet nec hi vani colores.

Ad Iudicem propero, Quis Optimus dicendus?

Sumo ſigna Optimi Qui non ſolum judicat, ſed & vivit ad mentem Regni & Legis.

Ex Auguſtino Qui vera non credit, licet vera ſint, niſi talia demonſtrent.

Ex Ambroſio Qui Iudicans de alterius errore, non habet in ſeipſo quod condemnet.

Qui in ferenda ſententia, nullo odio, nulla offenſione, nulla levitate ducitur.

Qui nil præparatum, & meditatum de Domo defert ad Iudicandum.

Qui ad naturæ mentem decernit, obſequitur legibus non adverſatur, exanimat cauſæ merita non mutat.

Ex Gregorio Qui in præferenda ſententia nunquam præceps Indiſcuſſa temere non judicat, quibuſlibet malis auditis non movetur.

Ex Alano Apud quem NVMMVS non loquitur, Quem non vincit Pecunia.

Ex Phocydide Qui faciem non judicat.

Ex Horatio Qui honeſtum prætulit utili, Et rejecit alta Dona nocentium.

Ex Lucano Qui dante rabula, non capit quam non habet Iram, neque permittit, ut affectum victrix ducat Loquentia.

Diſce. Optimus olim Iudex ſine Cauſidicis, nec forum fuerat muricibus ſtratum.

Redeamus

Redeamus calame ad Imperatorem.

Appinge ei ſecundum è Quinta conſtitutione colorem Divitias.

Indagemus. Cur eas in nomine Imperatoris quæſivit Polonus?

An quia Pecunia Amicos militeſque facile parat, paritque?

An quia Imperator, qui dives eſt, minus inhiare viſus prædæ, minus alieno,

An quia Ærarium Regni, Tyrannidis luxu exhauſtum fuerat?

An quia Multa bella gerenda, Nervis indigebant Militiæ,

An quia Exactionibus providendum fuerat, quæ ſub Tyrannis Rem Polonam afflixerant.

Cur vero Iudices divites?

Magna ratio & ſola ſufficit. Ne vigerent Corruptio & Avaritia omnium vitiorum radices.

Electum igitur & approbatum in duodecim Proceribus lumen Virtutis vidimus ſupra & legimus.

Simul ác Optimatium ſtatum & Ariſtocratiam. Quæ niſi optimos veneratur & ſequitur. Nunc junctas & Divitias monuimus.

En paucorum Imperium, en Oligarchiam. Miſcere voluit cum Auro Polonia Paupertatem.

Poſſunt tamen, ſi vinculum addas Bonum publicum.

Diſce. Virtutem nunquam excluſit à Sceptris Polonus, excluſit Divitias.

In Piaſti paupertate.

Eas conjunxit in Palatinis cum Virtute. Novam compagem in Sceptro Virtutis & Divitiarum meditatus, nimirum Ariſtoligarchiam.

Monſtrum dices?

Non tam Vir probus Dives, quam Dives probus.

Aureis tamen illis ſæculis frequens miraculum.

Diſce & pondera. Quale Sceptrum Polonis confixit tunc ipſa Natura, & quam bene.

Digitized by Google

Sed Tertia qualitas Procerum nos ad ſe vocat Prudentia, Sapientia.

Hæc Iudici neceſſaria. Cyclops Lipſio Poëticus, Princeps ſine Prudentia.

Parum dixit Belgii ſol & lumen Addo. Ipſa cæcitas eſt, tenebræ ipſiſſimæ.

Et potior hæc pars in Palatino viſa fuerat Nobilitati.

Non enim. — — Solis viribus æquum.
Credere, ſæpe acri potior Prudentía dextra.

Maximam enim Artem tractat qui Iudicat hominem.

Sapientiſſimus Iudex eſt qui Iuſtus eſt.

Et qui Pauciſſimis Legibus utitur.
Et qui Breviſſimo compendio Iudicat.
Et qui Oleum gladio ſcit temperare.
Et qui Aure utraque Forum excipit.

Sed & Sapiens Imperator ſit neceſſe eſt. Sic & Arpinas noſter.

Scientiam rei militaris requirit in Imperatore, cum illo ſapere mens eſt.

Vel quia Mens una Sapiens, plurium vincit Manus.

Vel quia Plura in ſumma Fortuna auſpiciis vel conſiliis, quam telis & manibus geruntur.

Quis igitur Sapientiſſimus Dux? Qui & peritiſſimus, Qui & providentiſſimus.

Peritus ille, Qui plures per Provincias ſtipendia explevit.
Quem in omni genere Belli Fortuna exercuit.
Cui probe notum. Quis Agminis Ordo, quæ cura explorandi.
Quantus Vrgendo trahendoque Bello modus.

Providens ille, Qui loco opportuno committit ſe Fortunæ non pondere affectus ruens.
Et cui illud Auguſti Octaviani in factis Feſtina lente.
Et qui Tum temnit Hoſtes, dum cavet.

Et

Et qui Interdum cum Fabio Rem cunctando reſtituit.
Interdum cum Minutio Prælia urget properando.
Interdum cum Cæſare Venit, Videt, Vincit.
Et qui ut breviter dicam Sciat probe; Quantum differant.
Agere Temere & Feſtinanter. Et ubique locorum.

Tempora Tempore Temperat.

Sat de Sapientia.

Propero ad Nobilitatem.

Voluit Antiquitas Imperatores Polonos Nobiliſſimos voluit & Iudices.

Pono utrique parti communes rationes.

An quia Auctoritatem requirit nomen Imperatoris & Iudicis?
Hanc autem non habet qui Nobiliſſimus non eſt. Auctoritas enim.
Vt in Iudice Ætatis & Severitatis, in Duce Victoriarum & Felicitatis.

Ita in utroque Nobilitatis filia eſt.

Multum addet robur noſtræ ſententiæ Roxolanus ille Cicero infideli ſubdit. *Orichovius.*
Quia inquit, Nobiliſſimarum Familiarum auctoritati Regnicolæ cæteri parere didicerunt.
Reſtant ex Quinta Conſtitutione Vindiciæ Libertatis.
Has Majores in Iudicibus requiſivêre, ut licentiæ impetum Legibus retunderent.
In Imperatoribus. Vt Servituti obviam irent Potentia.
Domi Foriſque in utriſque. Vt auream in Libertate ſervarent mediocritatem.
Sed vellicat calamum Conſtitutio Sexta Obtempero & quæro.

Cur

Digitized by Google

Cur hi Magiſtratus non Annui ? ſed ad durationem vitæ alligati.

An quia Non bene regitur Reſpublica, cujus Adminiſtratio quotannis defungitur, quia is regere bene non poteſt, cui intime non ſunt cognita Mox, Lex, Conſuetudo.

Quorum cognitioni, non unus ſolum Sol, ſed vix centum ſufficiunt.

Fato ergo permiſit eligens Nobilitas, Vitam, Iudicium, Imperium Procerum Candidatorum.

Rata Diu tôlerandos eos Quos Virtus, Nobilitas, Divitiæ commendarent.

An quia Quod optimum eſt extra vices temporis eſſe debet ?

An quia Annuæ mutationes difficiles in tanto numero ſi adjicias, nonniſi Virtute, Libertate, Nobilitate, Divitiis præſtantes fuiſſe eligendos.

Quid moror ? Tranſeo ad ſurrogationem Officii ;

Nam & hic habeo quod dicam breviter.

Conſtitutum Vt ſuccederent alii aliis, non agminatim ſed ad Naturæ legem, relictis pluribus peritioribus à quibus haberet quæ diſceret recentior. Addito ſi utilitas poſtulaſſet, vel neceſſitas Publica.

Nam ſi maculata fuiſſet ſcelere Potentia, læſum Imperium, violatum Officium. Fortuna moribus mutata innovabatur & meliori tradebatur.

Dlug. Cromerus. Aggredior ultimam legem, qua omne Ius comiſſum, Palatinis, non ſolum Belli, ſed & Pacis. Iuſſique

Dicere Ius populis, injuſtaque tollere facta.

Intra tamen cancellos. Ne enim ire liceret qua liberet.

Ideo ſcriptum eſt Ius, non ſolum populis ſed & Palatinis.

Hanc mentem Vetuſtatis laudo, & conſilia Senatus & Nobilitatis.

Claudo. Hæc fundamenta prima Libertatis ac novæ Reipublicæ poſuit quondam Polona Nobilitas.

Quo-

Quorum ſoliditatem mente propinquiori mecum, Lector, explora ac ſcrutare, Præclare enim videbis fundatam Ariſtocratiam fuiſſe. Dlugoſſ.

Firmaque tantæ molis jacta fundamina, ſi in ædificii ſequioris extructione, tam ab obtemperantibus quam ab Imperantibus, exoptanda fuiſſet ſervata conſtantia.

Quis clarius quam Dlugoſſus?

Sanctum (inquit) Regibus ac Principibus propitia Divinitate extinctis Poloni nacti conſilium, Imperium ſuum, libertate & legibus ſtabiliendum cenſebant, optimum factu rati, ſatius parere Legibus quam Regibus, fuiſſetque eorum Reſpublica, felicibus incrementis proſperata, ſi partam Libertatem pati & tueri potuiſſent.

Hæc ille, Qui etiam non temere hanc Rempub. natam & bene fundatam fuiſſe exiſtimavit. Probo viri mentem & amplector.

An quia Ex Lechi morientis mente & voto conſtituta? Qui Imperii ſui Adoream voluit à Martiis ſolum viris hæreditari. Guagninus.

An quia Hæc Reſpub. non niſi Optimo confert gradum Dignitatis?

An quia Plebem excludit ab Imperio?

An quia In Rectores, Equites & Agricolas dividua?

An quia Neceſſitati & Tempori conformata?

An quia Par honor non inter impares Nobilitate & Virtute diſcriminatus?

An quia Contemperationem Carthagienſis Reipub. redolet?

An quia Nulla hic in dignitate hæreditaria ſucceſſio?

An quia Maximum hic Iuris Imperium, maxima dignitas Legis?

Minor Optimatum.

Hi enim nonniſi Cuſtodes Legum & Paſtores populorum.

Non autem Poplivori Principes.

Hæc ad mentem Stagyritæ.

Digitized by Google

CAPVT II.

In quo initia Regiminis Palatinorum laudantur.

IAċta ſunt fundamenta præclara; laudavimus: Nunc videamus & miremur molem ædificii.

Cujus initia non tam meis, quam Hiſtoricorum noſtrorum verbis effero.

Probi ædificatores fuêre, ut fere in initiis ſolent fervere omnia.

Cromerus. Recte (ergo) illi initio

Quia nam?

Cromerus. E Republica etenim initum Magiſtratum geſſêre,

Commendantur, ſed ab Initiis. Palma eſt in janua, non in Faſtigio.

Nec abs re Tacitus.

Quod initia Magiſtratuum fere meliora ſunt, ſed finis inclinat:

Nec ſolum ut jam video, Imperium Virum, ſed & Conſtantem oſtendit:

Fœlix cujus diu ——— Mens immota manet.

Nec ad primam faciem variantis Fortunæ, Fato urgenti incumbit.

Illud vero Quod è Reipublicæ mente geſſêre Magiſtratum confirmat Dlugoſſius;

Quia inquit Integritate qua potuerunt, ampliſſima Regno commiſſo intenderunt.

Ne mirêre, Gubernabat enim Polonos Virtus.

Ariſtoteles. Quia Ibi Virtus dominatur, ubi regunt Optimates;

Tu per Optimates Optimos intellige.

Idem. Optime autem regit, qui prudenter. Prudenter regit,

Seneca. Qui maxima arte tractat indomitum Animal,

Hominem ſcilicet.

Sed

Digitized by Google

Sed & qui hunc Regit, mundum regit, Mundus enim, quidam homo eſt, ſed parvus.

Prudenter regit, Quæ cuncta videt quæ facienda, *Heſiodus.*

Sed nec ſemper oculo credit proprio, aſt etiam ſæpe fidit alieno, ne vel decipiat vel decipiatur.

Optimè regit, Qui mentem non ſeparat à pluribus, ſi plures regant. Sed cum eis unit ad finem illum Reipublicæ ſummè neceſſarium. Nimirum *Ariſtoteles.*

Bonum publicum.

Optimè regit, Qui juſte regit;

Iuſtè regit, In cujus penatibus nihil venale, aut ambitioni pervium. *Tacitus.*

Optime regit, Qui clementer;

Clementer regit Qui languida regnat manu. *Seneca.*

Optimè regit, Qui fideliter;

Fideliter regit, Qui nullum ſpeciem Iuris fraude colorat. *Livius.*

Optimè regit, Qui modeſte;

Modeſtè regit, Qui in alto poſitus, non alta ſapit. *Bernardus.*

Rectè ergo initio moles ſurgebat in altum.

Leges dictæ Sarmatis Germaniæque. *Iodocus Decius.*

Quam multæ? Pauciſſimæ.

An quia Vbi multæ Leges, ibi multæ Lites? *Plato.*

——— Ibi ferrea Iura *Virgilius.*

Inſanumque Forum.

Quiſquis Rexeris, memento breviare Lites, paucioribus legibus judica.

Opus facies ex voto Ludovici XI Galliarum Regis Principe digniſſimum. *Lipſius.*

Fac ne Poloni ——— Magnis agitent ſub legibus ævum. *Virgilius.*

Et multis. Fac ut cauſidicina ſileat, vera tabes Poloniæ.

Diſce à Deo, Qui decem legibus orbem temperat univerſum.

Diſce à Natura, Quæ multis legibus ſtare non poteſt.

Et otioſas in mundo odit Entitates. *Ariſtoteles.*

Digitized by Google

Vnum remedium uni ſufficiat morbo; Quod ſi unum non ſufficit, ſufficiant pauca eaque ſimpliciſſima.

Lipſius. Odi profanum vulgus Medicorum, qui linguis tantum ſanant multiſque verbis.

Optimus Medicus qui paucis & ſimplicibus opem fert medicamentis.

Multa Medicamenta ſunt morborum ſemina novorum.

Plato. Multæ Leges vitiorum.

Vide ut è ſummo Iure, ſumma exoriatur Injuria.

Vt è Codicibus, è Digeſtis, è Novellis pullulet major in dies vitiorum ſeges.

Id è Platonis divina mente hauſi quod ſcripſi.

Vnde & illud. Non fuerint concordes unquam, aut inter amantes Cives, ubi mutuæ multæ lites Iudiciales ſunt, ſed ubi eæ breviſſimæ & pauciſſimæ.

Redeo ad Duodecim Optimates, qui quia in initiis Optimi.

Cromerus. Iura dedêre Populis Optima, Pauciſſima, Simpliciſſima:

Quæ non in libris neque in Tabulis, ſed in animis hominum atque vita incidêre.

Rude ſæculum Cromero quod nobis Aureum.

Hinc diſce Quod firmiſſima ſit Lex quæ in Animo ſculpitur.

Nunc, In officina Diplomatica, vulgo Cancelaria die noctuque novæ laborantur Leges.

Quo fructu? Vt hæreant in charta, exulent ab Animo.

Et quod vix feras. Scribitur Lex, ut ematur. Dandum.

A ſepia, à calamo, à manu, à voce.

Scribenti, Legenti, Agenti, Defendenti.

Ita Oenopolia Iuris inſtituuntur, nec ad ea niſi DEÆ Monetæ patet aditus.

Et Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras.

Melius Antiquior ætas, Forum venale conſtituit, rei Frumentariæ,

Digitized by Google

tariæ, Oleribus, Leguminibus, non Iuri, non Iuſtitiæ, non Legibus, niſi forſan jus ſorbile excipias.

Habet ſuos Solones, Lycurgos, Zaleucos, quos imitetur Polonia, poteſt autem ſi velit.

De Zaleuco libet audire Strabonem. Zaleucum (inqui) illum olim paucas & ſimplices leges dediſſe, (ita olim & noſtri Palatini) ſed ſecutos (intellige Principes) alias (intellige leges) per ſubtilitatem, & nimiam curam addidiſſe, ut celebres magis quam boni redderentur.

Conſulant id ſpeculum recentiora Polona tempora, & ſi qui ſimiles Nævi, tollant.

Habes inclita initia, quod ſequitur operis, deflectit à rectitudine.

Tu diſces hinc Mutari tempora & nos in illis.
Diſces Homines nos ea lege natos ut mutemur.
Diſces Quod nihil ſit ex omni parte beatum.

CAPVT III.

Dicendum mihi nunc, Cur & quomodo à rectitudine deflexerint Palatini, & quæ inde in Regno ſubſecuta?

CVr Amphora cæperit efformari Et
Inſtitui currente rota, cur urceus exit? *Horatius.*

Cur retrahit pedem ab Ariſtoligarchia ad Monarchiam Polonus?

Cur Libertas reſumpta abdicata? Cur exploſa Palatinorum gubernatio? *Dlugoſ.*

Cur ad unius Imperium animi converſi? *Decius.*

Cur bene fundata Reſpublica & peſſumdata? *Dlugoſſus.*

Digitized by Google

Quamvis non ſine Cauſa alii facti ſunt Poloni, hoc enim inconſtantiæ eſſet.

Cicero. Sed pro re nata mutavêre Conſilia, quod fuerat Prudentiæ.

Cromerus. Malorum pertæſi, quæ agminatim incubuerant.

Familiariſſima Errori Conſuetudo. Errare ubi cœperis, vix aut nunquam poſſe deſiſtere.

Fatum enim labyrintheum Errores trahunt. Error Errori catenatur.

Incumbunt autem mala quæ præmunt, maxime vero Publica.

Nullum autem onus gravius Publico malo, omnes enim parili mole premit.

Publicum malum, publica Spei & Reipublicæ mutatio.

Et mira Ariſtocratiæ in Monarchiam Metamorphoſis.

Cujus fert animus cauſas expromere.

Lucanus. Libet hic cum Poëta: Invida fatorum ſeries, ſummiſque negatum

Stare diu, nimioque gravis ſub pondere lapſus.

Seminarium malorum Nimia Imperantium Clementia.

Diſces tu hinc ut nimiam Severitatem, ita nimiam Clementiam Imperiis nocuiſſe.

Imperaverunt Optimates Clementer, ſed quia nimium, Ideo non Optime.

An quia Amari voluerunt non timeri?

An quia Optaverunt Imperio quam non ſunt aſſecuti Securitatem, Firmitatem, Diuturnitatem.

Seneca Trag. Inviſa enim Imperia nemo ſuſtinuit diu,

Ideo mites fuerunt Patrum inſtar.

Vitium vertendo Regno fatale ſequitur è nimia pullulans Clementia.

Impreſſa obtemperanti Poloniæ, vilis abjectaque Opinio de Imperantibus.

Palatinis eorumque Statu.

Brevius dixero Contemptus,

Qui

Qui ubi invaluerit, extinguit Imperiorum Animam & Vitam nimirum Auctoritatem. *Seneca.*

Nullæ igitur erant vires Imperio Palatinorum, quia

Nullus in Animis Obedientium conſenſus. *Livius.*

Qui eſſe non poterat, quia medica aut nulla fuerat Imperantium Æſtimatio.

Nec hic quievit Contemptus, gradum fecit Paritati:

Secuta æquo paſſu Contumacia, & dedignatio Parendi.

Infima Summis reddantur paria, & coæquantur.

An quia Pœnituerat Polonum, inter Proceres & Nobilitatem locum dediſſe inæqualitati?

An quia Nunquam bene Par paruit Pari?

An quia Idem par & diſpar ſibi eſſe non poteſt?

An quia Pares nec metuimus, nec mirari ſolemus?

Quid reſtat? Everſa Imperii Majeſtate, non ſe jam tulerat Polonia.

Ex Libertatis uſu nimio pleno alveo emanavit abuſus inſolitus Libertatis.

Qui Faſtidioſum & contemptibile nomen Imperantium reddidit obtemperanti Licentiæ. *Dlugoſ.*

Si tamen unquam obtemperare voluit, & valuit Licentia.

Silendum hîc fuit Imperio jam enim impunitate peccandi, Auctoritatis ejus acies fuerat hebetata:

Facilis gradus à Libertate ad Licentiam.

An quia Difficile eſt (ubi nulla fræna) dum libet non licere.

An quia Ea natura multitudinis quæ & freti. Si enim aliquando fluctus ſuos impellentibus flatibus extulerit, non facile ad priorem reduci poteſt tranquillitatem. *Dlugoſ.*

Quæ libertas Adeo potens ſui quæ interdum non exorbitet?

Et Luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras *Virgilius.*

Imperio premat. Dum inſtant.

Nullus potentior ventus & fluctus quam Licentia.

Nec potuit hæc Navis occupare portum *Horatius.*

Nudum

Digitized by Google

Nudum enim erat remigio latus.
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæque fractæ gemuêre malis
Ventorum factæ ludibrium.

Aſt tu recentior Polonia, interfuſa nitentes, vites æquora Cycladas.

Libera es fateor, velim tamen ne ſis licentioſa.

Cicero. Non enim liber eſt, qui non poteſt Cupiditatibus ſuis imperare.

Dlugoſ. Ita ergo Majores noſtri conceſſa libertate inſoleſcebant.

Conceſſam recte dixit Dlugoſſius. Munus enim è divinitatis hauſtum liberalitate Libertas eſt.

Virgilius. An quicquam nobis tali ſit munere majus?

Sed quo conceſſum Polonis, uti non abuti.

Stare nunquam potuit bene Aurea Libertas ſine ferro, potuit ſæpe Licentia.

Dlugoſ. Quæ in animis Polonorum induxerat veteris diſciplinæ rigoris oblivionem.

En ſobolem licentiæ? Ita &c.

——— patriis acer Romanus in armis
Fuerat, tamdiu, quamdiu.

Virgilius. Injuſto ſub faſce viam carpebat & hoſti,
Ante expectatum poſitis ſtetit agmine Caſtris.

Et quamdiu non licuit nimium libere.

Vis veteris rigoris & diſciplinæ Polonæ Idæam? Depingam

Cicero. Fuere tempora in Polonia Cum virtus militaris præſtabat cæteris omnibus.

Virgilius. Et ——— potuit quæ plurima Virtus
Eſſe, fuit, toto certatum eſt corpore Regni.

Tacitus. Non emebatur Miles ſed legebatur, Legebantur autem Milites.

Egeſippus. *Livius.* Non aſſueti latrociniis, Non bellorum inſolentes, Non purgamenta urbium, Non ignoti inter ſe ignorantesque.

In

In Caſtris Non procacitatis, & petulantiæ, ſed virtutis & modeſtiæ certamen erat. *Tacitus.*

Erant Milites illi veteres ſub Lecho in procinctu in Campis,

Non per omnia Municipia deſides, hoſpitibus tantum metuendi,

Nec ſe effundebant in luxum & epulas nocturnoſque cætus, *Tacitus.*

Non lingua ſed manu promptiores. *Saluſtius.*

Nunquam enim vox hominem interfecit. *Dio.*

Ita ergo olim ſeverè conformabatur Miles, ad robur, ad Virtutem exercebatur exercitus, Nec ſimulacrum Virtutis, ſed Virtus in caſtris fuerat amata.

Docebantur Milites laborare, decurrere, portare pondus & Solem pulveremque ferre, nec pudebat foſſas ducere & ſudes ſcienter figere. *Vegetius.*

Iam quam bene ordinatus Exercitus? Iucundiſſimus aſpici amicis, moleſtiſſimus hoſtibus. *Xenophon.*

Vis Imperium? Simul id omnes copiæ ſentiebant? Intenti ad Ducis non ſignum modo ſed nutum. *Curtius.*

Horridus etiam Miles ille fuit, Non cælatus auro argentoque, ſed ferro & animis fretus. Non diſcolori veſte, ſed ferro vigens & armis. Aurum enim neque tegit neque vulnerat *Livius,* *Tacitus.*

Placetne hæc Imago Virtutis? utinam & Poſteritati,
Cui optarem ex hoc vigore rigorem.

Audiamus quid ultra Dlugoſſius? Malum enim audiemus natum ex abjecta veteri Diſciplina.

Si quando uſu aut neceſſitate cogente imperaviſſent aliqua Palatini, Imperium detrectabant. *Dlugoſſius.*

Vſus cogebat ad Arma, ad Bella, ad prælia, ad ſubjuganda Regna, Imperia. Ad Expeditionem generalem, ad Iudicia, ad Comitia.

Neceſſitas ſi Regnum fuerat defendendum, ſi vis limitibus inferebatur, detrectabant Imperium Poloni.

Refractarios fecit Licentia, & diſciplinæ oblivio.
Hinc factum ut juſſa Ducum interpretarentur non exequerentur.

Conviciari paratiores quam pugnare.

Vides ut ſtateram tranſiliat licentia & vocem regentis tumultu excipiat?

Fælices Palatini & diuturniores Imperatores fuiſſent.

Si in ipſis initiis ſervaſſent illud Aureum monitum Vegeti.

Dux (inquit ille) Auctoritatem maximam ſeveritate ſumat, omnes culpas militares legibus vindicet nulli errantium credatur ignoſcere.

Sed nos ad Hiſtoriæ textum mens revocat, ſequimur & proſequimur.

Dlugoſ. Poloni Palatinorum ſententias & decreta improbabant, ſcientes, contumaces, & rebelles aliqua animadverſione non poſſe percelli.

Conſentit Cromerus cum inquit.

Edicta & Imperia ipſorum vulgo negligi cæpta.

Habuiſti in Imperatore imminutionem Auctoritatis nunc habes in Iudice.

Et ita Vnius impetu licentiæ omnis Imperii Ariſtocratici contextus in multas diſſiliit partes, & ſubverſa jacuit priſtina Majeſtas Soliorum.

Ariſtoteles. Quam ſcitè Philoſophus. E contemptu vero plurimæ ſunt everſiones.

Temnuntur ſententiæ, abjiciuntur decreta.

Quid mirum? Si contempta vox Principis contempta enim prius fuerat & Perſona.

Quamvis non Principum hîc contemptus ſed Legum.

Lex temnitur, cum Interpretes legis, Oculi & Aures contemnuntur.

Omnia ei neceſſe eſt licere cui in legem licet:
& impune licet.

Verum-

Digitized by Google

Verumtamen nimis mutæ ille leges quæ non habent qui pro ſe loquatur.

Omni Contumacia major debet eſſe Lex, calcare debet rebellionem, & animadverſione digna percellere.

Cur hic ſilet? Non miror. Appellatur enim à Iuſtitia ad Licentiam.

Vide ut non alia Tribunalia quærat abuſus Libertatis, niſi Licentiæ.

Suſtulerunt ergo Leges qui tulerant, & nullo ſub vinculo eſſe placuit labenti Diſciplinæ.

Per quod hactenus cohæſerat non male Reſpublica.

Quid reſtabat mente (id eſt lege) Imperio Polono ſubtracta?

Confuſio

Confuſione (autem) tetrius nullum malum. *Sophoclis*
Hæc perdit Vrbes; iſta perdit & Domos,
Vaſtaſque reddit: Martis in certamine,
Hæc terga vertit: Rite ſed parentium.
Res ſervat atque vitam Obedientia.

Adjungo ſurculum licentiæ Inſimulationem Æquitatis & Optimatum.

Explicat mentem meam Hiſtoricus.

Ipſi quoque (inquit) duodecim Præfecti à vulgo ingeminatione quærellarum inſimulabantur. quod Republica poſthabita, privatis tantummodo commodis & utilitatibus, cùm legum promulgatarum prævaricatione inhiarent. *Dlugoſ.*

Hunc textum primum lito ingenio Machiavelliſtico. Arcana enim ſapit.

Quæ ne arcana ſint, aperio Conjectura duce.

Evertere quibuſdam Cerbereis cerebris bene fundatam Rempubl. mens fuerat.

Qui (paucis bonis exceptis) cum eſſent (ut ore loquar Dlugoſii)

Digitized by Google

Inſolentes, arrogantes, & rixoſi facti. Adde ego. Et ambitioſi & novarum rerum ſtudioſi, ad quæque illicita & noxia dilabebantur.

Dlugoſ.

Paucorum Imperio, aut ut aliquid deterius dicam Democratiæ faventia.

Illicita. Quia legibus ſancita fuerat Ariſtocratia.

Noxia. Quia his deſideriis novus Status Imperii ambiebatur.

Dlugoſ.

Id autem factum, Sive Natura gentis Nimirum. Ingenio Polonis ſub ſyderibus nato, quod in mutandis transformandiſque rerum formis multum ſemper valuit cum voluit.

Sive mole dilatata Imperii, Quæ periodo quadam fatali inclinat ſponte, imo ruit in mutationes.

Sive quod ſuaptè illecta, Ad majora enim forſitan, ii qui deſiderabant mutationem ſe natos fuiſſe putabant quam ut pari ſervirent.

Sive quod impunita tranſgreſſione incitata, Calcar enim addere ſolet tranſgreſſioni Impunitas.

Hoc calcare incitatius ferebantur deſideria ad metam, utinam ea fuiſſet Publicum Bonum.

Sed id nunquam quærit Licentia ſed Privatum.

Metam igitur habes, habe & media, Ea erant Ariſtocratiæ Exterminatio. Odii inter Palatinos & Nobilitatem excitatio, Optimorum Optimatum inſimulatio.

Succeſſêre è voto collimantium Facinora.

Inſimulantur Optimi Optimates idque ſæpius.

Quod illorum Reſpublica videretur eſſe non illi Reipublicæ.

Quod non Cives Patreſque gererent.

Quod non conſulerent cunctis ſed ſibi.

Quod non publicis damnis moverentur ſed ſuis.

Quod ex magna Fortuna licentiam uſurparent.

Ad effectum inſimulationis propero, quem refer acceptum noſtro Dlugoſſio.

Ex

Digitized by Google

Ex quo crebræ inter Præfectos & communitatem contentiones & odia exorta, bene ſundatam Rempublicam peſſundare cæperant.

——— En quo diſcordia Cives, *Virgilius.*
Perduxit miſeros.

Tandem hîc Vulgi injuria Palatinorum mentem admonuit.

An quia Læſa ſepe Patientia fit furor;

An quia Verebantur ne diſſimulatione inſimulationis malum creſceret, Ne forma Imperii minueretur, Ne Majeſtati honos decederet, Ne dignitatem amitterent?

Ideo prius purgant ſe in publicis Comitiis coram Nobilitate.

Deinde ubi nullus datus locus excuſationi, pugnatur & verbis utrinque.

Aſt quam verum quod —— Sero medicina paratur. *Ovidius.*
Dum mala per longas invaluere moras.

Hinc Optimatum Optimo in pectore malus cocus læſa Patientia excoquit alios animos, & Patres in Dominos mutavit.

Ergo ——— æſtuat ingens. *Virgilius.*
Imo in corde pudor, miſtoque inſania luctu,
Et furiis agitatus amor & conſcia virtus.

Cum igitur Portum nequirent tenere Boni publici, mutata velificatione Privatum aſſequi voluere, Leoninamque pellem Vulpinæ aſſuere. *Plutarchus.*

Concipitur animis utrinque malevolentia pertinax, & offenſa.

A Palatinis in Communitatem à Cummunitate in Palatinos.

Viſne hujus odii effectus, Audi unum poſt alium, vel potius unum ex alio.

Prima mens fuerat Palatinorum, rem privatam potentiamque ſuam adaugere. *Cromerus.*

Addo hic Comicæ virtuti Palatinorum Epiphonema ex Seneca.

Turpe & cedere Oneri, & Luctari cum officio quod ſemel recepiſti.

Victa eſt Optimatum Bonitas, & terga Fortunæ data,
Abjecta Imperii cura & animus eſt ſolutus.

Miraberis forſitan. Tam ſubito Corvus qui modo Cignus erat.

Qui modo omnium ſalutem cogitabant, nunc cogitant Suam.

Qui obliti quodammodo Sui Regno vivebant, nunc incipiunt.
Regni obliviſci & vivere ſibi?

Plautus. Profecto Centuplex murus rebus ſervandis parum eſt quas Conſtantia deſtituit.

Nec ſtatim abjecta Bonitas, ſenſim id onus eſt depoſitum.

Vt enim nemo repente Bonus, ſit & nemo repente Malus.

Lucanus. ——— Temporis anguſti manſit Concordia Diſcors.
Paxque fuit non ſponte Ducum.

Sed Remora novarum cogitationum; Animadvertebant plerique ex Palatinis, ſuam Potentiam diuturnam eſſe non poſſe. Vt pote Quorum in ipſis initiis diſplicuerat Imperium. Igitur ſibi quiſque potius, ſuiſque rebus earumque augmento, quam Sociis Imperii proſpiciendum ratus, ſuam rem & potentiam conatus fuerat adaugere. *Cromerus.*

Sibi Occare ſibi Metere.

Etiam Titulos Regni, ſi poteſtas Fati non invideret altiores.

Cædebat hæc Mens, fateor, in publicum Reipublicæ detrimentum.

Vellejus. Sed ita ſe res plerumque habent, Vt publica ruina quiſque malit quam ſua proteri, & idem paſſurus minus conſpici.

Tacitus. Ita & Optimates Miſcere cuncta, & privata vulnera, Reipu- *Miechovita.* blicæ malis operire. Ac quæ ſua ſunt non quæ Regni curare conſtituerunt.

D'ugoſ. Non hîc ſiſtitur, Itur plus ultra. Ad ambitiones

Cromerus. *Boetius.* Proch Deum immortalem, Quis eſt tam compoſitæ felicitatis, ut non cum ſtatus ſui qualitate rixetur?

Guevarra. Cuilibet ex Palatinis ſtetit ſententia, Non ſolum cum multis Fortunam ſuam æquare, ſed omnes etiam poſt ſe relinquere.

Facilis

Digitized by Google

Facilis inter pares fuerat Ambitio. Quia ut quiſque (ex illis.) *Cicero.*
Animi magnitudine maxime excellebat, ita maxime voluerat.

Princeps omnium eſſe, vel potius ſolus eſſe.

Aſt Quam blandum eſt Ambitionis vitium in Exordio, tam ſævum in proceſſu.

Vt autem intelligas quàm ſint dulcia initia Ambitionis.

Audi Cromerum.

Optimates aſſentantur multitudini, Opibus tentatur ut expugnetur multorum Benevolentia.

Quam Machiavelliſtice? Sciebant enim multitudine nihil *Cicero.* eſſe incertius.

Et tanquam tempeſtatum, ſic crebram eſſe in ea ſententiarum mutationem.

Sciebant Nihil eſſe facilius, quam in quemlibet Affectum *Quinctil.* mutari Populum.

Ergo Lætos & uberes malorum Fructus tulit ingenium Machiavelliſticum.

Clavus clavo truditur. Inſimulatio Aſſentatione excutitur.

Ad gratiam, ad mentem & Nutum Populi omnia fiunt, omnia dicuntur.

Comitate & alloquiis Officia provocabant Militem donis. *Tacitus.*

Populum annona Cunctos otii dulcedine pelliciebant.

Multa multis opertis oculis donabant, idque ſine modo & paſſim.

Omnia agebantur Inſidioſè, omnia Simulatè, omnia Fallaciter.

Frons, Oculi, Vultus perſæpè mentiebantur: Oratio vero *Cicero.* ſæpiſſime.

His artibus Palatini, conciliabant ſibi animos Polonorum & ad uſus ſuos adjungebant.

Ita factum brevi ut fuerint admiratione divitiarum corrupti depravatique mores, & in duodecim ſtudia diſtracti.

Dulcius adhuc Ambitio fructificat, Licentia multitudinis alitur

Digitized by Google

Cromerus. alitur à Palatinis omnia eo fine, Vt rem privatam potentiamque ſuam augere poſſent.

Plutarchus. En ut jam Non juxta Leges, ſed Legibus ipſis imperant Palatini.

Cromerus. Ambitione impellente Depravabant jura publica juſtitiamque fugabant.

Seneca Phil. Et Poſteritatem fallere docuerunt dum timent Falli.

Adagium. Rati neceſſe Cum vulpe junctum pariter vulpinarier.

Debellari facilius nunquam potuit Polonia Quam laſciviis, libidinibus, Ebrietatibus, Iurgiis, Perjuriis, permiſſa omnia hæc à Palatinis, & factum.

Iuvenalis. ——— ut turpi frangerent ſæcula luxu
Divitiæ molles.

Et exquiſita cænarum ingenia Conviviorum luxuria.

Pergo ad Meſſem opimiorem genitalis Arvi.

Plura enim hic ſpero, quæ colligam ad formam Machiavelli.

Lego Hiſtoricum.

Terrori eſſe cæperant Palatini, iis quos Benevolentia ſibi adjungere non poterant.

Colligo hinc pauca meo more. Mala mihi videtur hæc ingenii temperies, imo potius maxima intemperies.

Amorem captare Humilitate, Terrore Reverentiam.

Nimirum Vt Terror fide ſocios devoveat.

Male ſtat illud dictum in ore Principum, Oderint dum metuant.

Metui tamen voluêre Palatini.

An quia Potentia mediocriter hactenus exercita non fuerat apta viſa ad Imperii Majeſtatem conſequendam?

An quia Nihil facilius quam accinctum gladio leges dicere, & Amicos parare.

Si tamen ii Amici dici poſſunt quos gladius Amicos fecit.

Poſtquam jacta fuerant fundamenta inæqualitatis.

Et Palatinos Impares fecerat Vis, Virtus & Potentia.

Quid

Digitized by Google

Quid ſit Ex ſuo nutu quiſque geri omnia volebat. *Crimerus.*
An quia Qui Ambit tantum ut noceat cupit eſſe potens, *Seneca.*
An quia Non erit qui velle recuſet Os populi meruiſſe,
An quia Nemo eorum qui in Republica verſatur quos vincat, ſed à quibus vincatur reſpicit.
Fomentum Æmulationis erant Comitia Conſilia,
Et nova bellorum ſeges. De Bellis accipe Hiſtoricum.

Laceſſebant inimicos & rem eorum turbabant. *Miechovita.*

Bella igitur inferebant Patriæ magis quam Hoſtibus metuenda.

Quia ex externis in Civilia erant emerſura. Atque ita dominandi poteſtas in licentiam fuerat atque libidinem converſa. *Decius.*

Vnoquoque partes primas ſibi vendicante, & tam in dicenda ſententia, quam in cæteris id genus publicis rebus, maxime autem in bellica adminiſtratione excellere conante. *Dlugoſ.*

An quia Iam quiſque parem ſe regendo exiſtimabat Imperio?
An quia Quilibet Palatinorum privata ſcientia poſſe ſe cuncta complecti opinabatur, ſuamque non alterius mentem tantæ molis capacem fore putabat?
An quia Vel reliquias Virtutis, vel privatæ Ambitionis in ſociis incrementa metuebant.

Prior pars rationis confirmatur Aurea Dlugoſſii ſententia.

Pleriſque (inquit ille) virtute incumbente in publica, vehementiora privatim odia ſuſcitari conſueverant.

Poſteriorem rationis partem illuſtro Lucani mente, qui inquit:

—— dum terra fretum, terramque levabit
Aër, & longi volvent Tytana labores.
Noxque diem cœlo totidem per ſigna ſequetur.
Nulla fides Regni ſociis, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erat.

F Sed

Digitized by Google

Sed neque patiens alienæ mentis fautorum, neque non proprii in Regni culmine ſanguinis.

Audi Cromerum. Suos quiſque per fas & nefas defendebat & evehebat.

Vel milites puta in Bello, vel ſocios ſententiæ in Comitiis, vel conſanguineos in honoribus.

Malè cuncta & video miniſtrat impetus & Affectus

An quia Fidem & Probitatem evertit.

An quia Tollit Imperium Rationis.

An quia In Temeritate ſpirat Victoriam.

Hinc deſcendo in Factiones, Præludat ut ſolet Hiſtoria:

Cromerus. Factiones denique è ſtudiis partium exortæ.

Quam belle? quam ad mentem publici mali?

Illato bello, hoſte laceſſito, in factiones itur & Regnum ſcinditur:

Quid hæres calame? Sanguinem ut video ſudas è patriæ calamitatibus emanantem. Seminaria Catilinarum inſtituuntur.

Nec unus ſed duodecim Piſiſtrati meditantur Tyrannidem.

Timebatur dignitati proſpiciendum, igitur erat numero Fautorum.

Quos facile parare erat, Divites enim dixeramus Palatinos.

Pugnabant ergo Summæ paucorum Opes, Et Ius erat in Armis.

In Ore vero vindiciæ Libertatis cum revera fuerint Licentiæ & Ambitionis.

Saluſtius. Spes ubique magna Dominatio in manibus. Non per ignaviam diſtrahebantur Animi.

Certa ingenia certis Factionibus captabantur. Iungebantur inter ſe milites, multis magniſque tempeſtatibus cognoſcendi fortes. Eodem velle eodemque nolle, duodena firmati Amicitia.

Prælu-

Digitized by Google

Præluditur lingua in Comitiis ſæpius, antequam manus ordiatur telam vix retexendam.

Vno dicente junguntur plurium applaudentes Voces, quibus ab aliis diverſà mens, una ſibi cohærenſque.

Trudunt ſe igitur duodeni fluctus, fit fragor, & ingentia odia.

Hæret ſanguis ſanguini, & quo aliquis Nobilior eo potentior auctiorque numero, quem ſibi Sanguine Cerere & Bacho devinxerat.

Quam verè Ariſtoteles Nobilium factiones, trahunt ad ſe, & in partes univerſum etiam Populum.

Quo exitu? Docet Romanæ Parens facundiæ.

Neque alius ſolet eſſe diſcordiarum exitus, inter claros & potentes Viros, niſi aut univerſus interitus, aut Victoris Dominatus & Regnum.

Non limitibus Regni teneri poteſt, ubi furere cœperit ambitioſa Diſcordia.

Vide quam verum. Etiam in vicinas gentes Factiones diffun- *Dlugoſſus.*
debant:

Pridem conjecit malum Livius. Pars quæ domeſtico certamine inferior eſt, externo potius ſe applicat quam Civi cedat.

Timendum Regnis Fatum.

Revolve veterum Annorum memoriam, & ſapies alienis exemplis.

Vnum ſat erit pro multis. Docebit te Monarchia Macedonica,

Quæ niſi diviſionibus & factionibus poſt mortem Alexandri Magni laboraſſet, viguiſſet.

Sed dum quæritur in Romanis præſidium, amittitur & Imperium.

Vetera hæc, hærent recentiora in oculis exempla.

Interroga Hungariam. Sed ſi nimis & hoc Vetus.

Digitized by Google

Conſule Germaniam Quid ſit pupillæ potentiæ, auxiliatricem lucem Heſperi invocare. Sed neſcio quo Fato lux illa præſidiatrix placet.

An quia Fatale eſt ei Orbes venari?
Crederem ſi Clarus Bonarſcius eſſem.

Aut aliquod ſub Iove Celtico natum ſervitutis mancipium.

Sed quid ego hic Calame? Cæcos nimis tumultus memoramus.

In apertum ruat Ambitio. Ad Seditiones, ad Cedes, ad Oppreſſionem.

Dlugoſ. Quid Hiſtoria? Ventum ad ſeditiones, ad cædes. Imbecilliores à potentioribus oppreſſi.

Hoc ſperabam. Non jam ut video Libertas tunc fuerat in Polonia, ſed Licentia, quæ proprium ſitiebat ſanguinem.

Sed nec erant Cicerones qui Catilinarum ingenia opprimerent.

Tota enim Patria æſtu percita Catilinario tumultuebatur.

Tacitus. Erant plerique in Factionibus Palatinorum. Qui nihil ſpei niſi per diſcordias habebant.

Saluſtius. Quibus domi inopiæ, foris æs alienum, Quibus Lar Familiaris nuſquam.

Cicero. Qui honores quos quieta Republica deſperabant, perturbata ſe conſequi poſſe arbitrabantur.

Adſtrepebat his vulgus: Hinc factum. Vt dum alii premerent, alii premerentur, plerique opprimerentur.

Quid in hac calamitate Reſpublica? Contrahebat humeros ad Iugi intuitum, vicina interitui.

Serpimus calame, Iam enim culmen malorum ſcandit Licentia Perſequamur veſtigia.

Hiſtoricus præit.

Cromerus. Eo redacta eſt Polonia, ut Lex jam ſibi quiſque eſſet & Rex.

Neſcit ſtare loco Ambitio, & aliena ruina creſcit.

Quam difficile eſt (ut cum Marco Antonio Vero) ſentiam in maxima

maxima Licentia moderari ſibi, & cupiditatibus quaſi frænos imponere.

Expedivi breviter. Arma enim vocant. Ad ſanguinem, ad prælia propero.

Fraternas acies viderat jam tunc primum Polona tellus.

Et multas ſcelerum facies. *Virgilius.*

In commune nefas certabatur. *Lucanus.*

Et in ſe verterat manus Polonia.

Furiæ ſcelerum fuerant Palatini, quorum finis improbus.

Certatum de Dominatione eſt. Omnia hic fuerunt miſera.

Nihil tamen miſerius Victoria. *Cicero.*

Certabat Populus potens. Quam bellum magnum?
Pugnatum totis viribus. Quam bellum periculoſum?
Res geritur à Potentiſſimis. Familiis Regni. Quam bellum noxium?

Ita in ſe magna ruunt. *Lucanus.*

Ad vicinas gentes tranſeo, Non enim domeſticis tantum & Civilibus facinoribus, contenti fuerant Poloni, Vicinæ etiam Gentes ab illis ſunt violatæ.

An quia Studiis Palatinorum adaugendis favere maluerant?

An quia Illigatæ certorum Palatinorum partibus, reliquorum odia exacuerant, ac in ſe concitaverant?

An quia Decreſcentis aliorum fortunæ ſuſceperant patrocinium?

An quia Vbi Licentia imperium agit, nec alieni in tuto ſunt Limites?

Vis effectus & ultimam calamitatem?

Pono. Violatæ Gentes variis duriſque præliis Polonos afflixerunt. *Dlugoſ.*

Id florente Concordia non auſæ.

Præcipue Germani rebellarunt, jugoque excuſſo, ſuas Provincias à Polonis occupatas recuperarunt. *Guagninus.*

Verum igitur quod ille docuit. Quos viceris, Amicos tibi caveve credas. *Curtius.*

 Colatum

Cromerus. Celatum ergo erat ad illam diem timore odium, celatus dolor.

Nunquam puto ſanabile vulnus, ſi ſe eſſe quiſpiam victum meminerit.

Præſertim, ſi exaſperet fervorem vulneris ferendi Impatientia.

Miechovita. Hos hoſtes Palatini prius laceſſitos avertere non potuerunt.

Fortunamne hic Regni mirer an Fatum?

Fatum eligo, Me quoque Fata regunt, dum ſcribo.

Et calamum trahunt Mentemque Ad ſcribas Fatorum Parcas.

Referunt illæ Decreta Numinis in Tabulas Adamantinas.

Scribitur Regno huic (utinam fallar) Criſpi præſagium.

Ego ſic exiſtimo, Quoniam orta omnia intereunt, qua tempeſtate Regno fatum exidii adventarit, Cives cum Civibus manus conſerturos, Ita defeſſos & exangues, Regi aut Nationi prædæ futuros: Aliter non orbis Terrarum, neque cunctæ gentes conglobatæ, movere aut conturbare queant hoc Imperium.

Hæc lego & ſcribo Tibi Patria.

De cujus hodierno ſtatu quid cogitem? Sileo. & Ariſtoligarchiam.

Finiens, Regibus & Regnis monita do.

Diſcant Primo Deteriores poſt bona Initia non fieri.

Nolo veſtigiis Dionyſii Iunioris inſiſtere, Principem nolo Tyberii, nolo Neronis.

Ne audiat quod Galba. Qui omnium judicio dignus fuerat Imperio niſi imperaſſet.

Diſcant ſecundo Concordia parvas res creſcere, diſcordia maximas labi.

Quam verum id hic & ſemper, omnis pro me ſtabit ætas.

Dlugoſſus. Diſcant Tertio In adminiſtranda Republica multorum Imperium non poſſe eſſe utile & diuturnum.

Diſcant Quarto Dulce Libertatis Nomen, ad ſalubrem Imperii

perii Statum deſtinatum, abubentibus illo Polonis, grandem Reipublicæ attuliſſe pernicıem & jacturam.

Diſcant Quinto Sævire neglectam Virtutem, furere, ac nimium ſeditioſam eſſe, Reſque ipſas communes perire cupere, cum videt ſe eſſe derelictam. *Orichovius.*

Diſcant Sexto A Nicephoro Gregora. Quod ubi Divina providentia non commilitat conſiliis actionibuſque hominum, malis iis exitus obvenit, & cogitationibus valde adverſus. Nam tunc neque Vir conſultus conſultus eſt, nec fortis fortis, ſed etiam ſapientiſſima conſilia inſipienter deſinunt, & generoſa maximè ac fortia facta turpem & infamem exitum conſequuntur.

Hunc habuit finem Ariſtoligarchia Polona.

Sic Fata Deûm Rex Sortitur voluitque vices, is vertitur Ordo, *Virgilius.*
Et nullius unquam rei eodem loco ſtat Fortuna.

Submittite ergo Faſces & Sceptra
Regna Terræ.
Terribili, & ei qui aufert Spiritum Principum:
Terribili apud omnes Reges Terræ.
Pſal. LXXV.

Digitized by Google

LIBERÆ ELECTIONIS IDÆA,

Nimirum Tertia & ultima Imperii Poloni ſtabilitio.

CAPUT I.

In quo qualis debeat eſſe Princeps oſtenditur.

NOn ſemper Phœbeia lyra, delirat,
Nec ſemper in Fabulis deſipit Poëſis.
Sæpe ut in vili involuero dulcis deliteſcit nucleus,
Ita in Fabulæ cortice, triumphat Veritas.

Fabulam ergo Princeps lege de Phaëtonte ut ſapias.

Supplex Parenti Phaëton currum, & Solem & equos poſcit ut regat: inexpertus agitandorum Equorum Auriga. Negat Pater temerario Filio & juveni periculum; negat exitioſum Fatum: negat Mundi calamitatem: negat in opinione petentis Honorem: negat onus in effectu. Petit tamen ille & inſtat. Impetrat. Iungitur equis Currus, à Phaëtonte conſcenditur. Trahitur Lux Æthyopes mox incenſura: mundo calamitatem ingentem allatura. Provehitur Temeritas. Nec initio male. Sæpe enim ſolet blandiri Temerariis Fortuna. Sed ubi aſpirarunt certum locum Fata. Exſpatiantur Equi à Via diverſiſſime: incuſatque ſero, præceps conſilii Auriga cupiditatem, & damnat quæ probaverat deſideria: Nec jam regendo Currui mens ſufficit: & nullis frænis poteſt cohiberi licentioſa libertas Equo-

Digitized by Google

Equorum. Quid fit? Excutitur Curru immorigero Auriga. Orbemque periturus incendit Temeritate.

Mutato nomine de vobis Fabula narratur.

Si qui fuiſtis vel Futuri eſtis, temerarii Principes & Reges Libertatis.

Sol quem vehitis	Libertas eſt.
Meta	Bonum Publicum.
Equi	Affectus Publici.
Currus	Regnum.
Temo	Æquitas.
Rotæ	Virtutes.
Via	Leges.
Lora	Rationes.

Auriga.
Vel Phœbus Vel Phaëton,
Id eſt Princeps,
Vel Sapiens Vel Temerarius.

Phœbum puto Optimum Rectorem, Principem Sapientem.
Qui Veri Iuſtique natura cupidus. Rectæ nimirum Viæ. *Orichovius.*
Cui ſe alligatum ſciat, cognoſcendæ & tenendæ, ni errare velit.

Quod fiet ſi Leges ſibi ſcriptas putet.

Et non ſolum Currum ſibi commiſſum meminerit, ſed etiam quatenus permiſſus ſit, ſciat, ut non liceat ire quo libet.

Sed via pervulgata Patrum, laudatiſque veſtigiis multorum, qui præiverunt inſiſtere.

Ne igitur erret. Prudentem requiro Principem, ut ſciat quid ſit Verum, quid Iuſtum.

Regere enim hunc Currum recte non poteſt, qui Leges, ejus quod Regit Imperii ignorat. *Orichovius in Fideli ſubdito.*

Ille verè Reget, qui erroneam Viam à vera novit diſcernere.

Sin minus Pleraque & ſe præcipitat. *Saluſtius.*

Noſcet autem Viam Si inſtitutor illius Iuventutis præmon-

Digitized by Google

ſtraverit iter. Non Callimachus aliquis, non Gnatho Aulicus, non quiſpiam ex Paraſitorum & Sycophantorum grege.

Sed doctus, aut Probus Ariſtoteles, ſeu Dlugoſſius.

Qui doceat Principem, Non prius alienos tractare Affectus, quam domuerit ſuos.

Orichovius. Nec quo fræno arceat Equos, ſed quo ſuas refrænet Cupiditates.

Hi ſi docuerint Principem, Timere Deum, Amare ſuos, Vnire Cives, Tueri fines, Belli & Pacis tempus noſſe.

Phœbum formabunt non Phaëtontem.

Vt forment? Doceant Ad metam ei properandum eſſe. Ad quam rarus eſt Princeps qui Regiè decurrerit, Nec in bonum Privatum.

Vel in ipſis Regni initiis, vel in medio, vel prope finem oculos conjecerit.

Doceant cum Adriano Ita Rempubl. regere, ut ſciat populi rem eſſe non propriam.

Doceant Iuxta Leges tenere Curſum. Ne audiat ubi adoleverit ætas, Iulias, Rixas, & alia Fœminarum portenta, illud *Vellejus.* in aurem inſuſurrantia; An neſcis Imperatorem te eſſe, & leges dare non accipere?

Doceant Hoc Curru multos Phaëtontas decuſſos eſſe.

Romam proponat cum Vectoribus periiſſe, Poloniam cum Duodecim Palatinis.

Orichovius. Quare ne pereat & ipſe, Sciat Regem deligi propter Regnum, non Regnum conſtitui propter Regem.

Doceant Non in Perſarum Regno natum eſſe Regem, cui ſcriptam legem fuiſſe, docuit Plutarchus in Alexandro.

Liceat facere, quicquid libet.

Sciat Vt in Temone ſalutem Currus ſitam eſſe: ita Reipublicæ integritatem in æquitate.

Quæ exactè ſervabitur, Si curaverit, ne in hoc iſte Polonico

cetu.

Digitized by Google

cetu, Virtus cedat Vitio, neve indignis id abs illo tribuatur, quod dignis eſt tribuendum.

Doceant Quod Equos ſint tractaturi Principes Poloni. Non Friſios, non Burdones, non Caballos, non Aſturcones, non Meritorios, non Suffarraneos, non Sarcinales, non Doſſuarios, non Onagros nec Aſinos.

Sed Generoſos Equos Libertatis. Putet. Pyroënta, Phlegontes, Eoos, & Æthonas. (Phœbum.

Quorum dorſa Virginea, non alium Seſſorem patiuntur niſi,

Doceant Virtuti innixam eſſe Libertatem debere, Nec illam currere ſed ſtare, ſi Rotæ hujus Currus à Virtute degeneraverint.

Inculcet Principi aliquis Plato, Si Rempublicam rectè laudabiliterque inſtituis gerere, Virtus tibi cum Civibus eſt communicanda.

Doceant Male affectus regi. Optima Lora, è pietate & Prudentia natæ Rationes.

Hîc perſuadeant Inſtitutores Principi non tacitè cum Tacito: Principem ſua ſcientia non poſſe cuncta complecti.

Ergo moneant, Vt adſumat in partem Curarum Alios.

Non ut vehant, ſed ut moneant, ſi à rectitudine deflexerit.

Non monebunt autem (ſi qui ſunt) perjuri & Sacrilegi: *Orichovius.*

Quibus Argentina in Ore exprimit illa verba.

Quicquid nocivum ſcivero, novero, vel cenſero, avertam & pro poſſe meo me opponam.

Non monebunt Qui blandiri, mentiri, laudare malos, reprehendere bonos norunt, Apud quos Virtus eſt pro vitio, pudor pro ſtupore, continentia pro ſtultitia, frugalitas pro avaritia.

Non monebunt Propriæ cupiditatis mancipia, degeneres ab intuitu Libertatis Animi, qui Principis vultu & Spe privata examinantur, ne dicant quod ſentiunt.

Monebunt autem Qui obligationis, quam Sacramento contraxe-

Digitized by Google

traxerunt memores, animo vultuque intrepido liberam ſpirant Veritatem.

Hos audiat Princeps non contemnat.

Nihil enim turpius Principi, nihil periculoſius, quam liberos temnere monitores, ſequi Adulatores.

Qui tum maximè rectiſſima Via dicent ire Principem, cum maximè erraverit. Et hac via ſenſim.

Aut Boleſlaum facient crudelem, aut mollem Sardanapalum.

Quos ut vitet Princeps doceatur in Repub. libera liberas voces non prohibere.

Hæ enim ſolæ veræ ſunt. Serva autem Vox, quia ſervit & timet, Ideo nunquam Vera.

Orichovius. Doceatur ergo Rex hos Amare, his convivere, qui reprehenſione corrigunt Regem, non qui errantem confirmant.

Idem. Quod ſi ſibi hos adhibuerit Comites, hos Inſtitutores Princeps.

Non erit cur aut Alexandro Ariſtotelem Præceptorem, aut Dioni Platonem invideat.

Nec Phaëton erit, ſed Phœbus.

Volo præterea memorem eſſe Principem.

1. Metæ & Termini ad quem properat, Id eſt
Boni Publici,
Quod aſſecutus nemo oſcitanter.

2. Viæ & Legis,
Quæ multiplex eſſe non debet & rectiſſima.

3. Solis & Libertatis:
Grande certe Sydus, & ſi nimium alta vel ima petat,
Principi & Regno periculoſum.

4. Equorum & Affectuum Publicorum,
Ne hos curſu & laſcitudine examinet.

5. Temonis & Æquitatis,
Sola enim Æquitas, Errorem in Principe poteſt corrigere, & deviantem in Regiam viam revocare.

6. Currus

Digitized by Google

6. Currus & Regni,

Quod non ſolum trahatur ab Equis, ſed etiam à Fatis.

7. Rotarum & Virtutum.

Ne ſe Virtuti Fortuna admiſceat, & Caſus,

8. Lori & Rationis,

Sola enim Ratio flexanima eſt.

9. Viæ aliorum benè vel malè peractæ.

Atque hîc potiſſimum memorem cupio Principem Exemplorum Faciet id lecta Hiſtoria.

De qua legenda, pono Baſilii Imperatoris monitum ad filium, ſervandum à Principe, ni Phaëton eſſe velit.

Per hiſtorias veteres ire ne recuſa; Ibi enim reperies ſine labore, quæ alii cum labore colligerunt, atque illinc hauries, & bonorum Virtutes, & improborum vitia, vitæ humanæ varias mutationes, & rerum in ea converſiones, Mundi hujus inſtabilitatem, & Imperiorum præcipites caſus: Et ut verbo complectar, malorum facinorum pœnas, & bonorum præmia, quorum illa fugies, ne in Divinæ Iuſtitiæ manus incidas, hæc amplecteris, ut præmiis, quæ ea comitantur, potiaris.

Volo præterea Pium & Probum hujus Currus agitatorem.

A DEO, & ad DEUM, & in DEO, & per DEUM omnia.

Nec enim adminiſtrare Rempublicam ſe putet Princeps, niſi ante omnia curet Divina.

Primum enim eſt in omni Republica, curatio rerum Divinarum. *Ariſtoteles.*

Videat Aurigas Ethnicos & Hæreticos ſuis cum Curribus & Equis periiſſe.

Clemens ſit agitator noſtri Currus.

Nec flagello minetur ſed exemplo præeat.

In arenam deſcendat interdum, & Mitis ſit inſtar Patris.

Fidem etiam commendo Rectori.

Ne Libertatem decipiat.

Stet antiquis veſtigiis Rotarum, & trita decurrat Orbita.

Non qua prævivere Callimachus ſuo Alberto. Machiavellus ſuo Principi Florentino.

Modeſtiam ſectetur.

Nec omnem Vim Imperiumque in lingua ſitum eſſe arbitretur.

Nec Libertati obmurmuret.

Dominam enim vehit, Quæ mutare Aurigam poterit, ſi eum Temere à via recta viderit ſæpius deflectere.

Mâjeſtatem induat.

Hæc enim Regendis neceſſaria eſt Affectibus.

Liberalis ſit in Equos.

Et in tempora mutet Cibos, nutriendis Affectibus opportunos.

Iracundiam vitet.

Tacitus. Et quod ſævæ cogitationis eſt judicium, ne ſecreto ſuo ſatietur.

Calcitrationes ſæpè diſſimulet, nec flagello ſemper domet, ſed Voce.

Seneca. Magnam enim Fortunam, magnus Animus decet.

Ita denique Regat, Vt poſt mortem apud ſuos vivat.

Cum Caſimiro Magno, Ludovico, Alexandro, Sigiſmundo aliiſque Regibus Poloniæ.

Qui præcipua rerum ad Famam & Gloriam direxêre.

Talis ſi fuerit Princeps Phœbus erit.

Omnia in Phaëtonte diverſa.

Et præterea ſunt aliæ, quas breviter adnoto Phaëtontis notæ.

Xenophon. Qui ſe molliter curat,

Ariſtoteles. Qui ſuum ipſius commodum ſpectat, & quærit,

Seneca. Qui Civium ſibi Servitutem traditam putat, non Tutelam,

Quem

Digitized by Google

Quem publica damna non movent, ſed ſua, *Claudianus.*

Qui ex magna Fortuna licentiam tantum uſurpat, *Tacitus.*

Phaeton non Phœbus eſto Ad metam enim non collimat.

Cui omnia, ipſi, & in omnes impunè licent, *Caligula.*

Cui omnia injuſta juſta ſunt, honeſtaque inhoneſta. *Antigonus.*

Phaëton non Phœbus eſto Viam enim neſcit, Et per Symphlegadas ibit Colchos & Aureum Vellus.

Deducent de via Aſſentatores, & Syrenes dulce malum.

Non audi Princeps Fabula enim eris Sæculorum.

Regnum evertes & Libertatem.

VItro te mihi hic ingeris Seneca dum dicis.

Monſtrabo tibi, cujus rei inopia laborant magna faſtigia, quid omnia poſſidentibus deſit: Scilicet ille qui verum dicat, & hominem inter mentientes ſtupentem, ipſaque conſuetudine pro rectis blanda audiendi ad ignorantiam veri perductum vindicet à conſenſu concentuque falſorum. Non vides quemadmodum illos in præceps agat extincta libertas, & fides in obſequium ſervile ſubmiſſa, dum nemo ex animi ſui ſententia ſuadet diſſuadetque, ſed adulandi certamen eſt, & unum omnium amicorum officium, una contentio, quis blandiſſimè fallat.

His ſi aures vendat Princeps, & in byſſinis verbis animum defigat.

Non Phœbus ſed Phaëton eſto.

Sed & Ni ſciat Naturam Regni,

Ni noſcat, arduum eſſe & ſubjectum Fortunæ cuncta Regendi onus. *Tacitus.*

Ni ſibi perſuadeat. Imperium cupientibus, aut habentibus, nihil medium eſſe inter præcipitia & ſumma. *Seneca.*

Non Phœbus ſed Phëaton eſto.

Venio ad Equos.

Quorum genium ni bene noſcat,

Habebit

Digitized by Google

Habebit & ſentiet refractarios, & calcitrones, tum ipſa ut ſalutem inveniat, reget Currum Libertas. Et Princeps Phaëton erit futuri fabella temporis.

Tacitus. Ne autem ſit Noſcat naturam Vulgi, & quibus modis temperanter habeatur.

Maxima Virtus Aurigæ Nôſſe Equos,
Principis nôſſe ſuos, eorumque ingenia;

Sunt ingenia quæ flagellis vivunt, nutriuntur ſervitute.

Sed hæc in Neronis Regno, non in Polono quærat Princeps, Libera ſi nimium premas, calcitrabunt. Hoc ſi fugiat Principem.

Non Phæbus ſed Phaëton eſto.

Sed & ille, qui Temone neſcit uti, malus eſt hujus Currus Agitator.

Quæ enim recta ſunt, curva faciet.

Sed & nî Rotis integris utatur, In media ſæpe Fata ruet.

Si Incolas benè moratos habes ô Princeps. Perge Bonus eſt Currus.

Iunge tua Exempla, tenebis Metam. Acclamabat Polonia, Euge Beate.

Sin minus Phaëton eris, caſu tuo Nomen tibi facturus.

Claudo

Si loris moderare Equos neſcies, Id eſt, Si deſtitueris in ipſo curſu Prudentia.

Ludibrium Fatorum eris Orbem Exemplo incenſurus.

Magnum malum ubi unus Phaëton regit, qualem hîc effinxit calamus.

Maximum ubi Duodecim. Tot habuiſti & legiſti Phaëtontes Lector.

Qui in ipſo pene ortu Rempub. everterunt & Libertatem.

Nunc Polonum Imperium Eccliptim agit, triſteque Interregnum.

Sed nos tibi è Carinthia Phæbum.

CAPUT

Digitized by Google

CAPVT II.

In quo de Reditu Grachi in Poloniam, cui Civem Optimum conformo.

EXemplo cæterarum finitimarum Gentium inducti Carinthii, & ipſi abjecêre & reliquêre obedientiam, ad quos in officio continendos, miſſus fuerat Grachus noſter, quod bellum è ſententia Reipub. adminiſtratum, quanta potuit celeritate confecit, eo propoſito ut tempore Reipublicæ adveniret ſuppetias. *Kadlubkus Cromerus.*

Optimi Civis Patriæ, nondum enim Regis, habes Idæam, Lector.

Cujus vigilantia omnium ſomnos, cujus labor omnium otia, cujus induſtria omnium delicias, cujus occupatio omnium vacationem defendebat. *Seneca.*

Et dum cæterorum ſtudia, in evertenda Republ. multa & tota ſunt ac exitio Patriæ operantur.

Vnus hic & ſolus Civis Regni, publicam ſalutem quærit ut inveniat.

Non Civiumque ſervitutem, ſed tutelam meditatur.

Cogitans die noctuque, vix dum adhuc Indigena, quomodo inteſtino odio & calamitate Populum Polonum abſolveret.

Monſtrabo tibi hinc, quid Optimum Civem Patriæ faciat,

Qualis fuerat noſter Grachus, eſt enim Tempus, quando Occaſio.

Optimum ergo Civem accipe.

In quo omnia ſolida, & ſupra dubitationem vident hi, qui recte vident. *Herbulius.*

Vel qualem Horatius. Dulce & decorum eſt pro Patria mori.

Addam Et loqui & Vivere, & Agere, & Cogitare.

Digitized by Google

Paucis depingo Coloribus ſed non fucatis.
Talis erat noſter Grachus.
Quem poſtquam Polonia in Filium adoptavit, Filium geſſit.
Ore & Animo Futurus Patriæ Pater.
Vt enim è Carinthiâ rediit, nihil habuit primum quam Reipublicæ ſalutem & Integritatem.
Regnum erat, ſi tamen Regnum quod Licentia everterat:
Currum putares Phaëtontis. Adeo debilitata & confracta omnia
Temo, Rotæ, Lora, Sed & Equi diſperſi;
Vno Verbo, Phæbo erat opus qui rem reſtitueret & tractaret
Horatius. Periculoſæ plenum opus Aleæ.
Periculoſa profecto alea, quam ſors jecerat & Fortuna, imo & abjecerat.
Equi primum cogendi erant & Affectus Publici,
Quo enim Currus, ſi Equis careas quibus vehas?
Hos autem difficile fuerat ad Vnitatem revocare, Vinculum enim nullum, ubi nulla Obedientia.
Menander. Sed famulatur omne quicquid eſt Prudentiæ Qua.
Revocatus eſt Affectus ad Conſilium, ut revocaretur ad Imperium.
Cromerus. Ergo Hortante Gracho Comitia indicuntur Gneznæ,
Quem mecum ſequere Lector. Conſultabimus enim.
Tu interim diſces Multa quæ Natura impedita ſunt, conſilio expediri. Quod ut ita eſſe oſtendam Sit.

CAPVT

Digitized by Google

CAPVT III.

In quo Primam Liberæ Electionis ſui Principis Formam in Gracho Romano Polonos inſtituiſſe, qualis etiam ad hæc uſque tempora in Regno immutata permanet docebimus.

QVemadmodum Naufragus aliquis, tandem in littus ejectus, non tam de vento, quam aut de Navi, aut de Nauclero queritur, nec tam tempeſtatem, quæ jam præteriit incuſandam, quam eorum incuriam qui fortè adhuc ſuperfuerint, & permutatis officiis everterint Navem, damnandum magis apud ſe ſtatuit: Sic everſo Imperio Nobilitas Polona, non inclinationi communi temporum, aut motibus Aſtrorum cœleſtium, ſed inſcientiæ Ducum jacturam tribuendam eſſe cenſebant. *Varſeyicius.*

Nec (uti noſtra ſimilitudine perſiſtamus) de Curru, aut Temone, aut Rotis, ſed de Vectoribus ubi inter ſe convenerunt conquerebantur.

Quamvis non omnes arbitror ad Comitia confluxiſſe,

Abfuiſſe eos potiſſimum reor, qui cauſa maxima fuêre, tantæ in Patriam calamitatis,

Tum quia Pudet ubi cæperis non eſſe impudentem?

Tum quia Inconſtantis Viri videtur eſſe cedere alienæ Menti?

Tum quia Verebantur ne ab ipſis, Polonia, ubi ad ſaniorem mentem rediret, tantæ cladis exigeret piacula.

Quicquid ſit, Convenêre tamen undique multi, & etiam pleríque Palatini ad Conſultationem quæ paulo longior. *Cromerus.*

An quia de rebus maximis. An quia Difficillimis. An quia de Summè Neceſſariis.

Difficillima fuit ea Conſultatio. In ferendis enim ſententiis, *Varſevicius.*

Digitized by Google

tanto quiſque conſideratior ſit oportet, quanto de graviori aliqua materia, verba facere magis occurrit.

Sed nec brevis de rebus Magnis Conſultatio placet.

Servandum hîc monitum Demoſthenis. Conſulere quidem oportet lentè, conſulta exſequi feſtinanter.

Difficiliorem autem maximè reddebant Conſultationem, privatæ Palatinorum Simultates.

Quæ iterato novas & atroces videbantur excitaturæ Tragœdias.

Cujus mali ſemen Honor.

Scitum eſt illud Simonidis, Quod omnibus Corydalibus, id eſt Alaudis criſtas enaſci neceſſe eſt.

Explicet Plutarchus, non enim intelligo.

Quævis Reipublicæ adminiſtratio, Inimicitias & diſſidia quædam adfert.

Non tam enim videbantur Conſuaſores, quam Contradictores in iis Comitiis Palatini futuri.

Eſt enim privatum Odium, ſtimulus vehemens, ad perturbanda Publica Conſilia.

Pridem id ante me advertêre. Tacitus.

Stimulat Privati Odii pertinacia in publicum exitium.

Statius ——— malè cuncta miniſtrat
Impetus.

Saluſtius. Ideo omnes. Qui de rebus dubiis conſultant, vacuos eſſe decet.

Opus igitur hîc erat noſtri Grachi Prudentia.

Vt antequam animi ad Conſilium accederent, ſaltem ad Tempus duraturi Conſilii odia deponerent.

Plato. Quiddam enim ſacrum Conſultatio eſt.

Ideo Curandum eſt, ne ſe ei Res non Sacræ admiſceant.

Res non ſacras, intelligo Odium & Simultatem.

Addit Lipſius Contumaciam, Diſcordiam, Avaritiam, Fiduciam, Iram, Cupiditatem, Celeritatem.

Saluſtius

Digitized by Google

Saluſtius Tria maximè vult caveri, Gratiam, Timorem, Voluptatem.

Compoſuit ergo Animos Grachus, citius quam vellet.
Quod facile erat Phæbeæ Prudentiæ & Autoritati,
Et ad præſens cogitationes inimicæ depoſitæ.

Laudo factum, & aliud æmulum, ſed antiquius propono imitandum.

Græcum illud de Ariſtide & Themiſtocle.
Ex ore Plutarchi rem accipe in Politicis.

Ariſtides & Themiſtocles vulgo laudantur, ſoliti quoties ſive Legati, ſive Imperatores publicè mitterentur, privatam Simultatem & omnes inimicitiarum rationes, in finibus Agri Athenienſis deponere, reſumpturi ſi ita videretur in reditu.

Putaſne, intelligis quæ legis, Bone Civis, in Republica?

Qui tecum in Comitia nihil adfers, præter Simultates?

Quid ergo hinc trahes? Monitum & Documentum.

Nec ſolum tibi, ſed & omnibus Senatoribus, & Nunciis Terreſtribus,

Aliiſque quotquot ſerviunt Publicæ Rei, Voce & Manu.

Cum igitur ad Comitia ſive privata ſive publica, quiſquis es in cujus Animo bulliunt Odia, ubi in fines agri tui adveneris, cogita.

Odi ego illum NN. atque male afficere cupio, ſed vehementer Patriam amo. Igitur quia plus Reipublicæ debeo, Odia hic depono, ſi quæ corde gero; Si utilitas mea poſtulabit & conſcientia mea non repugnabit, ubi iterum hîc rediero, reſumpturus. *Plutarchus.*

Quod ſi adeo es Impotens tui, ut te pro Patria non vincas, ſcito te Barbarum eſſe, & pluſquam ferum.

Qui non vis eas Inimicitias tollere, quibus etiam Amicus ſit periturus. *Plutarchus.*

Peribit autem certo certius & Amicus, Si tuis ſimultatibus Reipublicæ incolumitas convelletur.

Digitized by Google

Habes Paralellum Exemplar depoſitæ Simultatis,
Nunc audi Grachum Conſilia inchoantem.

Ne autem mirere nos ei tantum Autoritatis tribuere, ut primus loquatur, non enim Iodocum ſequimur, qui Grachum dicit humili loco ad Regni faſtigium aſſumptum, ſed potius cenſemus fuiſſe Virum & hominem ſumma Autoritate, & Toga Sagoque præſtantiſſimum Regni Poloniæ ex Romano Cive Indigenam, & ob egregia in Rempublicam merita, etiam tunc Palatinum, quod clarius ſequenti Capite leges demonſtratum.

Habes cur primus dicat Grachus Rationem, accipe illius
Orationem, dum cauſas aperit Comitiorum.

Rempublicam noſtram, quam Lechi Parentis Optimi Maximi beneficio accepimus ſtabilitam, nunc funditus videmus à prima ſpe & cogitatione cecidiſſe. Fatáne hic incuſem Deorum, an Fortunæ quæ ſtare loco neſcit, inconſtantiam, An veſtra in Ariſtocratia ſuſcipienda Conſilia, dubius hæreo Poloni. Quicquid ſit, ad ſeria nos & nova conſilia tempora volunt, Civilia bella vocant, & quibus ſepti ſumus pericula; Opes denique imminutæ, Gloriæ & Nominis Poloni majeſtas conculcata, & ipſa Servitus quæ Cervicibus imminet noſtris, ſuadent quam citius conſilia maturanda, Diſcordia veſtra factæ Servorum Veſtrorum concordes mentis, jugum quod vos eis impoſueratis excuſſum, veſtris humeris minantur imponere. Victores eos penè faciunt veſtra diſſidia, & dum noſtra imminuitur, eorum fortuna non contemnenda ſumit incrementa. Quid igitur vobis ſit factu opus conſideratè? Servine malitis eſſe an Liberi? & libero humero, Tyrannidem multo graviorem, ea qua ſub degenere Lechi poſteritate preſſi fueratis, ferendam ac æternam tollerandam ſuſcipere? Videte, per Deos immortales, quem vobis animum eligendum putetis. Extrema enim calamitoſæ ſortis alea jacta eſt, & ni ad craſtina

ſtina damna ſapitis, ſervitutis patientes ſapietis. Iugum pudendum, quod Genti gentium Triumphatrici imponit; jam fere hodie qui heri Imperio Veſtro parebat Germanus. Quam univerſo Orbi, veſtræ ſortis & Virtutis mutatæ Scænam obvertetis, Fortunam Veſtram riſui debellatarum quondam Nationum propinaturi? Quod ne accideret in Veſtris animis huc cogendis, quantum deſudaverim, perſpectum vobis ſatis eſſe arbitror. Nec à ſpe mea dejectus ſum; video enim & gaudeo vos frequentes confluxiſſe: Nihil autem dubito vos eam mentem Diis propitiis amplexuros, quæ tantæ calamitatis facibus utiliſſima fuerit reſtinguendis.

Vbi finierat Grachus pleriſque ad Servitutis nomen illachrymantibus, Omnium Acclamatio concors eſt ſubſecuta. Vt ſolus loqueretur, qui mentem Patriæ reſtaurandæ ſolus induerat, ſe omnes in ejus ſententiam ituros.

Facile enim Animos ligat Eloquentia, quæ calamitatis Pharmaca proponit, & Viam aperit proſperiori Fortunæ.

Tum Grachus ubi Ora omnium & Animos à ſe pendêre vidit.

In hanc ſententiam eſt locutus.

Omnes quicunque Reipublicæ Liberæ jaciunt fundamenta, illud conſiderare debent, ne ſenſim addito tempore Libertas degeneret; aut in effrenatam licentiam, aut in ignominioſam ſervitutem, quod ſeſe arbitrentur conſecuturos, ſi inter tenuiorem & lautiorem Regnicolarum Fortunam quoddam adhibeant temperamentum: efficiantque ut ne vel nimium prædivites, vel nimium modici pecuniæ, in Regno ſummam habeant poteſtatem. Non enim conſonant Divitiæ Tenuitati. Conſenſione omnium totius Poloniæ voluntatum, in hoc Regnum, non tam Ariſtocratiam, quam Oligarchiam video & doleo eſſe introductam, quo fine & exitu, qua noſtra conſolatione, lachrimæ omnium penè veſtrum

veſtrum teſtificantur. Nam licet primo opulenta plurium Virtus ſat è ſententia videbatur Poloniam adminiſtratura, neſcio tamen, an Imperantium, an obtemperantium inconſtantia, tempore procedente manifeſtius viſum fuerat Divitiarum, quam Virtutis Imperium. Vt ut ſit pedetentim eo eſt Fortuna noſtra devoluta, ut florentiſſimum quondam Regnum, attenuatis viribus & opibus, vix queat Vmbræ primi Nominis inſiſtere, & ab omni periculo ſartam tectam dignitatem conſervare. Quid enim Poloni? Exiſtimatiſne vos adhuc liberos eſſe, & leges dare non accipere? Numerate tot facies Servitutis, Concipite quæ impendent veſtris Capitibus calamitates: inite diligentem calculum periculorum Excutite rationes, principium tot malorum inveſtigate: Reperietis profecto non aliud quam paucorum Dominationem. Nam eſto quod primo progreſſu Imperii Virtuti non Divitiis obtemperaveritis: Nulla tamen unquam Ariſtocratia adeo conſtitit ſibi, ut paucos poſt Annos ad paucorum potentiam non rediret. Conſtantiſſima hactenus viſa meorum Romanorum: ſed hæc longe diverſis à veſtris ſtat innixa fundamentis, & vereor ne paucorum, aut unius, reddat ſe tandem in brevi dominatui: Vobis ſi in integro eſſe Fortunam deſideratis, proſpiciendum arbitror iniquiſſimæ temporum rationi. Quod ſi ut promiſiſtis ſtare meo judicio velitis prorſum hanc Ariſtoligarchiam pro tempore exiſtimarem abdicandam. Primum Iuſticiæ fruendæ cauſa. Quo enim plures mentes legis, niſi ut in Ius ſint injurioſæ? Addo potentiam Quæ quia inter plures Imperantes diviſa, ideo minor eſt in ſingulis. Si enim quiſpiam veſtrûm Iſtulam in plures diduceret rivos, exiſtimatiſne tantam vim quantam habuit antequam divideretur habituram? Ita vidiſtis vobiſcum actum, ubi enim unam poteſtatem inter plures partiti eſtis, quæ Autoritas Imperantium? quis aut metus aut reverentia Obtempe-

ran-

Digitized by Google

rantium? Hinc conſecutum, ut dum quilibet è Palatinis enixiſſimè ſuam amplificare nititur Autoritatem, & primas inter reliquos agere, in plura ſtudia Regnum traxerint & diſtraxerint, quod pedepreſſim in abyſſum calamitatum videt & dolet ſe eſſe deturbatum. Cujus calamitatis ſenſus, ni vobis meam perſuaſerit mentem, nullis poſt hac ad Vos ea de re verbis mihi opus eſſe exiſtimabo. Ego interim ut cæteris non dubio præeam exemplo, primus (cujus partem in me contuleratis) veſtro arbitrio redhibeo Palatinatus Imperium.

Audita mente Grachi, plerique Palatini, & mente, & Voce diſſensêre.

Mirari ſe quod homines Peregrini leges imponerent Polonis, optare ſe ut ſua in Vrbe ſediſſet Grachus, neque unquam in Poloniam novos mores advexiſſet, non ideo inter Cives à Polonis eſſe cooptatum, ut eam quam ſemel recte inſtituiſſent Proceres Regni cum Nobilitate Ariſtocratiam everteret. Periculoſam eſſe Formæ Imperii immutationem, præſertim ubi de Summa rerum ageretur, potius in tanta perturbatione, curſim ea vitia quibus hoc Imperium laboraret eſſe notanda ac corrigenda.

Hæc & ſimilia verba in caſſum jactata fuêre à Palatinis.

Res enim eorum & dignitas agi videbatur.

Nec ſperabant eo ſua ſententia Grachum collimaturum. Sed ubi ſuffragationem Equeſtris Ordinis, tantam vidêre, quantam vix ſperavêre: Suffragium ſuum vel inviti Ariſtoligarchiæ abrogandæ detulerunt, Inclinatæ enim omnes mentes Nobilitatis fuerant in ſententiam Grachi.

Nec ſolum conſideratum fuerat ab Equeſtri Ordine, quis aliquid diceret, ſed etiam quid & quo animo diceret. Agnoſcebat enim potiſſimum Grachum in dicendo amore Patriæ ferri, reliquos propria cupiditate.

Ergo publica obnunciatione interpoſita Eluctata jugo multorum eſt Polonia. *Gnagnimus.*

An quia Id ſuaſerat Amor Patriæ, quo jam ex integro pectora Polona caleſcere cæperant?

An quia Tædium Deliberantis ſæpè pondus mentis?

An quia Odium Quo Palatini Animos Obedientia exacuerant? (mala?

An quia Timor, Tot enim undique impendebant cervicibus

An quia Prudentia Grachi, Quæ unica perturbatum Ordinem ad ſuos numeros reducere poſſe videbatur?

An quia Invidia Palatinorum, Qua eorum mentes videbat Nobilitas degravatas, Quorum Vultus, Ora, Neniæ, & Stomachi nihil movêre Grachum, quominus à propoſito deſiſteret.

Sed Inſtante ut pergeret Nobilitate, Ea qua cæpit conſtantia pro Monarchia dixit.

Kadlubkus.

Doleo Invicti Equites, quorundam Imprudentia, ſaluberrima in rem veſtram Conſilia diſturbari. Quæ ſi ideo quod ego ſim Romanus, ſuum non poſſunt ſortiri effectum, merito injuriâ in me fuiſſet Deorum beneficentia, quod non hoc potius ſolo, (quod mihi certè Romano carius eſt) ſim natus & educatus. Nec eſt præterea exiſtimandum, quod Oratio ea quæ ab Externo proficiſcitur Ore, ideo ſit ſenſu & animo interverſorio concinnata, quia unicuique (quanta hactenus fide in Patriam fuerim) ſatis fuiſſe arbitror cognitum ac perſpectum. Quod ſi quiſpiam arbitretur, me quicquid in hac cauſa mihi ſuſceptum eſt, non Reipublicæ, ſed honoris aucupandi gratia, quem vobis amplectendum ſtatuo, ſuſcepiſſe: ne is quidem tantum tribuat mihi temeritatis. Sed nec Dii (qui omnium Mentes qui ad Rempublicam adeunt maximè perſpiciunt) ſiverint, ut hæc Calamitoſiſſima Regni hujus Fortuna, tantiq; Imperii pondus in iſtos humeros ruat: ego certè non feram. Licet uti cæpi ſuadere non deſiſtam ut abrogata Ariſtocratia ad unius Imperium redeatis. Vnum omnes quotquot eſtis Corpus Reipublicæ efficitis, Capite igitur vobis opus eſt non Capitibus Hoſtibus acerrimis, bellis pericu-

Digitized by Google

periculoſiſſimis undiq; incingimini, Duce igitur opus vobis non Ducibus. Imperium enim præſertim Militare pluribus partiri grave eſt atque periculoſum. Gregem vos cogitatote eſſe palantem ſine paſtore qui omnem ſpem quam de ſalute conceperat, merito jam condemnet: in hoc timore ne conſeneſcatis, uno homine vobis opus eſſe animadverto, cui omne quod reliquum eſt ſalutis, tutè concredere velitis, & cujus beneficio ſtatu hoc miſerrimo exui poſſitis. Corpus ſine Capite vos eſſe exiſtimate, ac ideo ne Acephali ſitis Regem eligite, qui efficiat ne poſt tot devictarum Gentium ſpolia; Nationibus paulo ante Tributariis ſerviatis. Anima, anima inquam tantæ moli regenda deeſt, ſine qua eorum operum fundamenta, quibus majores veſtri magnæ parti Orbis terrarum Imperium impoſuerunt, vix quæant cohærere. Regnum hoc lampas mihi videtur ſine luce, id eſt ſine gloria, qua unius fortiſſimi Imperatoris Lechi beneficio, multis nationibus innotueratis: nunc dum è multis Ducibus lucem uberiorem ſperaretis, & Lucem quæ reliqua erat extinxiſtis, & oleum & operam perdidiſtis. Perpendite obſecro quid Mundus ſine Sole. Sol Regni Rex eſt, à cujus omnes, quotquot ſunt in Regno, pendent vultu & arbitrio, quo & ducente & lucente plures adhuc Orbis partes Imperio veſtro adjicietis; Quapropter è tot Proceribus quotquot hic adſunt (adſunt autem plurimi quos dignos Imperio virtus & dignitas facit) unum qui vobis præſit Eligitote.

Peroraverat Grachus, ac uni è Palatinis ſuffragium Imperii detulerat, Non quod Electum iri putaret: ſciebat enim in tanta hominum Liberorum æqualitate difficilem eſſe Incolæ Regni Electionem, Sed ut ſeſe ſuſpicione attentati Regni (quod Prudentiæ erat) liberaret.

Hac oratione habita, Deſiderare unum Principem cæpit Polonia. *Dlugoſ. Miechovita.*

Vna Libertas, obex potentiſſimus futuræ Monarchiæ videbatur,

 Grave

Digitized by Google

Grave erat nonnullis, aliquid de guſtata Libertate remittere, & jugum quod ſublata Lechi poſteritate abjecerant, reaſſumere: uniuſque iterum arbitrio ſtringi. Malle ſe Legibus parere, quam Regibus & aliam formam Imperii tentandam, experiendumque quidlibet potius, quam ſemel aſſumptam Libertatem abdicandam.

Adhæc Omnes ſe dignos Imperio eſſe, quos par Libertas par Nobilitas honeſtaret.

Hinc exorta Quæſtio

Dlugoſ. Quis tantum molem ſubire, & gentem in tanta licentia plurimum rebellionis & duritiei habentem Regere aptior eſſet, rem ad magnam uſque Factionem deduxit.

Paprocius. Inter quas tumultuantes ſententias. Aſſurgens quidam è Palatinis, vir magna morum gravitate, & facilitate Gente Toporius (teſte Anonimo) cujus vel ſola muta Autoritas potens erat motos componere fluctus.

Ita dicere cæpit.

Ea eſt Natura Libertatis, ut tum maximè dulceſcat cum amittitur. Nec immerito. Vt enim intellectus noſter fertur in ſcientiam & rerum cognitionem, ita & voluntas in Libertatem. Dulce enim eſt nullius jugo premi: Adeo ut confitendum ſit nunquam mihi vitam meam fuiſſe tam caram, ut eam optatiſſima Libertate velim commutatam. Quis enim eſt, quem jactura hujus non tam Nominis quam rei, cui nulla Orbis pretia poſſunt coæquari non permoveat? & non luctetur aliquantiſper cum ratione, dum ea monet etiam ad tempus breve Libertatem eſſe abdicandam? Ego certè ſi non Rationis, ſed Affectus mei eſſem mancipium, nullis unquam adigi poſſem perſuaſionibus, ut à futura poſteritate injurius Cuſtos tanti Theſauri debeam appellari. Noverit & ſciat Poſteritas, quam hodie in hoc florentiſſimo conceſſu omnium Ordinum, teſtatam volo & facio, me diuturniorem fructum imo & perpetuum liberioris Imperii perci-

Digitized by Google

percipere cupiiſſe. Sed quoniam mea deſideria metior tanta temporum iniquitate, videoque nulla alia ratione ſtatum Reipublicæ noſtræ poſſe retineri, liceat quem nunquam quæſivi honorem in his Comitiis deponere: Et ſiquidem res noſtras ita fata eſſe voluêre, ut è ſumma dignitate numerus ſimus; nolo poſtremus eſſe inter eos, qui chariorem Patriæ integritatem Officio noſtro ac dignitate judicavêre. Cujus Patriæ ſi quis calamitatum hoc tempore ineat rationem, fortunæque deterioris flagella, quibus proſperitas hujus Imperii ſat fortiter eſt flagellata. Ne is quidem Filium ſe jactet, qui in tanto Patriæ diſcrimine, prorogationes ulteriores purpuræ & dignitatis meditetur. Orſi Majores noſtri à Bohemia Imperium, totam Baltici maris Oram nobis hæreditandam reliquêre. Germaniæ vaſtiſſimas Regiones tenuêre. Danos, Dacos, Marcomanos ſubegêre. Ponto Euxino & Aſiæ imperavêre, totum denique Septentrionem poſſidêre. Iam quotam tanti Imperii partem hæreditaria noſtra virtus retinuit? retinet retinebit? In oculis noſtris creſcit Ruſſorum fortuna, & à nobis ſumptam partem hæreditatis, peroſi noſtram ignaviam, toto dividit Septentrione. Iam niſi Grachi incredibili Prudentia, res Carinthiaca fuiſſet compoſita, quid nobis fuiſſet expectandum? Sed & Germani videnturne vobis in excutiendo jugo ſegniores? qui noſtram diſcordiam, uni certam victimam devovent ſervituti, in theatro Orbis terrarum compedes nobis injecturi. Dilapſum ergo fateamur neceſſe eſt adminiſtratione multorum Imperium, nonniſi poſſe unius prudentia ad priſtinam gloriæ & dignitatis metam revocari. Monarchiam nobis omnino approbandam puto, & Ariſtocratiam non tam abdicandam, quam ad tempus deponendam. Etenim amoris Patriæ cauſa, pulchrum eſt ipſam quoque Regiminis Libertatem, ſi Fors ita ferat abrogare. Vni ſceptra & ſummam Autoritatem tribuendam judico, qui re-

Digitized by Google

belles Populos & jugum excutientes premat Imperio, contineat in officio. Ac quicquid denique amiſſum eſt, in noſtram redigat poteſtatem, qui æquo Iure, potentes juxta atque tenues, Autoritate adminiſtrationis regat, & ad commoda Patriæ quærenda omnium convertat voluntates. Cæterum in tanta omnium noſtrûm æqualitate, ad externum potius (ſi tamen ille externus dicendus eſt, quem Virtus, Fides, Morum conformitas, in Republica Civem Optimum effecêre quam ad aliquem ex nobis Sceptra exiſtimarem deferenda. Quare ne longius quærendo abeamus quem nobis Dii & Fortuna obtulêre.

Grachus Rex eſto.

Finem fecerat orandi Palatinus, quem communi approbatione excepêre Voces Nobilitatis. Quæ licet aliorum ſenſus alio traherent, ſtandum tamen cenſuit Toporii autoritate, quem noverat eſſe acerrimum Libertatis aſſertorem.

Ergo unanimi ſuffragio.

Dlugoſ. Ad Grachum Romanum. Quod & ſpecimine ingenii cæteris præſtare videretur, & quod ejus probitatem pluribus jam experimentis didicerunt clareſcere, univerſi ſua vota concordi deliberatione convertunt, ac ipſum approbatione ac decreto cunctorum in Principem deligunt, & illi demandant Regni gubernacula.

Omnibus, unius Ore ſic Grachum alloquentibus.

Quod ſuaſiſti Imperium Grache perſuaſiſti, & virtute tua & prudentia meruiſti. Onus id non ſolet niſi impares animos fatigare, Tuus & majora nobis præſefert, ita maxima de ſe pollicetur. Habes Viros & Arma. His impera, ſequentur Romanum te eſſe memento, & nobis præſta unum ex iis, de quibus non niſi omnia ſumma, à te & ab aliis audivimus. Quos ſi non ſuperabis, ſaltim uti ſperamus adæquabis.

Cromerus. Id ubi audivit Grachus, diu multumque reluctatus

Dlugoſ. Et cunctatus, num faſces & purpuram ſuſciperet.

An

Digitized by Google

An quia Perdifficile eſſe viderat Rempublicam, partim Civium licentia, & inteſtinis diſſidiis perturbatam, partim externis bellis quaſſatam reſtituere & reficere? *Cromerus.*

An quia Sciebat Imperia, multum malorum fronte blanda gerere?

Tandem precibus & contentione multitudinis, & charitate Patriæ victus, Reipublicæ curam ſuſcepit, & adminiſtrationem;

Dicens

Onus non Honorem imponitis Poloni, magnus mihi tamen Animus eſt, veſtram Virtutem, conſenſumque Veſtrum, initium melioris auſpicii huic Imperio fore: nec tam me Dominum Veſtræ Libertatis, quam Cuſtodem futurum vobis perſuadeatis. Supereſt ut plus pro Vobis agam, quam loquar.

His dictis Comitiis finis impoſitus,
Regem tibi, Lector, liberè elegimus,
Cujus Actiones Heroicas, antequam perſequamur,
Prius accipe.

CAPVT IV.

Pauca quædam de Dotibus Electi Regis.

PRima Dos eſto: Modeſtia in honore Imperii acceptando, Quem enim hoc malum etiam ſibi conſtantiſſimum non concutiat? *Dlugoſſius.*

Eſt enim conjunctum Gloriæ Imperium, & Ori Populorum,
Quæ qui nolit meruiſſe, vix invenias.

Et Rarus qui in ipſis initiis curas, non purpuras meditetur.

Et cujus cor non urat potius gloria, quam futura Adminiſtratio.

Tragicam mentem primum, Regibus dum Regnum ſuſcipiunt ingerat.

Seneca

Seneca Tragœdus.

Quiſquamne Regno gaudet? O fallax bonum.
Quantum malorum fronte tam blanda geris,
Vt alta ventos ſemper excipiunt juga,
Rupemque ſaxis vaſta dirimentem Freta,
Quamvis quieti verberent fluctus Maris,
Imperia, ſic excelſa, Fortunæ ſubjacent.

Simulavit has cogitationes & Modeſtiam Tyberius;

Si verba ſpectes Ab ipſis initiis modeſtiſſimus Princeps.

Si cætera quæ ſubſecuta. Principum Carcinoma.

Quin & Nero Ex Magno & modeſtiſſimo inter initia Principe, magnum poſtea Monſtrum. Cujus nihil laudes niſi primum Quinquennium. Adeo primam Olympiadem Imperii ſummæ modeſtiæ, quod reliquum fuerat Vitæ, ſummæ Immodeſtiæ, videtur conſecraſſe.

Addit Varſevicius.

Iam vero non ibo inficias, in omni omnium ſæculorum memoria, multa Neroniana quinquennia reperiri, ſed qui pene ſex quinquennia fæliciter compleſſet imperando, aut paucos; aut inventum eſſe neminem.

Perſius. O curas hominum, ô quantum eſt in rebus inane.

Quot Principes quibus dici & ſcribi poſſit à ſubditis? Promiſiſti nobis Regem & Patrem, feciſti Tyrannum.

Aſt Famem Imperii, Fama premite Principes. Pulchrum enim eſt inter Grachos, Caſimiros, Alexandros, Ludovicos, Sigiſmundos, Stephanos cenſeri.

Duo nobis pollicentur Principes cum Imperare incipiunt.

Curationem & Curam.

Illam ut Medici, hanc ut Patres.

Qui igitur fit ut plerique non præſtent? An & hic Frons illa Modeſta mentitur?

Si uſpiam? Fronti enim nulla Fides. Amorem ſpecto in Principe non Frontem.

Si

Digitized by Google

Si hic exulet. Deſpero Curam, & Curationem. Amoris autem publicæ rei fax, licet parva, plus urit quam Vulcanus.

Sed quid ego hic in limine?

Pergo magis intro: Et ſcrutor ſecundam Dotem & qualitatem Principis.

Virum idoneum Imperio dicit fuiſſe Hiſtoricus. *Miechovita.*

Idoneum ne tu qualem tibi bella hæc Fabella?

Comitia fecêre animalia irrationalia, Electura inter ſe Regem qui optimè ſaltaret. Inter omnia excelluit Simius Probatus. Electus Rex & ſalutatus. Vulpes invida honoris, in caſſe carnem videns, theſaurum ſe inveniſſe Simio dixit, non tamen ſe voluiſſe eum ne attingere quidem, quippe cum ſciret omnem theſaurum ex Lege Regi deberi Credit Simius, accedit ad caſſem, capitur, Incuſat Vulpem. Illa vero ad hæc O Simie tam ſtupidus cum ſis, qui noſter Rex eris? *Æſopus.*

Amabo, Quid defuit huic Simio? Saltare ſcivit & pedes movere ad numerum? Fateor ita eſſe, atqui Prudentiam non habuit qua futurum periculum prævideret.

Sapere ergo Regem decet etiam dum ſaltat: Imo & ſemper Plus ſapere quam omnes ſubditos.

Suffragatur Suada Ruthenica in Fideli ſubdito, dum ſic Regem Polonum alloquitur.

Sciſne tu quis es tu? Rex. Regis igitur tu? Regor ego. Sapientior ergo tu quam ego. Quod ſi tu Sapiens, Liber, Vives, Fœlix ego. Quod ſi tu deſipias: Servus, Vagus, Exul ego, Nemo ergo delicto tuo miſer niſi ego.

Quod ſi tu mihi des Regem Neronem aliquem; Qui exacta Principe digna Olympiade, minus poſtea dignè moveat pedes tanto faſtigio. Et inter numeros plantarum, venetur aurium & oculorum ſuperbum Iudicium.

Tranſeo ad Tertiam Dotem. Nimirum Ingenium Grachi. Quod ei maximum tribuit Dlugoſſius.

K Hoc

Hoc requiro in Principe tale, cujus uſus ubi in Publicum prodierit, meliore lapillo à Poſteritate cenſeatur.

Revolve ætates, & confer quot Ingenia quamque diverſa præfuerint Imperiis? quibus Regna ſteterint, quibus ceciderint. Multum enim valet ad Fortunam Imperii Ingenium Principis

Augendam Minuendam

Deſultoria Ingenia, & quæ in horas mutantur, ſæpe Imperia mutavêre:

Deſultorium voco quale Iuliani Apoſtatæ

Defœcatum melius, quale erat M. Aurelii, Titi Veſpaſiani, & ut noſtrum etiam inter hos referam. Sigiſmundi Primi

Erit defœcatum. Si bene Temperatum

Timenda illa: quæ vel ex Sanguine Choleræ conjuncto, vel ex Phlegmate & Melancholia pullulaſcunt.

Nihil enim hæc niſi aut Tyrannidem, aut amentiam pollicentur.

Imus plus ultra Ad Prudentiam, Et ejus pediſequas Solertiam & Induſtriam.

Quæ omnibus Grachis hæreditate obtigêre Divina.

Doctrinam igitur ei non mediocrem tribuo, in tempora enim incidit proxima Ciceroni quæ fuêre Cultiſſima.

Virgilius. Iam uſus quantus? ——— per tot diſcrimina rerum

Quæſitus; Comparatus.

Acceſſit Hiſtoria, lux Politica, Quæ ipſa Virtutem Principis regit.

Plato. Et ſola præit & ducit ad rectè faciendum.

Vobis imitandum propoſui Principes hunc Phœbum, qui nullam diem ſine luce. Vos enitamini.

Horatius. Threſſa ne careat pulchra dies nota,

Et qua aliquid imprudenter egiſtis, diem nos perdidiſſe putatote:

Cromerus. Dlugoſ. Addo his dotibus Magnanimitatem Strenuitatem.

Quæ

Digitized by Google

Quæ maximè eluxêre in Gracho noſtro his Comitiis cogendis & ad exitum perducendis Conſiliis, & dignis ſummo viro cogitationibus.

Ejus animum talem puto, qualem deſcribit Seneca Philoſophus; Lege & confer.

Animus, ut pariter fugiendorum ac appetendorum, non ex opinione, ſed ex natura pretia rebus imponens. Aſperis blandiſque pariter invictus neutri ſe fortunæ ſubmittens: ſupra omnia quæ contingunt acciduntque eminens, inperturbatus intrepidus, quem nulla vis frangit, quem nulla attollunt fortuita, nec deprimunt.

Hæc ille Quis dicat magnum Animum? Cujus amplitudini exhauriendæ unus ſufficit ſcyphus? Cujus potentiam vinum ligat ac vincit? Qui auro major non eſt, & Orbe toto?

Principem volo Cujus cum Alcibiade Milciadis trophæa ſomnos eripiant.

Qui ad mentionem Orbium plurium cum Alexandro illachrymet:

Qui ad imagines & ſtatuas Virorum fortium, æmulationis Oeſtro percitus, parem gloriam ſuſpiret cum Cæſare.

Brevibus Qualem Cæſarem deſcribit Lucanus:

> ——— Sed Cæſar ſuper omnia præceps
> Nil actum credens, cum quid ſupereſſet agendum
> Inſtat atrox.

Id denique contendite Principes. Vt de vobis ſcribatur ubi vixeritis quod de Pompejo Magna Vellejus:

Quo viro nemo, alia omnia minus, aut gloriam magis concupivit.

Nomen Magni. Vbi facinora Illuſtriſſima viderit, non invidebit Polonia.

> Dixit Caſimirum (talis enim erat) verè Magnum,
> Vos ſi fueritis magni Magnos dicent.

Addit Hiſtoricus Kadlubek Grachum fuiſſe eloquentem.

Digitized by Google

Digna Principe eſt Eloquentia, ut viceverſa indigna Loquentia

Mirifice enim confert Sceptro ad ſplendorem.

Indecorum enim eſt, infantem eſſe Principem, & tria verba non poſſe eloqui,

Cui tamen optarem talem Eloquentiam, qualem tribuit Tacitus Auguſto, dum inquit:

Erat ei prompta ac profluens, & quæ Principem decet Eloquentia,

Maturior tamen illa Tyberiana, de qua idem Scriptor.

Artem calluiſſe, qua verba expenderet, valida ſenſibus, aut conſulto ambigua.

Amicis præterea, & Copiis ac Facultatibus potentem fuiſſe Grachum aſſerit Cromerus.

Facilis & magna Amicitia divitis Principis DEVS enim Nummus multos poſt ſe Amicos trahit, non tam perſonæ quam Fortunæ Vtiles tamen, non ad ſpeciem Amici, Principi

Quorum etiam Conſilio utatur, & à quibus Conſilia non metu extorqueat, ſed placida Fronte. Nunquam enim rectè Conſilium Timor.

Diſcrimen autem inter Aſſentatores & Veros Amicos noſcat:

His verbis à me admonitus, quibus monuit ſuum Mæcenas Auguſtum apud Dionem.

Nulli Amicorum aut Officialium tuorum, nimia eſt indulgenda licentia, ſed ita iis moderandum, ut ne te in culpam aut reprehenſionem conjiciant. Quicquid enim hi rectè, vel ſequius egerint, id vero tibi adſcribetur, talemque te cuncti cenſebunt, qualia eos facta exercere permiſeris.

Dlugoſ. Cromerus. Additur Probitas, Integritas, & Iuſtitia.

Quæ ad finem reſervavi, ut ultimo lecta, menti fortius hæreant.

His ſi careat Princeps mente potius careat.

Minus enim Imperiis nocuit Principis dementia quam Improbitas: Exem-

Exemplo enim Regum ubique Terrarum vivitur:
Illius Iuliani ſemper memento.
Quales in Republica Principes ſunt, tales reliquos ſolere eſſe Cives.
Sed ego hic forſan prolixior. Claudo Elogio Dlugoſii.
Talis denique fuit Grachus.
Vt ſolus dilabentem Rempub. ſuſtinere ac recreare poſſe videretur. Dlugoſ.
Non igitur erravit in Electione tanti Viri Polonia, & Phœbum elegit non Phaëtontem.
De quo addo

CAPVT V.

De Grachis Tiberio & Cajo Romæ occiſis, eorumque nece Iudicium. Tum de cauſis Grachiani adventus in Poloniam.

MAgnos Viros, magna Fata decent,
Non enim niſi in Summis ludere ſuevit Fortuna,
Experto crede Herculi Sclavonico,
Sic enim eum honoris cauſa nomino.
Crede inquam & lege, loquitur enim ad te ore Herculeo Fortuna.
Quid mihi (inquit illa) ſi libeat non licet?
In uberibus Lupæ ſi voluero Romulus & Rhemus agnoſcent & ſentient Matris officium, exſugent quod non habuêre Imperium.
In figulina rota Sceptra fingam Agathocli, & faciam ejus improbos mores Imperare iis, queîs debuere ancillari:
Ab aratro & ſtiva avulſum, inferam throno Ottomanico Oſmanum & quem heri contempſit Turcia Aratorem, cras adorabit Imperatorem.

E Paſtore Caprarum, Temirchanum faciam paſtorem Populorum, cujus Stirps in hanc diem ſit vel ipſis Polonis metuenda.

Vnco ubi voluero, excarnificata pendebit ſumma Polycratis potentia.

In Cavea illudet Puer Victori Orbis victo, vincto & incluſo Bajazeti & quo heri concuſſus Mundus fulmine, fulmen metuebat & adorabat hodie ſi placuerit menti, micans è pelvi contemnet.

Antiochus Rex pendebit à vultu jubentis latronis, & tantum Cras habebit, quantum hodie rapere potuerit.

Boleſlaus Sceptra ſuſpirabit in Culina, fruſtra meditans Purpuram inter fuliginem Cacaborum.

Muliebri Cyri Monarchia ſuccumbet manu: Et excipiet hodie Henricus Galliæ Monarcha, quam heri non ſperaverat funeſto ictu Cataſtrophen.

Hæc ille Hercules Sclavonicus cum invida Fortuna luctatus in Antro.

Facunda enim læſa Virtus.

Quam in gratiam Lectoris Latinè loqui fecimus.

Ne igitur mirere Virtutis præmia eſſe Exilia & Neces.

Excute Athenas & Romam. Invenies nonniſi Optimis hæc deberi.

Inter tot qui S. Eleutheriæ & integritati ora & Animos devovêre.

Numera quot liberos & integros Invida fecit.

Habes Grachos.

Primas Civili Odio litatas Victimas. Iunge Fortunam Virtuti Movebis caput & dices, O miſeram Virtutem: Quid miſeram? Dic beatiſſimam quæ miſera eſſe voluit, Ne Patriæ læſa noceret.

Neque tu miſera Mater ô Cornelia,
Quæ talibus hoſtiis ditaſti Libertatem.

Sed

Digitized by Google

Sed quid vos mihi neſcio, qui umbratici Scriptores Antieleuterii & ſi quid pejus ſervirute & mancipiis, mentem ſeditionibus & turbis perturbatis. Seditioſine vobis Grachi?

Nimirum. Servitis Servili Scenæ & Aſtro,

Et Libertatem qua caretis calamo condemnatis, ad oculum, ad mentem, ad palatum ſervitutis.

Quod ſi hæc legat apud vos aliquis Scipio Naſica, aut Sylla, aut Marius, aut Cynna, aut Cæſar, aut Tyberius, aut Nero placebitis.

Quod ſi legat hæc apud Plutarchum, aut alios veritati ſacros Scriptores, aliquis Pompejus, aut Brutus, aut Coriolanus, aut Ludovicus, aut Alexander noſter

Fato Grachorum indolebit.

Et tot ſuis temporibus Tyberios, tot Cajos, tot Grachos deſiderabit, quot quondam ad intuitum mali granati Zopyros Darius.

Plurimum tibi gratulor Polonia, Lætorque hoc ſurculo è libera Grachorum ſtirpe pullulante, Tibi Iura dante, & Imperante.

Nec degeneravit à ſuis Conſobrinis noſter Grachus,
Qui Optimæ Optimus fuerat Pater Libertatis.

Magna ſuorum exempla ſecutus. Quos omnes Virtus & Libertas defenſa Magnos fecit.

Quid vero eum Solum vertere coëgerit videamus.

Iam omnis moles malorum Grachianæ Familiæ Romæ incubuerat.

Nomenque Grachorum magna laborare Invidia. Videns Grachus noſter

Eamque Proſapiam inter Romanos vigere vix poſſe, cujus gloriam animadvertebat in Tyberio & Cajo excarnificatam,

Sed & verebatur ne pari ob Virtutem vocemque Liberam cum Conſobrinis ruina opprimeretur.

Videret quoque male temperatis chordis Romæ jam oberrare Fata. Liber-

Digitized by Google

Libertatem ſcilicet Imperiumque inclinare.

Sed & ingratitudinis cogitatio vehementius angebat Animum:

Qua videbat Romam tantum erga ſuos laborare:

Mali etiam Augurii fuerat, inter ſumma Fratrum lapſus.

Multis auctus Comitibus in Poloniam diſceſſit: De quo Regno plurima inaudierat ab Ilyricis, quæ cum eo militabant Legionibus:

Illud identidem mente revolvens

Ingrata Patria nec Oſſa mea videbis.

Tali tantoque pondere cogitationum, colluctatus ſecum mutavit Solum noſter Grachus.

Quod confirmo Dlugoſſii teſtimonio:

Hunc Grachum exiſtimant Romanum, de ſtirpe & Familia Grachorum genus duxiſſe: & Civili ſeditione duobus Grachis Tyberio ſcilicet & Cajo Tribunitiam poteſtatem pro lege Agraria exercentibus, mota, Factione Divitum occiſis, Roma relicta ad quæſitum ocia & latebras divertiſſe. Et ſummam rerum apud Polonos ſortitum eſſe.

Nunc habe de nece Grachorum Iudicium, quod in Titulo promiſeram.

Non aliud dabo quam quod pœnitens Roma, hæc enim demonſtraret, quanto eorum deſiderio teneretur.

Plutarchus. Statuas eis poſuit.

Deſiderii teſtes: Libertatis defenſæ præmia.

Agnoverunt tandem ſero Romani periclitari Libertatem, dum deinceps inter potentiorum accipitrum uncos trepidaret.

O quot vivente Sylla ad Grachi Statuas audita ſuſpiria? Et illa verba: Vtinam viveretis Grachi.

Idem, Sed nec ſolum ſtatuæ poſitæ, verum etiam loci, ubi occiſi fuerant Grachi in templa conſecrati, cum inſcriptione:

Fana Libertatis.

Nemini

Digitized by Google

Nemini id ante Grachos.

Expectabam à te, Roma, ſtatuam aut Naſicæ aut Opimio percuſſoribus.

Tu, inter horum pone ejurata nomina Grachorum nomen Templis colis?

Ita eſt, Scio morem tuum. Te non privatæ, ſed Publicæ Rei curatoribus

Statuas erigere conſueviſſe.

Sed & poſt mortem Aliter longe Catelli olent quam Sues. *Plautus.*

Eſtque ſuus Virtuti honos, licet Serus.

Neque enim unquam melius, quam cum amiſſa eſt cognoſcitur.

Sed & in horto Immortalitatis.

Non creſcit nectendis Coronis, capiti Naſicarum aut Opimiorum (ſi quos & hæc fert ætas) Laurus: ſed quæ extinctum nomen decet Cupreſſus.

Sed augeo poſthumæ Romanæ gratitudinis, erga Grachos indicia,

Non ſolum templa erecta, ſed & quotannis in ea Templa honoris ergo primitiæ frugum ex Agris ſunt illatæ. *Plutarchus.*

Habes Iudicium.

Quod ſequitur eſt Encomium, docens quæ ſint Virtutis præmia:

Videbis hic & leges, non ſolos Grachos ob Virtutem Animum exercuiſſe.

Sed uno aſpectu, Græciæ & Romanæ ponet Virtutis patientiam.

Gaſpar Mlaskovius Eques Polonus.

Polonice ille quidem Saphica barbito Ego Latine idem, eadem.

Ita ergo ipſe ad ſuum neſcio quem Herculem Sclavonium.

Triplici fixum gladio, Vetuſtas

Cui dedit pomum, generi futurum

Inclito ſignum ; bene temperatos
Quâ trahis ortus.

Gloriæ ſydus, nitido rigentes
Imbuens vultu tenebras Trionis.
Cujus auguſtis melior reſurgit
Ruſſia flammis.

Voce qua reddam numeros? & Ore
Quo tuæ ſortis baſiabo Fata?
Quibus aſpergam, manui recumbens
Imbribus ora?

Ten? decent Vmbræ? male feriata
Carceris virtus colat? Aſt penates
Quos teras? opto tibi cultiores
Carceris Vmbra.

Aureis fulgens trabibus lacunar
Te decet: Non hæ Tenebræ: Procellæ
Omnis ut liber; mediteris almæ
Palladis Ora.

Sola quæ tecum reſidens, tumultus
Orbe componat, Opifex Honoris
Quem Tibi fundet, vaga laureato
Gloria cornu.

Verticis tegmen lare comptiori
Et leves criſtas traheret, reponens
Tota ſudorem, fluitaret almo
Vſta labore.

Pendus hic haſtæ, Clypeoſque ſculptos
Gorgonis vultus, media locaret
Penſiles Aula propiore libros
Iungeret haſta.

Hinc ſuo Pallas vigiles in Orbe
Vocibus curas dabit; & facundo
Lechici Regni ſeries revolvet
Conſcia vultu:

Seu

Digitized by Google

Seu laboranti Patriæ ſalutem
Fata; quæ tandem revehunt, docebit
Grande certamen, ſopiens labellis
Civis, & Hoſtis.
Sed quod infauſtis Genius ſub Aſtris
Arbiter ſortis malus ægrioris
Intulit, Sceptro Tenebras Polono
Intulit Arma.
Id malum pridem, trepidus catervas
Nubium cernens, metuebat ille,
Quiſquis anguſtam Patriæ ſalutem
Menſus ab Aſtris.
Vidimus nubes tonitru minantes,
Senſimus fulmen, male feriatum
Te ſimul fatum, rapiens rigentes
Merſit ad Vmbras.
Rete, quod Bellum plicuit tenendis
Piſcibus. Tu proh dolor, ominatis
Plaudis in filis, miſer ô profundis
Prenſus in Vndis.
Eſto. Te Pallas comitatur ipſis
Carceris tectis, levius periclum
Hæc comes præſtat, placida ſerenans
Fronte procellas.
Palluit Phœbus? revocabit illa
Lucidos Phœbo radios, Magiſtra,
Voce demulcens gravius nocentis
Temporis Oeſtrum.
Hac modum ponet dolor: Et furentes
Æolus ventos premet, ac movebit
Carbaſis ſpei, Zephyros faventes
Ibis in alta.
Qua vehet Fatum, melius, ſub Aſtris

 Sorte

Digitized by Google

Sorte conceptum mitiore : Curas
Interim toto penè funerabis
Pectore queſtus.

Tu Deæ vulnus patulum recenti
Sæviens ictu Quiritatus : iram &
Iurgium Fati, lachrima calenti
Vrge perorans.

Illicet Pallas, nivea tumultus
Dextera tollet : ſimul atra nubes
E Fibris cedens, face fauſtiore
Pulſa peribit.

Illa monſtrabit, periêre quanti
Sortis infauſtæ, rigida procella. Et
Dum furit Fatum, cecidiſſe ſummo
Culmina calle.

O quot oppreſſæ numerabit Orbis
Tecta Virtutis ! ruit invidenda
Fauſtitas Aula, graviore caſu
Fulminis ictu.

Decidunt Fortes : nocuiſſe quantum
Cecropis dicam, populos beatæ
Invidos vitæ, probat id potenter
Fama ſuperſtes.

Carceres, quantum tenuêre Regum
Sanguinem Græci ? tenebriſque vultus
Quot Virûm cenſes ſenuiſſe ? fando
Deficit Annus.

Refricet mentem memorem Marathon
Iſque qui victis Ducibus ſuperbus,
Lauream Perſæ retulit jacenti
Victor in hoſte.

Quid juvat ? vinctus docuit Coronam
Fati Virtuti dare, qua fatigent

Qui

Digitized by Google

Qui probi frontem, Dominaſque plantas
Compede ſolvant
Iam Diis alter, prope par, virili
Cujus è ductu Salamina mille
Claſſibus victis, notior vigebit
Prælia damnat.
Nam domi quantis jacuit periclis
Quaſſus & laſſus, populi ſiniſtræ
Iurgio linguæ, docuit Nepotes
Alta jacere.
Ille quid magnus Phocyon? quid uni
Socrates cultum referens Tonanti,
Ambo ceſſêre populi furori,
Ambo veneno.
Criminis falſi violenter acti
Patriæ lingua periêre. Virtus
Si nocet? Semper fuerit perîſſe
Grata voluptas.
Alter excelſi moderator Oris,
Proprio vitam rapuit ſub umbras
Invidam ferro, fugiens Tyranna
Providus Ora.
Plura ſunt Mundo retulit Nepoti
Quæ vetus Tempus, ſenium revolve
Græciæ plures periiſſe? penna
Inclita dicet.
Dicet & Pallas: memor omnis illa eſt
Arduæ Sortis, ſocioſque caſus
Græciæ noſcit, referente Diva
Omnia diſces.
Integros vitæ periiſſe Romæ
Quis ferat? Primus nimium Novercam
Inclitus nomen, tulit ille Romam
Coriolanus.

Quis

Digitized by Google

Quis ferat? Gallos ſuperavit audax
Patriæ vitam referens Camillus
Præmium factis fuit, Exulare
Orbe Paterno.
Illa fax Orbis, Cui fronte Laurum
Africus, tantâ peperit triumphus
Preſſa; Linternæ jacuit trophæum
Invidiarum.
Ille quid terror mage Numantini
Scipio Fati? gladio ſepultus
Intulit Nomen, Sobolem ſepulchro
Victoriamque.
Quis ferat ſiccis oculis jacentes,
Patriâ Natos, perimente Grachos?
Sanguinem celſi generis necari
Corneliorum?
Horruit Fatum Tyberis, retortis
Defluens undis, gemino gravatus
Fratre, dum fluctu Patrio nataret
Triſte Cadaver.
Attamen cæſi periêre Romæ
Vindices, Matri animos voventes
Dum furit, crudum ſobolis recondens
Viſcere ferrum.
Et quod haud credas populi tutati
Liberi leges moriuntur: atque
Penditur multo precium revellit
Qui caput, Auro.
O ſcelus? Matrem leget an Novercam?
Vos legit quiſquis periiſſe Grachi
Impiam Romam? leget haud Parentem
Ergo Novercam.
Tullium Roma furiale clodi

Digitized by Google

Iecit edictum: minus hoc: Amorem
Orbis ac Vrbis; rabies necavit
Antoniana.
Iam foro conſtans medio, Catonis
Mens ſtetit, ſpectans dubia Secures
Adſtitit Virtus pone, nil nocenti
Auxiliatrix.
Hic ſacro Pallas revocaret Ore
Gentium Sortes; rabidi furoris
Quid tulit Virtus: animoſa in omnes
Enthea caſus.

Cætera nihil ad publicam lucernam.

Finem ergo impono Capiti, & ad Grachum in Regem Electum redeo.

De quo ſit

CAPVT VI.

De ordine Rerumpublicarum ac Confuſione quas cum Horologio confero. De primis Grachi cogitationibus, in ipſis Regni initiis in ordine ad ordinem reſtaurandum habitis.

AGe Horologium ſonuit, & nos admonuit ſui. Conſtruamus.

Quid ergo; dices tu? Mathematicum ages? qui promiſiſti Politicum? Non deflecto à tramite, Et in hoc Capite Politicum agam, ac Politicis Politicum conſtruam Horologium.

Sed Principine? an Reipublicæ? an Vtrique?

Omnia Omnibus.

Struxit Guevara Principi, nec male, plauditur Operi, ſed non Eleutheriana lamna.

Monar-

Digitized by Google

Monarchicum potius illud, Et declinans & inclinans Principem ad nimium motum.

Breves nimium horas Odi; vel nimium longas. Medium enim tenet Virtus.

Placebit ego forſan cuipiam illud Aurum, ex Ore Aurei Marci ad Pollionem abſentem.

Vita (inquit) Imperatoris, nihil eſt aliud quam Horologium quod cum ſubditis vel conſentit vel diſcordat.

Rectè tu quidem Aureli, ſed ut abſolutus Monarcha non Rex Libertatis.

In Libero enim Regno, vita Principis, ac Princeps ipſe, non menſura, ſed Cuſtos Ordinis eſt dicendus.

In abſoluto vero Dominio, Princeps ipſe erit Horologium, ipſiuſque Vita menſura Ordinis, imo ipſe Ordo, in ſingulas horas tinniens

Sic volo ſic jubeo.

Et regit ille quidem, ſed mage regitur. Horologio enim opus eſt

Magiſtro qui regat.

Nec ſemper ab Aſtris, interdum à Machiavello.

Qui ubi regere cæperit, & Regnum & Princeps periiſtis;

Non ergo menſura Regni Rex Libertatis, ſed Arbiter menſuræ,

Nec id quod Regitur, ſed id quod Verè regit.

In Neronis autem Republica, erit ipſe Princeps Horologium, cum quo ſubditi vel conſentient vel diſcordabunt.

Conſentiunt autem ad ſpeciem Ore & Fronte licet Animis diſſentiant.

Facilis aſſenſus & conſenſus. Vbi ſingulas horas indicat:

Ferrum non Sceptrum.

Seneca. Et verum ibi. Quod Civibus tenere te invitis ſcias

Strictus tuetur Enſis.

Quod ſi tali indice, indicantur & inducuntur Leges & horæ:

Vel

Vel invitus in ſenſa Tyranni conſentiet Orbis.

Et ſi percuſſo capulo (uti quondam ille) horas ſanxeris & Leges ac ut recipiantur petieris; Facile ſi ita petes impetrabis.

Et Reges Orbem in virga ferrea.

Sed ſinamus Marco ſuum Horologium, Tyberium enim Cæſarem Fabrum ſapit;

Illud autem meum

Eſt libera & publica menſura, qua Actionum communium ſeries, infallibili motu & regula temperatur ac conſervatur.

Hæc autem menſura, quid aliud Amabo te? niſi Ordo?

Hîc enim ſolus eſt quo corrupto totius Reipublicæ ſtatus labaſcit, & integritas, quo incolumi viget, & in dies ampliora ſumit incrementa.

Quid autem ſit Ordo? Reſpondet Auguſtinus.

Ordo (inquit ille) eſt parium diſpariumque rerum, ſua cuique loca tribuens diſpoſitio.

Vt autem intelligas quid dicat de Ordine. Perturba hoc ipſum quod dicit hac ratione.

Ordo eſt parium tribuens ſua rerum diſpoſitio cuique quæ loca diſparium.

Ecce in eo ipſo quod dixi de Ordine nullus Ordo, ſed mira & mera confuſio.

Aſt nunquid partes omnes non ſunt? ſunt utique ſunt, ſed diſpoſitio deeſt ſuum cuique tribuens locum.

Quam diſpoſitionem à Fortuna ne exſpecta,

Nam Res humanas, ordine nullo *Seneca.*

Fortuna regit:

Vidiſti aliquam bene ordinatam Rempublicam? illi acceptam refer, Quando Machinam hanc & Vniverſitatis Horologium condidit Deus ſuum cuique rei locum domiciliumque attribuit. Cœlum enim Empyreum Intelligentiis dedit: ſtellis firmamentum: planetis Orbes: Ele- *Guevara.*

mentis Mundum. Avibus aërem: Terræ centrum: Piſcibus aquas: ſerpentibus cavernas: Feris montes: Ita ut nulli non creato, locum in quo acquieſceret aſſignavit.

Quæ ergo in magno hoc Horologio parium ac imparium, ut vides eſt ſervata diſpoſitio, eadem in alicujus Reipublicæ coordinatione.

Nemo enim author Ordinis in Republ. eſſe poteſt, præter ſolum DEVM.

Cum enim Ordo bonum quoddam ſit, neceſſe eſt, ut ſummo illi bono, DEO nimirum acceptus referatur.

Sed & conſenſum publicum, Gentis alicujus, à fabricatione hujus Horologii non excludo.

Non male enim Appius dum dicit. Quiſque ſuæ Fortunæ Faber.

Iuvenalis. Cui conſentit Satyricus: ——— te
Nos facimus Fortuna Deam.

Quod ſi irato Numine in ſuam Fortunam publicam conſentiant Fabri Horologium illud, inter confuſionis opera referent ætates.

Quod ſi Aſtra collaborabunt conſiliis & Ordini fabrefaciundo, omnia ibi ordinata in hoc Horologio, Et modus, & ſonus, & partes.

Quod ſi aliquid ex iis mutaveris, tranſpoſueris, alteraveris, Ordinem ſuſtuliſti.

Porro & illud ad rationem Ordinis Publici pertinet, ut paria cum imparibus permiſceantur. Nec ſola ſimul paria, nec omnia. Nec ſola ſimul imparia, nec omnia.

Sed ſi paria cum imparibus aptè diſpoſueris Ordinaſti: Si omnia tantum paria, aut imparia confudiſti.

Ipſe magnus, magni Horologii Architectus DEVS, vide ut omnia diſpoſuerit,

Sapientia. Duo contra duo, & Vnum contra unum.
Stellæ majori vicina eſt adſtes Minor.

Et

Et penes excelſam abietem, humilis humi ſerpit Viola.

Nec ſola Cete grandia incolunt Mare, ſed grandi Cete, connatant puſilli gobiones; Nec ſoli Elephantes, terram inhabitant, ſed etiam ſua cavernula eſt Formicæ.

Et in Horologiis, magna rota cohæret minori, nec niſi ipſa mota, movetur.

Ita in Republica ordinata, paria imparibus miſcentur.

Nec omnes Cræſos, aut Iros, ſed Cræſos Iris permiſtos videbis.

Nec omnes ad Noachum imagines aut ſtemmata referunt, pleroſque ad ipſum ſepulchrum comitatur ignobilitas. Nec omnes Titulis præeunt, aut Officiis, aut conſilio, aut ingenio.

Eſt etiam ſuus numerus Regnis Quirites.

Nec omnes Civitates, Cracoviæ aut Poznaniæ, aut Leopoles ſunt etiam pleræque minorum Gentium, puta Piaſecznum, Oſickum, Weywelnicay.

Et quod plerumque mireris.

Si ſæpè ſeorſum intuearis pleraque in aliqua Repub. videbuntur tibi inordinata, quæ ſi omnia ſub una ratione contempleris, prout nimirum ad publicum referuntur, invenies ordinatiſſima.

Sed maximè in ordinanda Republica, conſiderandum Ordinanti, Vt ſuus cuique locus tribuatur.

Intuere Horologium Macrocoſmi, quam mirè omnia in ſe conſentiunt.

Incipe à Cœlo, Ordinem ibi eſſe videbis: Sol Princeps Aſtrorum ſemper ſuo lucet loco, nec ambit Luna locum & honorem Fratris. Non Iovis vices agit Saturnus, nec Martis, Venus, aut Mercurius. Non gladio Orionis ſuperbit Boötes, nec Cancri locum ſubit Scorpius, aut Leonis Virgo.

Devolve mentem & intuere ignem, ſemper ille alta petit, colloca ſub ipſis ſyderibus glebam terræ, in ima ruet.

Digitized by Google

Piſcium genus ſua triumphat in aqua, nec æthera ſuſpirat, aut alas Aquilarum.

Philopona Formica laborioſa, ſua ſorte contenta vivit, nec Regum purpuras meditatur.

Atque hic demum ſupremam Ordinis rationem contemplare, tum redi ad tuam Rempublicam, & vide ac metire, an omnia ſint ſuo loco.

Si omnes ſibi eſſe videantur Saperdæ, ſi feſtivi, ſi belli cum revera ſint Copreæ.

Si virtutis aut ingenii locum teneat Ambitio, & Aurum; Si militent pueri; conſilium dent provectioribus, imberbes juvenes. Si jubeant ſervi, pareant autem Domini: Si viris Feminæ imperent: Si ſpirituales perſonæ, ſecularibus ſe immiſceant negociis, addo & negociationibus.

Ne tu eam Rempublicam in qua hæc videbis, dixeris Ordinatam.

Ordinem quid ſit habes, Locum huic ne quære alium
niſi hunc, qui Horologio datur.

Eminentiſſimus nimirum, ut ab omnibus poſſit audiri, & conſpici Publicum enim Ordinem, publicus maximè decet locus.

Nec tantum videri & audiri tantum, ſed utrumque: Vt rectè ineas horarum rationem, & Auris & Oculi utendum eſt Iudicio.

Nam ſæpe ſi ſeorſim ſpectes Errabis.

Eminere igitur Ordo debet, ut ab omnibus audiatur & conſpiciatur.

Ne ſenſim inter Cives irrepat illud crebrum in ore inſipientium Verbum.

Non putabam.

Ne vel excuſent, vel excuſentur, Ordinem ſe vel non vidiſſe, vel non audiviſſe.

Sed partium ipſarum ad ſe vocat diſpoſitio, & Frons Horologii.

Primæ

Digitized by Google

Primæ ſeſe offerunt Horæ ſeu Leges.

Sed heus tu Stagyrita, Quid Lex?

Lex (inquit) eſt Communis Civitatis Conſenſus; Qui ſubditis præcipit, quomodo unumquodque agendum ſit.

Tot igitur horas habes, quot leges, Communem quoque conſenſum vocat legem.

Sed non placuit is Treboniano, ideo ſuo Corpore excluſit hanc mentem Ariſtotelis.

Et ad paucos hunc conſenſum revocat, Papiniani inhærens veſtigiis.

Communi ergo conſenſu Horologii hujus, Horæ conſtitui debent.

An quia Quod ab omnibus ſervandum eſt, omnes in id conſentire debent?

An quia Eadem ratio Conſenſus & Concentus, qui non niſi, omnibus ad numeros revocatis chordis efficitur?

Si ergo quiſpiam Rex aliquid ſtatuat, aut condat privata autoritate & independenter à Regni reliquis Ordinibus, id nequaquam Hora erit.

Sed neque etiam ulla Senatus conſulta, Horas dicimus.

Sed nec Plebiſcita Horæ mihi ſunt.

Sed quod REX, Senatus & Nobilitas decernit, id denique Horam eſſe ſtatuo & concludó, Quia communi conſenſu lata eſt & recepta.

Conſenſus autem hic, ut vult Ariſtoteles, ſcriptis præcipit.

Nihil igitur Legis robur habet, quicquid non Scribitur.

Quo enim Horæ, niſi numeris exprimantur?

Qui numeri ideo ſcripti & ſculpti ut ſæpius videantur, & in memoriam reducantur.

Nobilis Polonus es? Primum ergo, teneri te Leges tuas noſſe, ſcito Turpe enim eſt inſcius Legum Patriarum Eques.

Ac digna cujus Cenſoria virga notetur Legum ignorantia.

Memini me legiſſe, quod Cato Equitem Romanum, eo

quod Strigoſum Equum haberet, honore Equitis privâſſet.

Amabo quid faceret ſi videret Equitem, leges Equeſtris Ordinis ignorare.

Quod ſi etiam aliquas quiſquilias Sovisralii, aut Marcolfi, in vicem Herbulti voluntatem? Quo putas Cenſoriæ virgæ eum notaret Iudicio?

Sed cui bono hic Conſenſus ſcriptus? Nimirum.

Vt præcipiat (inquit Ariſtoteles) quomodo unumquodque agendum ſit?

Menſuraque ſit Actionum Publicarum & Modus.

Quod ſi mihi des Legirupam, Legifragum, Legiperdam aliquem qui nulla certa hora vitam metiantur, ſed exleges & exhori vivant.

Eos tu cenſeto utpote homines Extraordinarios, & à communi Vita exorbitantes, ſevero Iudicio caſtigandos, quod Ordinem non ſervent.

Porro legem in quatuor partior quadrantes, ſeu in quatuor Legis Virtutes,

Quas habe ex Modeſtino lib. 1 Regularum

Vetare, Imperare, Permittere, Punire.

Hic quæres? An Virtus Legis, ſit ſupra Regem, an extra? Id eſt

An ordinis Cuſtos ſit extra ordinem? & ideo quia cuſtodit Ordinem, ipſe vivere debeat extra ordinem?

Seu. An Horologii Arbiter, vivere debeat Exhorus, ac ſine ulla Actionum menſura?

Affirmat Vlpianus libro 13 ad legem Iuliam & Papiam.

Princeps inquit legibus ſolutus eſt. Auguſta autem licet Legibus ſoluta non ſit, Principes eadem illi privilegia tribuunt quæ ipſi habent.

Negat Orichovius noſter in Fideli Subdito.

Sic

Sic enim alloquitur Sigiſmundum Auguſtum Regem.

Quærendum videtur, cum in Regno hæc duo ſint præcipua Lex & Rex, utrum horum alterum ſit majus; ut omni errore ſublato, intra fines officii tui certos conſiſtas. Si enim audiamus Romanos Iuriſconſultos, hoc eſt Tyrannorum Paraſitos, ſine dubio omnia ſumma in Regno tribuemus Regi. Nam & Iuſtitiam ipſam utilitate definiemus Regis: & Leges ipſius dicemus eſſe placitum, & nunquam rogabimus Regem. Quare? Nunquam jusjurandum erranti proponemus, ipſum poſtremo fatebimur, vitæ neciſque Dominum. Et hæc quo certiora ſint Regi, communiverunt ipſi crimine Majeſtatis leſæ. At nos non in Neronis Regno nati, ſed in Sigiſmundi editi Patria, ita à Majoribus noſtris edocti ſumus, ut ſciamus Regem deligi propter Regnum, non Regnum conſtitui propter Regem: Ex qua ratione multo Nobilius atque dignius arbitramur eſſe Regnum Rege. LEX vero cum anima ſit & Mens Regni ideo potior eſt procul dubio Regno, & conſequenter Rege.

Et infra.

Si quis ergo Trebonianus, aut aliquis ex Servitute Romana Vlpianus tibi blandiens te Summum in tuo Regno eſſe dicat, Negato. Legem in tua Patria regnare dicito non hominem.

Tranſeo ad Minuta.

Per quæ Terminos Iuris intelligo. Sed ne in his minutis occupem calamum Orbitam noſtri Horologii contemplabor.

Quid enim hæc niſi ipſum Ius?

Hoc autem quid ſit? Celſus doceat.

Ius inquit eſt Ars Boni & Æqui.

Vtinam Index hac Orbita & Cyclo decurrat nec aliquando exorbitet, ſuoque fixus Centro, intra Orbitam, ad ſævi-

Digitized by Google

ſævitiam & clementiam moveatur, Quod faciet, ſi triplici ferro hunc Cyclum conſtare animadverterit.

Tribus inquam Præceptis Iuris, quæ accipe ex Vlpiano,
Non ſemper enim hic vulpem gerit, callido ſub pectore.

Præcepta autem ſunt.

Honeſtè vivere, Alterum non lædere, Suum cuique tribuere.

Sed jam hic opus Indice, qui ultro tibi ſeſe offert, ſi literam mutaveris Iudex nimirum.

Cui Centrum, motus, & axem figo Iuſtitiam.

Quæ eſt ex Iuſtiniano Conſtans & perpetua voluntas, Ius ſuum unicuique tribuendi.

Hoc ergo Centro & Axe, volvatur ſemper noſter Index & Iudex.

Ejuſque voluntas, quam conſtantem in hoc Centro volo, etiam in proprium ſanguinem, ubi Patriæ requiret Amor.

Talis Index ille Titus Manlius.

Qui Filii triumphantis & laurea digni, caput ſecuri percuſſi juſſit, eo quod contra Reipub. decretum, auſus fuerit cum Hoſte manus conſerere.

Opto Iudicibus inſpectionem, quid cauſæ?

Invenient Libertatem ab affectu, & Amoris viſcum, quo Patriæ junctus magis adhæſit quam Filio.

Ergo licet crudelem eſſe in Filium Patriæ cauſa? Quid ni;

Verba à me ſunt Parentis Optimi, Audi. Sic enim alloquitur Filium ſecuri feriendum.

Livius. Quandoquidem, tu Tite Manli, neque Imperium Conſulare, neque Majeſtatem Patriam veritus, adverſus edictum noſtrum, extra ordinem in hoſtem pugnaſti, & quantum in te fuit diſciplinam militarem, qua ſtetit ad hanc diem Romana res ſolviſti, meque in eam neceſſitatem adduxiſti, ut aut Reipublicæ mihi, aut mei meorumque obliviſcendum ſit, nos potius noſtro delicto plectemur, quam Reſpublica tanto ſuo damno noſtra peccata luat. Triſte exemplum ſed in poſte-

poſterum ſalubre juventuti erimus. Me quidem, cum ingenita charitas liberum, tum ſpecimen iſtud Virtutis deceptum vana imagine decoris in te movet. Sed cum aut morte tua facienda ſunt Conſulum Imperia, aut impunitate in poſterum abroganda; nec te quidem ſi quid in te ſanguinis noſtri eſt recuſare cenſeam, quin diſciplinam militarem, culpa tua prolapſam pœna reſtituas. I lictor deliga ad palum.

Sed ne te effundas in admirationem Manlii

Alius te Iuſtitiæ campus vocat, legentem.

Dum ergo aliam quercum excutio: Tu lege. Aures enim, & Oculos & mentem percutiam, Iudicio retroactis ſæculis inaudito.

Iudicem hic nimirum habebis, ac Indicem, quia ſeveriſſimum, ideo utiliſſimum, Sed rem accipe.

Ex Sigonio, Baronio, Crantio, Godefredo.

Erat Otthoni Tertio Imperatori, Auguſta, minimè tamen Auguſti pudoris ac Imperatorii

Maria, Arragoniæ Regis Filia.

Quæ fractis verecundiæ repagulis, Comitis cujuſdam ad Mutinam formæ oculos vendiderat, Iunxerat & preces ad copiam & uſuram ſui. Nimirum didicerat, male ſui compos Auguſta, ab illo Aulæ ſervilis paraſito Vlpiano, Principes & Auguſtas eorum legibus eſſe ſolutas: didicerat inquam & crediderat: Sed non tulêre eam Frontem Fœminæ, Comitis & pudor, & in Deum ac Conjugem Fides.

Ergo non fert hunc ignem ſed excutit: ac generoſa repulſa inter ipſa initia reſtinguit, ſi tamen reſtinguit.

Dolore enim ac furore efferveſcens Fœmina, Ioſephi, Criſpi, ac Hyppoliti tempora, ſcenæ ſui temporis revocat, reteque contexit, ac ſtruit Innocentiæ, ac virtutem in Armis expertam, Adamantinam in vitium, pertentatæ pudicitiæ inſimulat, miſcetque in auribus Imperatoris, dolorem & la-

Digitized by Google

chrymas : ac ſuſpirat callida architecta ſceleris, pudoris nunquam attentati Vindicias.

Illuſit ergo præceps in conjugem Amor, & maleſana Fides Imperatoris rationi, & necdum plene è Fide eluctatus; Damnat & occidit Comitem Innocentem.

Bene eſt, abûnde eſt. Rete jactum, Hæret optata præda Caſſibus. ô Imperatrix! Triumpha, & technis applaude:

Spectat mentem palliatam, Cardiognoſtes DEVS, nec labarum quod prætendis pudori æſtimat, aut compoſitam frontem, ſed intimis hærenti fibris Dolo, Vindicias parat.

Quid ergo?

Damnatus Comes, Conjugiis ultimam aurem poſcit, & impetrat, cui explicet & ſceleris ſeriem & ſecretum; Vltrici non tam Vitæ, quam Famæ ac in pari jactura, vitam eligit quam perdat, eamque ad Securis ictum projicit.

Nunquam majori Eloquentia Fides in Maritum locuta.

Adeo nec Cauſidicina opus cum cælum pro te partes agit.

En qua minimè ſperas, affulget tutelæ ratio.

De ſuo tunc forte more, Ius dixit Cæſar: Neſcius Iudicemnè ageret an Reum.

Et an Conjugi per eum, Fatum & ſerus Veſper, ignes indiceret & indicaret.

Sedit ergo

Cum ecce tibi adeſt illa Mulier, quam Viduam fecit Auguſta libido, ac intrepido vultu, excipiens Imperii Majeſtatem, umbram putat non Solem, ſolia & Iudicia Principis.

Sed nec incomitata, quamvis ex toto Comite vix ſecum detulit illa Caput.

Idque à vultu judicis procul, procul à lumine.

Nec mora; Attonito Tribunali, incluſum dolorem pectore rupit, ac dat in lucem.

Vindicias (inquit) Cæſar, & Iudicium. Supplicem me ad te mittit Injuria, interempta Virtus.

Excu-

Digitized by Google

Excubias agis Æquitatis: Iudica & Indica pœnam percuſſori Innocentis.

Ad hæc Imperator. Quid alias pœnas poſcis nocenti Mulier!

Moriatur.

At illa cruentam cuſtodiam abditi Capitis, excutiens ante pedes Imperatoris, evolutus trunci corporis lipſanis:

Age Imperator Oculos paſce & Animum ſi potes.

Metire tuam crudelitatem, & caput quod immerito recidiſti contemplare:

Et pœnam vel te Iudice ſubi, vel ſi libeat eſſe inconſtantem damna & revoca:

Dixiſti tamen Moriendum Nec hære?

Innocentiam Viri, ſi Teſtes & alia deſint, probet à ſua Natura degener, ſi quid in mea membra poterit, inductus ferro Ignis,

Convertam in precium Innocentiæ flammas, quæ ſi me non læſerint te ſceleris condemnabunt.

Dixit, Et ferri ardentis ambabus manibus flammeum rigorem contrectavit ſpectantibus ac ſtupentibus univerſis,

Diſcant ſæcula.

Quod adſtruat ſe & aſſerat rebus afflictis Divina providentia, & dum ſuſpiras DEVM, tuis tenebris invenies lucem.

Clarius meridie in hac Fœmina, miſcet ſe humanis DEVS, quæ hæroico & pluſquam humano facinore Affectus calcavit Imperatorios, & uſſit cor Otthonis, quas ipſa non ſenſit flammis, triumphatoque igne victrix etiam Animos adſtantium in Triumphum duxit. Dicens

Age, age Cæſar

Natura & DEVS, & tua Vox te in pœnam vocant. Quid fluctuaris? Inter has voces, & ſecum depugnantem, quem Vindicem timebat DEVM. luctatus Imperator, concidit,

Digitized by Google

cidit, teſtimonio victus & æquitate in vota Fœminæ Crimen fatetur, & ipſius arbitrio & pœnam relinquit & Vitam.

Quid hic obmuteſcis Vlpiane?

Sacroſanctum hoc Tribunal ingredere,& aude,Aude inquam, in aurem Principis juſtiſſimi inſuſurrare?

Principes legibus ſolutos eſſe.

Apage tu dicet Otrho, purpuræ palpo dementioris, tuis hæc Neronibus & Domitianis ingere. Aliud enim mentem ſorum urget, & Tribunal, ni paream legi.

Principem me fateor, ſed non poſſum Imperare Æquitati,

Quare moriendum eſt.

Stat enim quam ſemel dixi Sententia, nec mentem mutabo nec Decretum.

Perge tu Mulier & fac quod Lex jubet, pareo enim & obtempero. Verumtamen diem poſco & moram, qua vivam dolori & tantum mihi,

Movit circumfuſam Principum Coronam, aura ſiniſtra Principis, ac Sydus & occulti miranda Potentia Fati.

Ergo ſupplices Fœminæ, poſcunt vitam Cæſari, ac vix tandem impetrant.

Non abiit tamen inultum ſcelus, & vita Imperatoris Auguſtæ morte ſtetit.

Nec aliter voluit Heroina Fœmina, quam ut flamma;Fama innocentis Mariti expiaretur.

Factum ad votum.

Quin & quatuor Caſtra Viduæ, redempti Imperatorii Capitis ergo donata:

Documentum fuêre Poſteritati

Principes, eorumque Auguſtas, Legibus ſolutos non eſſe.

Actus hic pulcher Iuſtitiæ ludus, in hoc mundi Theatro

Ad Mutinam

Anno Reparatæ ſalutis 998.

Sed

Digitized by Google

Sed quid tu horreſcis? Tragœdiam ego tibi graviore inſtruam cothurno, Quam tamen vix probo, niſi à fine & mente facientis, factum enim atra Criſi noto, & damno

Doceberis

Fuiſſe Indices & Iudices, qui non tantum filiis & conjugibus, ſed etiam ſibi ipſis horas indicavêre.

Vis exemplum? Charondas erit Thuriorem in Græcia Legiſlator. *Laërtius in Pythag.*

Is Civilium factionum ac ſeditionum ardorem, reprimendum ratus, indixit & indicavit, Civibus ſeditioſis Legem. *Valerius Maximus.*

Ne quis in contionem cum telo veniſſe vellet, qui aliter, id eſſet Capitale.

Primus hanc ſolvit qui tulerat, nam è Rure rediens, armatuſque Fortuna ſuæ necis. Cogit ſubite Concionem, in eamque ſe infert armatus.

Adeo cæcat etiam Optimas mentes Oblivio, magnæ ſæpe Noverca Indolis,

Quid fit? Invido Oculo ac dente æmulorum, damnatur, non tam Oblivio quam licentia Charondæ, Ac innocens violatæ legis perſtringitur Legiſlator.

Ohe inquiunt, quam bellè fers & violas Leges? Hem Contio, ac Telum, & Capital.

Queritur his auditis ſecum tacitus Charondas, Errorem ac Oblivionem.

Et inter alta ac generoſa cogitationum, converſus ad Æmulos.

Me hercule ita eſt inquit ut dicitis Amici, Sed ne vobis idem meo Exemplo liqueat, eandem quam temeravi legem, & ſancio Legiſlator, & vindico Reus,

Dixerat; ac paratus omne legis periculum ſubire, ſuo, propria in ſe pœnas repetit manu, & eripit vitam, eo quod contra legem tulerat, Ferro Potiorem ac diuturniorem fore ratus, ſi ſanguine Legiſlatoris in animis adſtantium ſcriberetur.

Digitized by Google

Eia Vlpiane ubi es? I nunc & Legibus Principem ſolutum eſſe dicito.

Sed dices, Nimium id barbarè Fateor: Sed in illis tenebris & Ecclipſi veræ Fidei, habuit quod miraretur & imitaretur Poſteritas.

Habes Lector exteriorem Horologii Frontem, quod reliquum eſt intra Ordinem ingredior.

Primæ ſeſe offerunt Rotæ.

Seu Proceſſus Iudiciarii ad Legum Virtutem ac Poteſtatem.

Suetonius. C. Iulius Cæſar, deſtinabat Ius Civile ad certum modum redigere, atque ex immenſa diffuſaque legum copia, optima quæque & neceſſaria in pauciſſimos conferre libros,

Iam ergo & tunc Romæ, multæ fuerunt Rotæ, proceſſuſque ſine fine, ad legis virtutem & effectum.

Optarem Iulium aliquem, Legibus non formandis, ſed breviandis.

Iam pridem ſuum damnat Germania Lotharium, multas enim moras, & Rotas proceſſibus traxit, malis Ordinis & Horologii arbiter.

Audi Lipſium in ejus Regno natum & educatum, quid de eo dicat. Bone inquit Lothari, Manes tui per me quieſcant, ſed Roſæ aut lilia ſepulchrum tuum non ornent, qui tot nobis ſpinas & tricas ſeviſti:

Sed dicent. Aliter fieri non poteſt, ſi veram palpemus cauſam.

Ego non deſpondeo in meis Rotis animum, quamvis alibi videam, & plures Rotas, & longiores Proceſſus.

Pergo ad pondera. Quæ duo appendo huic Ordini Pœnam & Præmium.

Sed & addo eam quæ retardet Animi motum, ad utrumque pondus Rationem.

Ne quoque ſonus deſit, huic noſtro Ordini, ſint Decreta.

Quæ velim Iudicio & Legibus conſentanea.

Aſt

Digitized by Google

Aſt dum ego de ordine. Ecce neſcio quis, & unde vellicat calamum dicens.

Heus tu inquit: Polonus es an quiſpiam alius?

Ego vero hominis frontem non ferens: Quid tua? Sed ſi prurigo tanta.

Polonus ſum; dixi ego, Quid inde?

Ordinem inquit ille tuæ Patriæ, ac Horologium ne quæſo conſtrue.

Cur ita? inquio.

Quia Polonia inquit. Caſu viget & Confuſione regitur. Gens abſque conſilio. Vtinam ſaperent, intelligerent, ac noviſſima providerent.

Heus tu bone vir. Ater an albus ſis neſcio! Argus, an talpa, ignoro; Cum tam acutè pervideas quid Foris: Tuæ Domi cæculus.

Vt ut ſit Politicum te tamen ferunt, cui pro vigilantiſſima Dioptra, Qua multo antequam aliquid ſit, vel fuerit, perſpicis gratias agit Polonia; Caſu ergo tu regi Poloniam putas optime Politice? Ego vero non tam impius ſum in Divinam providentiam, ut dicam Caſu Regna regi; Eſt enim hæc Dea omnibus Imperiis & adſtes & nutrix, & tunc cum tibi ruere cuncta videntur. Caſu major DEVS.

Supponat Omnipotentem manum ſuam ne collidantur. *Auguſtinus.*

Multa mira Paradoxa in hoc ævo legi. Iſtud vero eſt culmen omnium Paradoxorum, in quod conſentiunt moderna ora cum veteribus, & dicitur jam bis mille Annis, ab incunabilis hujus Regni.

Confuſione regitur Polonia.

Fælix illa Confuſio dicenda, quæ inter tot ſudata bella & pericula virgo hujus Gentis Gloria eſt eluctata.

Annales Orbis revolvamus, & Monarchiarum ætates, motus ac periodos.

In

In quo Imperio videbis, tam acria ac diuturna bella pugnata?
Inter quæ tamen duorum milium Annorum ambitu, gaudet ſua integritate ac libertate Polonia.
Quæ licet interpolatas ageret Ecclipſes, ſemper tamen huic noſtræ Aquilæ, ſalva ſtetit ſua incolumitas.

Lucanus. ——— ſic omnia verti
Cernimus, atque alias aſſumere pondera gentes
Concidere has.

Nobis ſtantibus. Et tamen in ore omnium Confuſione regitur Polonia.
Non hac, non hac, ſed DEO. qui tanquam Arbiter Horologii perfectus, Ordinem hunc Regni noſtri firmat, atque cuſtodit ne incompoſitè feratur. Vt tunc maxime ſtemus ac vigeamus, cum arbitramur nos cecidiſſe.
Prorſus ita eſt inquit Lipſius, per cauſas medias, varie nexas, prima illa cauſa omnia temperat, ſuaviter prudenter & utiliter, nec aliter eſt cenſendum.
Non ergo poſthac obgannias, tu qui dicis.
Fato prudentia major.
Nam mox vertam & dicam: Fatum majus Prudentia
Noſtrâ inquam humanâ; Quam tenebras dicito ſi Cœlo conferas & Aſtris.
Ordinate ergo ut ut vultis Politici veſtras Reſpublicas.
Hæc tamen Magiſtra, Prudentia inquam Divina, ubi ordinaveritis videbit, & adferet veſtræ prudentiæ & Ordini confuſionem.
Habuit & Græcia ſui Magiſtros Ordinis, habuit & Roma.
Sed Ordinem confudit Fatum.
Quem etiam & nunc calcat, major humanis Divina providentia.

Quid ergo Calamus noſter ô Numen?
Tibi debet quicquid in ea eſt Ordinis Polonia.
Magne etiam in minimis DEVS.

Claudat

Digitized by Google

Claudat Herbultus.

Genium inquit & ingenium hujus Reipublicæ Polonæ noſco & cognoſco, quæ nulla re à fine ſuo impediri poteſt. Aquæ ſimilis, diruit diluitque obſtacula, quæ impediunt naturæ illius vim, tam lente ut vix animadvertas, ſed tam fortiter, ut obſiſti non poſſit.

Habet ergo ſuum motum & Ordinem hæc Reſpublica, occultum illum quidem, ſed quanto occultiorem, tanto efficatiorem.

Quem, ne ſemper omnia in Vniverſalem cauſam referam;

Poſt DEVM refero acceptum Gracho Legiſlatori & primo hujus Ordinis Poloni Architecto.

Quem per Palatinos collapſum & confuſum, formæ reddidit meliori ubi primum Aurea pax affulſit. Quæ Lux, hoc Duce tandem Poloniam reſpexit. Poſt tot rerum diſcrimina, & Civilia Bella.

Prima ergo Grachi cogitatio, ubi conjecerat oculos in Ordinem fuerat Pericula omnia avertere, & ſuam ſibi reddere Poloniam.

Ea in re Ordinem ſecutus, quem Flaccus ſuo Auguſto ſcripſit.

Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes:

Arma primo ponit, Deinde mores Principis, Tandem Leges.

Contrahe in duo Arma nimirum & Leges,

Cui diviſioni, ſeu potius Officio Principum & Rerumpublicarum conſentit Iuſtinianus.

Summa inquit Reipublicæ tuitio, de ſtirpe duarum rerum, armorum ſcilicet atque legum veniens, vimque ſuam exinde muniens, felix Romanorum genus, omnibus anteponi nationibus, omnibuſque gentibus dominari, tam præteritis efficit temporibus, quam Deo propitio in æternum efficiet. Iſtorum etenim alterum, alterius auxilio ſemper eguit, & tam

tam militaris res legibus in tuto collocata eſt, quam ipſæ leges armorum præſidio ſervatæ ſunt.

Vtrumque præſtitit Grachus.

Ac primum quidem aggreſſus, Ferro pacem quærendam eſſe duxit & Ordinem.

Nullum enim Horologium ſine Ferro.

Nec niſi armis ſtetiſſet ordo Lycurgi: Sed & Romanus Ordo à Lucretiæ ferro duxit originem.

Quin & ipſe Chriſtus Ordinem à Ferro: Non veni inquit mittere pacem ſed gladium.

Huc ergo primam mentem noſter Grachus.

Firmat Dlugoſſius:

Conſiderans autem plurima bella, in id tempus quaſi quadam conſpiratione contra Poloniam ebuliiſſe, ad reſiſtendum quoque ſingulis vires deeſſe, quædam pactis intercepit, reliqua aggreſſus tanta fælicitate & ingenio geſſit, ut ex quolibet certamine victor rediret ac triumphator. Qua ex re & militum tepidi animi, ex ſuperioribus congreſſibus infeliciter geſtis ſunt confirmati, & apud hoſtes fama ejus increbreſcens, & contemptum ademit & pavorem incuſſit.

Pacare Imperium aggreſſus Grachus, mage viribus quam pactis hoſtes exturbavit. Nec ſolum eos qui irritantibus Palatinis arma moverunt Sed & Gallos.

Audi Dlugoſſium:

Cum Galli cæteris Provinciis peragratis, etiam Pannoniam contigiſſent, & eam variis bellorum turbinibus vexaſſent; in Poloniam ingreſſuris Grachus occurrit, & pugna commiſſa inſignem ac memorabilem victoriam de Gallis, cum robore veteranorum ac exercitatorum militum, tum aſtu tum arte militantium reportavit.

Quæ autem præmia Gracho Polonia?

Ne majora expectes. Amorem ſuorum in Triumphum duxit.

Aperte

Aperte Dlugoſſius:

Qui & ſi charus eſſet ſuis, hoc tamen Triumpho de Gallis relato chariot honoratiorque eſſe cæpit, majorique devotione & promptitudine erat ſibi ex tunc à Polonis obtemperatum.

Habes artem Amoris extorquendi à Subditis Princeps.

Si vis amari, Bella
Fortiter, Feliciter
Vince, non Vincare:
Auge, non Perde:
Amplia Regnum, non Imminue:
Volve & ſcrutare Polonos Faſtos.

Neminem amatum videbis Regem, niſi aut ſui, aut multorum Regum Triumphatorem.

Sed & revoco illud Anaxagoræ: Expende.

At enim ô Pericle, Quibus opus eſt lucerna, oleum infundunt.

Infundite, lucebit;
Agite, Amabunt;
Facite, Vivetis;
Pulchrè Ocellus Belgii.

Vt Sol in Aurora tenuior aſſurgit & inclareſcit: Sic ex Virtute & meritis fama cum ævo ipſo augetur, & creſcit: Hoc velim equidem amare Principem: & ut trahat illum *Lipſius.*

———Fax mentis honeſtæ
Gloria. ———

Addo: Et Amor populi. Quod Tributum non penditur à Polonis, niſi Principis magnanimitati.

Lege Symbolum Roxolanum:

Quare ſis tu Sapiens Rex, ſis Iuſtus etiam licet, tamen ſi te imbellem cognoveris eſſe, nihil habentem nervorum ac virium, nihil tibi proderunt apud nos cætera, quantumvis ea fuerint magna atque præclara. Hæc enim *Orichovius.*

iſta de qua loquor Fortitudo, proprie Virtus dicitur, quod ſola plane Viros efficiat. Quæ qui Reges carent, imbelles atque effæminati dicuntur abjectique, & qui ex contumelia nomen traxerunt Sardanapali.

Sed jam pacata eſt Polonia.

Ac in finibus Regni, pro Libertate feriatur, & excubias agit Gladius.

Redeamus cum Victore Gracho in Poloniam ad Rempublicam Ordinandam.:

De qua habeto

CAPVT VII.

Dlug. oſſius.

Rebus foris conſtitutis Grachus Domeſticam Licentiam coërcet.

NOn ſolum in Publicis rebus cogitanda eſt Ratio Libertatis quæ ſequatur, ſed etiam Licentia quæ vitetur.

An quia Nullus gravior Caſus quam Licentiæ?

An quia Granditer ruat neceſſe qui licentioſè vivit?

Docuit noſtram Libertatem Icarus medium tenere, nec Omne licere tutum, monet

Iuvenalis. ——— Mare percuſſum puero

Et licentioſus Error, vix integrô Mari expiatus.

In Cæreis alis quæſitum fuerat Icaro & Dædalo præſidium, ex harum remigio, ille tulit vitam hic mortem.

Diſce hinc In alis eſſe mortem, ſi nimia incaleſcant Libertate.

Diſce In alis eſſe vitam, ſi hæc avis libera, medio diſtet juſto à licentia & ſervitute.

Quiſquis liber es, volas fateor.

Sed ni certis legibus Non volas, ſed cadis,

Volare enim incerto tramite perire eſt.

Vnum tantum alitem Iovi deferre fulmina didicimus;

Et

Digitized by Google

Et ſacra pagina miratur. Viam Aquilæ in Cœlo:
Quæ ſtupentibus aliarum Avium alis, nubibus innatat.
Si tamen & hæc altius volet, quam par ſit, & Lunæ ambiat inconſtantiam:

Icarum aget non Dædalum.

Oculos exerceat hæc Avis in ſplendore Solis, ſed Alas coërceat à Calore.
Minus hic cautus Romanus Ales, qui dum ſublimi vertice ſydera ferit, Terram mareque grandi implet ruina.
Hujus Error & caſus, veſtram Aquilam erudiant Poloni;
Vt diſcat: Volare conceſſum Libertati, non evolare.

Vin ſignum Icareæ Libertatis?

Habe

Si videris aliquam Rempublicam, in qua unuſquiſque vivit ut vult, & ſuæ libidini (ut Euripides ait) indulget;

Icariam puta non Dædaleam.

Vivere ut velis tibi, liberum tibi eſt, ſed non libertas eſt.

Vivere ut velis Patriæ, id demum liberi eſt, & vera Libertas eſt.

Si ita vivas, ut libidini tuæ indulgeas, non Reipub. te natum puta, ſed tibi Icarus es.

Ruina te triſtis manet & interitus.

Si ita vivas ut velis, & ita velis ut vivas, ut convenienter Reipub. vivas, Libere vivis.

Dædalus es, nec periturus volas.

Convenienter autem Reipublicæ vivit, qui volat & vult omnia intra terminos libertatis.

Hi autem duo ſunt IVS & VIS.

Ita enim Florentinus.

Libertas eſt naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet, niſi ſi quid Vi, aut Iure facere prohibetur.
Clarius ego ad normam Polonæ Libertatis, de qua in publicis

omnium Ordinum Comitiis audiamus nomine Nobilitatis Iacobum Sobieſcium perorantem.

Cujus Polonam facundiam Romanæ permutavi, tempori enim meo ſervit & loco.

Sic ergo alloquitur noſtrum Sereniſſimum.

Ea eſt vis Libertatis Sereniſſime Rex, ut ſecretis ſuis cogitationibus non ſatietur, ſed inter animoſa liberarum meditationum vota, ultro liberiorem vocem advocet, quæ ſit & fideliſſima interpres ſolutæ jugo mentis, & generoſiſſima teſtis, ſuæ perpetuæ in patriam voluntatis. Liberas autem eas cogitationes eſſe exiſtimo, quæ ab omni adulationis & ſimulationis labe & contagione vacuæ, inter negotioſiſſima Reipublicæ otia, exercent & agitant pro Patria & Libertate, liquidum & ſine cera, & conſtans ſibi omni loco & tempore deſiderium. Liberas vero illas voces duco: non quæ à maleſana & effrenata licentia ac petulantia, ſuam repetunt vivacitatem, ſed quas è debito reverentiæ fonte emanantes Regiæ temperat ſublimitas Majeſtatis, & in hoc Orbis Poloni theatro Amor in patriam, fides, virtus, & cujuſque officium faciunt exaudiri. Infælices illæ, & ipſa infælicitate infæliciores fuêre Monarchiæ, quibus florentibus, liberioris vocis vigor, ac impetus æternis ſilentii legibus retundebatur: quibus vigentibus ſuperciliοſo Neronum faſtigio perinvita taciturnitate litabatur: quibus ſtantibus, inter acres morſus doloris, & acerbioris ſortis ulcera, ſola gemituum & ſuſpiriorum medicina levamen temporum vulneri tribuebat. Quod ſi & ipſarum lachrymarum ſolatio, oculus Imperantis invidebat, ipſum Ius naturæ, acerbiſſima vi frangebant, & luctus publicos, in publicos plauſus vertere cogebantur. Quod ſi aliquis clandeſtinus & reconditus angulus, ad tacitum

Digitized by Google

tacitum congreſſum & ſermonem de Principe læſos animos invitaſſet, machinationes & conjurationes in caput Imperantis, muſſitantium inter ſe ſuſurri clam ſtruebant, & fabrefaciebant. Stant à mea ſententia memores temporum Romanorum Faſti, triumphant in illa Nobilitatis Romanæ infælicitate ſcriptorum, calami, & in obſcuro atramento,

Lucem lachrymis illis quærunt,

Quæ non ceſſionibus ut quondam Libertatis jura ſalvâ & integra cupiebant, ſed temporum injuria coacti, in fraude fraudem eligebant.

Habet profecto libera Reſpublica noſtra hanc unam, quæ ſummopere neceſſe eſt recreet, ac ſuſtentet conſolationem, quod non eo loco, nec ea Fortuna Fata res noſtras eſſe voluêre: Providêre eæ noſtræ conſolationi, ſapientiſſima majorum noſtrorum conſilia, Qui inter ipſa increſcentis Libertatis primordia, qua ob religioſiſſima, ac inter omnia pericula infracta, in Regiam Majeſtatem merita, & obſequia, à Principibus ſuis fuêre quondam donati, ac dotati: illud non poſtremum habuêre, ut colloquio publico cum iiſdem Principibus habito, ſi ratio temporum ita poſtularet, eidem mederi & proſpicere poſſent Libertati.

Qua re, quid glorioſius Polonæ Nobilitati & utilius potuit obtingere?

Quam ut in oculis & auribus Parentis Patriæ communi utilitati proſpiceretur? Quid autem fælicius potuit ipſis Principibus accidere, quam ut candida & minime fucata Libertate ſubditorum, (quæ ſi vera eſt vulnus tegere neſcit) perfruerentur?

Hæc ille & verè & liberè,

Pro liberâ voce, quam diximus in Libero Regno requiri.

Non

Digitized by Google

Non vero Licentiam.

Quam procul velim, ab omni libero actu, liberi Regni.

Volet qui liber eſt, non nimium volet. Volat autem nimium ſi nimium velit.

Ideo Termini volandi ponuntur à Florentino Libertati, his verbis,

Niſi ſi quid Vi, aut Iure facere prohibetur.

Sed quam mihi Vim Florentine? Vimne tu illam?

Neceſſitatem rei faciundæ, præter voluntatem ejus qui liber eſt exortam?

Atqui hanc, quia Tyrannica, tibi ſerva: Liberi enim eſt non cogi;

Et quod præter voluntatem hominis liberi fit, ſerviliter fit.

Si autem per Vim intelligas,

Habitum qui, inclinat voluntatem ad obediendum rectæ Rationi?

Id eſt Virtutem?

Tacitus. Summum illud hominis Bonum

Conſentis Doctori Gentium qui dicit: Omnia licent, ſed non omnia expediunt.

Quod ſi per hanc Vim intelligas Majoris rei impetum cui reſiſti non poſſit, is autem impetus ei competat, qui ſe Liberum jactat?

Rectiſſime tu & ad palatum:

An quia Liber ille dicendus non eſt, qui Vi agit & impetu?

An quia Qui Vi agit, contra Ius agit; Qui autem contra Ius agit, nequaquam liberè, ſed licentiosè agit.

Quod ſi tu mihi de talem Rempublicam, in qua abuſus Libertatis triumphat, & ubi Vis in Ius exercet Dominium.

Piſcium Rempublicam eam puta, in grandi confuſionis Mari natantium.

Nullibi enim Vis conſtantius exercetur. Sibi quiſque Piſcium vivit:

Et

Digitized by Google

Et qui ex eis Fortior, is Tutior.

Adeo Capitales invicem hoſtes pelago innatant.

Cui plus virium ſuppetit, ei imbecillior turba piſciculorum vitam debet.

Cui grandius Os hiat; Fatale in minores exercet Imperium, & deſpicatui illorum habet exilitatem.

Sed & is glorioſus ac Triumphalis vorator, qui paulo ante captivam turbam Piſcium, in ventris horreum condiderat.

Habet quem metuat ventrem, ſi quis Mari innatat grandiorem.

Et ſæpenumero fit. Vt uterque Et voratus & vorator, in potentiori ventre ſuccumbant.

Sic vivitur: Vbi Vis impune, ſub Libertatis titulo, opprimit & evertit, non ſolum Civiles, ſed etiam ipſas Gentium ac Naturæ leges.

Ne igitur tu mihi liberum, qui Vi agit, ſed licentioſum.

Sed neque eum, cui id facere libet, quod Iure prohibetur.

Ad Icarianam Rempub. hunc relego.

Neque enim Libertas Polonæ Reipub. eſt finis Æquitatis, ut plerique, ſed falſo exiſtimant.

Sed Æquitas & Iuſtitia eſt finis Libertatis.

Neque enim hic populariter ſapimus, ut dicamus. In noſtra Repub. liberum & æquum eſſe quodcunque velit quiſque facere.

Sed dicimus; Ibi demum Libertatem veram eſſe,

Vbi vivitur convenienter ad Reipub. formam.

Id autem eſt ſecundum Ius vivere. Secus autem qui vivit, nequaquam Liberè vivit.

Non enim Reipublicæ, ſed ſuæ licentiæ vivit.

Libertas ſiquidem Reipublicæ Polonæ, nil aliud eſt quam Ratio bene & convenienter vivendi, juxta formam Legum & Regni, cum uniuscujuſque voluntate conjuncta.

Licentia vero eſt Impunita facultas agendi aut loquendi quæcunque placent.

Digitized by Google

Vel naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet, etiam quod Vi aut Iure facere prohibetur.

Varſovicius. Quod ſi è me quærat aliquis, ut olim ex Ociеſio noſtro publica functo legatione.

Quot Lucios Veratios, Polonia etiamnum ſortiatur, qui modica exolutæ pecunia, in obvios quoſque impune & impudenter graſſentur.

Eſſe quidem Veratios fatebor, id eſt homines licentia tumentes.

Sed non deeſſe quoque ſeveras leges, per quas effrenata licentioſorum libido, intra certos cancellos reſtringatur.

Erat autem Lucius Veratius Romanus,

Vt verbis Agellianis loquar homo Nequam.

Qui pro delectamento habebat, os hominis liberi, manus ſuæ palma verberare, Eum ſervus ſequebatur, crumenam plenam Aſſium portitans, & quemcunque depalmaverat, numerari ſtatim juxta Duodecim Tabulas viginti quinque Aſſes jubebat.

Lex autem Decemviralis ſic erat concepta.

Si injuriam faxit alteri, viginti quinque æris pœnæ ſunto.

Talis Veratius

Non ſolum autem Veratios, ſed & ipſos Icaros non diffitior in Orbe Polono reperiri, ſed quos altius quam par eſt volantes. Sacratiſſimæ Iuſtitiæ & Libertatis Sole liquefactæ alæ, inter ipſos primos deſerunt conatus.

Age: Revolve Faſtos Polonos. Quot palos invenies, in quibus male conſulti Icari, vitam & famam amiſerunt & expiarunt.

Hærent adhuc in oculis, triſtia licentiæ punitæ documenta.

Et necdum in recenti memoria hominum legalis ſeveritatis exempla deferbuêre.

Expiat ergo licentiam ſi quæ eſt Polonia, & purgat ſeipſam à libidine Icarorum.

Atque

Digitized by Google

Atqne utinam & horum qui nunc evolant, præſcindat Alas:

Et doceat medium tenere, licentioſam ac Popularem Auram.

Sed & ni faxit:

Statis inquit Varſevicius temporibus, excitat Principes DEVS Opt. Max. qui mira quadam fælicitate, & facilitate, & incredibili celeritate, hic ejus in Terris potentiam repræſentent. *De Optimo ſtatu.*

Et qui Icaros doceant non evolare, Qui Orbem repurgent Licentia.

Principes autem & Malos & Bonos.

Malos:

Tyrannos nimirum Inſolentiæ humanæ flagella.

Euſebius ille Cæſarienſis Perſecutionem ſub Diocletiano Tyranno exortam, Icarianæ acceptum refert licentiæ.

Libet hic audire loquentem, ſic enim inquit Lib. VIII Hiſtor. cap. I.

Verum cum nos præ nimia quadam licentia, in molliciem delicatam,& diſſolutam ſegnitiem eſſemus prolapſi: Cumque alii aliis invidere, maledictis inſectari, & prope nos ipſi inter nos petulantibus linguis tanquam mutuis armis oppugnare, & caſu aliquando verborum, contumelias velut haſtas, unus in alium intorquere, & Præſides Eccleſiarum alter alterius vires infringere, & populus in populum ſeditiones concitare occiperent, cumque ficta & adumbrata ſanctitatis ſpecies, quæ oratione nequit exprimi, & ſimulatio fronte occultata, ad immenſam quandam pravitatem ſerpſiſſet, divina ultio inchoata, cæpit in nos animadvertere. Sed ubi veluti ſenſibus orbati, & præſtricti mente, nulla cura aut cogitatione incubuerimus, ut Divinum Numen in nos incenſum, benevolum & placatum efficeremus, ſed tanquam impii, noſtras res à DEO nec curari, nec animadverti arbitrati, alia vitia

Digitized by Google

aliis acervatim adjecerimus, & Paſtores noſtri depulſa, repudiataque pietatis regula, diſſidio & contentione inter ſe exarſerint; quinetiam nullas alias res, præterquam diſcordias, minas, æmulationem, inimicitias & odium inter ipſos mutuo adaugere ſtuduerint, & animis ambitionis æſtu incenſis Tyrannorum more Principatum obtinere laborarint. Tunc demum juxta illum Hieremiæ ſententiam.

Obſcuravit in ira ſua Dominus filiam Sion, & dejecit de cœlo gloriam Iſrael; non recordatus eſt ſcabelli pedum ejus, in die iræ ſuæ; ſed demerſit Dominus omnem decorem Iſrael, & de mollitus eſt omnes ſepes ejus.

Habes cauſas perſecutionis: Effectus audi ab eodem.

Lib. eodem, Cap.2.

Iſta omnia mala inquit, erant noſtris expleta temporibus, quando Sacras ædes precibus dicatas, è ſublimi in ſolum, fundamentis ipſis conquaſſatis, dejectas. Divinas & Sacras Scripturas, medio foro in rogum impoſitas; Eccleſiarum Paſtores, hos in latebras, hic illic ſe cum ignominia abdentes, illos non ſine dedecore prehenſos, & hoſtibus ludibrio expoſitos, oculis noſtris aſpeximus.

Sed ut clarius tibi liqueat, luce meridiana; Divinæ Potentiæ per Principem Tyrannum repræſentatio.

Nemeſeos cum Licentia certamen legenti proponam.

Videcis ſat abundè

Regna de gente in gentem propter licentiam transferri & everti:

Cujus rei exemplum pluſquam horrendum.

Conſtantinopolis erat.

Hanc funeſti & Icariani exitus admonuerat DEVS.

Solet enim Divina providentia, admonitione prævia ſceleri mederi.

Rem accipe

Ex Auguſtino, Proſpero, & Paulo Diacono.

Rerum

Rerum eo tempore, totius Imperii ſumma penes duos Imperatores fuerat

Arcadium nimirum & Honorium.

A quorum inaugurata Sceptris Fortuna, annus ſecundus agebatur,

Qui fuerat à partu Virginis 396.

Cum ecce populus potens licentia, evocabat nubibus iratis, ignes & fulmina.

Plenis velis ferebatur Conſtantinopolitanorum improbitas, & perverſitas.

Plena omnia fuerant fuco, plena fraudibus, plena fallaciis.

Vis & audaciſſima libido, Iura dabat licentioſiſſimæ Vrbium Civitati,

Cui etiam in ipſos ſacros apices jam libebat.

Sed non permittit diu DEVS, ſublimi ſtare loco Licentiam;

Quam, quia Sceptra Imperantium coërcere non poterant.

Ipſe totis viribus, aut ignis, aut peſtis duxit expiandum.

Erat tunc quidam in Vrbe ſcelerata Miles, cujus nomen in commune nefas non ierat.

Hunc Cœlum cladis Conſtantinopolitanæ fecit certiorem,

Occultiſque notionibus mentem illius DEVS informavit.

Vrbis illam licentiam, peſti aut flammæ in prædam ceſſuram,

Fecit participem cœleſtis conſilii Pontificem Vrbis Miles.

Inſpicit ille rem, & credit.

Infeſtaſque ac proximas Numinis iras, populo licentioſo denunciat.

Solvitur tota Civitas in luctum & pœnitet ſceleris.

Certatur lachrimis, & omnium mentes litantur Metanoëæ,

Nimirum majus quiddam eſt humanis Animis Timor.

Qui etiam Primus in Orbe Deos fecit ——— *Petronius Arbiter.*

Vbi advenit Decretorius ille dies, quo furor Divinæ ultionis, ignes cœlo effundere deſtinaverat, expectabat triſtis Victima Civitas nimirum quam meruerat pœnam.

Digitized by Google

Et inter Spem & Metum pendula, feriendam Numini præbebat Cervicem.

Nunquam enim manſueſcit magis ſcelus, quam cum inſtat qui plectat.

In ſerum expectatio protracta, plerique ludum putabant.

Cum ecce tibi, flammas triſte ſpirans Nubes, ab Oriente in Occidente Vrbis Cineribus, trophæa Divinæ ultioni erectura.

Quæ ipſo progreſſu major, ubi Vrbi flammas deſuper admovit; Stetit.

Vix templum fugientium & recipientium ſe intus, multitudinem capere poterat.

Quorum jam una vox, lachrymæ erant, & in ſumma trepidatione, ſubjectus vi timoris, Dolor.

Sed ſat erat Divinæ Majeſtati contumaces & licentioſos Spiritus fregiſſe, tantiſper & proſtraſſe:

Quare nubem ultricem ſenſim ab oculis amovit.

In altiorem tamen demiſſionem voluit ire Animos Conſtantinopolitanos.

Edixit enim Proxima die Sabbatorum Civitatem Byzantinorum ſua ruina documento Poſteritati futuram.

Quam exoſa ſuperis eſſet Licentia.

Concuſſæ ea re omnium mentes, quare à Cæſare, ad infimum quemque deſertis & patefactis ædibus campos petiêre; à longo interitum ſuarummet ædium ſpectaturi.

Quid fit? Erumpit copioſus Vrbe tota Fumus,& omnia involvit atra caligine, ipſamque Civitatem Civium oculis eripit.

Fit clamor,innovantur lachrymæ, ante alios ipſe Cæſar Arcadius opem implorat ſummam, ſpe qua poteſt majori.

Nec fallitur: Vbi enim ſub Divinæ Majeſtatis clementiam, vota ſua abjecêre Animi, invenêre præſidium.

Sibi, Civitati, Patriæ.

Monitorem hoc exemplo Devs egit, proximis qui ſequuntur annis ſcilicet 1057 Vindicem. Libet

Libet rem inchoare verbis Varſevicii noſtri, ſic enim ille in Parallelis.

Advenerat expiandi ſceleris tempus, & futuri interritus, ac levitatis comes, & Animi quidam tumor ac obſtinatio Græcorum ingenia occupaverat, cum nobile illud Orienris Conſtantinopoleos Imperium à Conſtantino olim Magno conditum, ſub Conſtantino altero ejuſdem nominis Principe, ad feras & barbaras gentes, impiæque Machometanæ ſectæ cultores, eſt tranſlatum.

Tot ſæculis Vindicias ab admonitione diſtulit DEUS, ſerus ſed efficax ultor licentiæ.

Tardior namque ad ultionem eſt DEUS Opt. Max. nec prior apud eum pœna quam culpa fuerit, nec punit quod non potuerint, ſed quod noluerunt ipſi parere delinquentes. *Varſevicius.*

Tribus Annis ante, NICOLAUS V. Summus rerum Chriſtianarum Arbiter,

Litteris fatidicis admonuerat Græcos, & Imperatorem Officii & licentiæ pluſquam Icarianæ:

Iam enim nec ab ipſis ſacris Tiaris abſtinebant, licentioſos calamos, & ora, Conſtantinopolitani.

Lubet adjicere verba, ex Epiſtola ejus ad Conſtantinum, Vltimum gloriæ Conſtantinopoleos hæredem.

Ita enim ait:

Omnes Gentes & Nationes, quod piè ſemel ſancitum eſt, receperunt, ac obſervarunt ſemper; Vni illi ſunt & fuerunt Græci, qui & Eccleſiæ & ſibi ipſis perpetuo adverſantur: Sed errant ſi Eccleſiam Romanam errare, & ipſum Pontificem delirare arbitrantur. Fert Eccleſia diu quam plurima patienter, in ſummum illum Sacerdotem, defixos habens oculos, qui ſterilem illam ficum uſque ad Annum tertium ſervari juſſit: Et cum nullum ederet fructum, Agricolæ tandem exſcindendam permiſit.

Grandi

Grandi Vate ipſo nimirum Vicario Chriſti, ruina Conſtantinopolitana ſtetit,
Ab hinc triennio, ficum ſuccidit Princeps Agricola Turca,
Divinam in terris potentiam, ſtato tandem tempore repreſentans:
Auxit Pontificium Oraculum Legati Pontificii vox, ipſo excidio proximior.
Hic enim, vel ipſo Genadio Patriarcha Conſtantinopolitano atteſtante, divinis effatis viam præivit.
Agebat is cum Barlaamo, acerrimo Auctoritatis Pontificiæ hoſte, de nimia Græcorum licentia, in ſumenda ponendaque Divina pro libitu Religione.
Ter decies enim ab Eccleſia Latina defeciſſe, jam inde ab incunabulis recepta, ab Apoſtolis Fide, uſque ad excidium memorantur.
Inter igitur rationum concertationem, dum vidiſſet Legatus rem agi pertinaciter Adjecit.
Pontifex Maximus Dei in Terris Vicarius, admonet vos, ejus cujus obliti eſtis fidei, veſtræque firmitatis, ſi eum audieritis, bona terræ comedetis, ſin ſecus, à Turca breviter exterminabimini
Dixerat. Et pedibus decutiens pulverem Conſtantinopoli abiit.
Diſcant hîc obiter Sceptra & Purpuræ, diſcat licentioſa Hæreſis, quo contemptu Apoſtolicæ Sedis, abeant Imperia.
Sed libeat jam in Theatrum producere ipſam Tragœdiam, idque ut ajunt ab Ovo.
Prologum egit Fratrum diſcordia,minimè Avis rara in Terris. Vbi præſertim de Sceptris agitur, & Corona.
Diſces hinc ſæpius fieri, ut dum uterque Frater Purpuram ambit, uterque perdat.
Teſtatum fecêre olim, Thebæ, in Etheocle & Polynice.
Ne autem vetera proferamus.

Con-

Digitized by Google

Conſtantini ambitione & Demetrii ſub acinacem Turcicum iiſſe Byzantium.

Ambitioſiorem tamen hic judicem Conſtantinum, Demetrius enim ultro Sceptris ceſſit, Obex ne regnaret Mater, & Populus Conſtantino faventior.

Malum! ingerens ſe Regnis Fœmina, & Populi temeritas.

An quia Illam ſæpe Euripus in deteriora rapit, & ſæpe totam in unum Filium?

Populus autem inſtabilis, Affectus ponit aut ſumit ad libellam temporis; Iudicii expers: Inclinat qua plures: Natura invidus Suſpicax, Credulus, Res auget: Neſcit comprimi: Turbidus: Favet fervidis: Verbis ferox: metu aut ſpe nimius.

Addo tabellæ Lipſianæ, elogium populi unicum, quo hæc claudam Icarianus.

Ceſſit ergo Demetrius vel invitus Ea lege & conditione, ut Peloponeſum inter ſe, æqua partitione ſortirentur.

Itane Demetri, è tota purpura vix fimbriam, & è toto Sceptro vix delibas partem?

Male Imperium partitur Succeſſio, hinc lites & jurgia.

Multum relictum videbatur Demetrio, ergo & ipſa Peloponeſo exuendus fuerat.

A quo? à Fratre: per quem? Per Fratrem.

Quo Fine?

Vt is qui ultro ceſſit ſceptris, ea conditione ut haberet aliquid, habeat nihil.

Finem damno, & in fine fidem Conſtantini, quæ ſervanda etiam Hoſti. Sanctiſſimum enim humani pectoris Bonum eſt. Seneca.

Damno & medium conſequendi Finis.

Quod Frater, per Fratrem, exuat Dominio Fratrem.

Fratri nomen Thomas.

Quo ſceleſtæ ſuæ ambitioni Conſtantinus uſus fuerat inſtrumento.

Digitized by Google

Quid non moliris inter altè poſitos maleſana Ambitio?
Ergo impius Thomas, ſolicitat fidem Peloponeſi, primo tacitè, dein & apertè.
Hinc aperta odia & Factiones: ſcinduntur ſtudia Fratrum.
Hic Conſtantini agit viribus; ille Machometi Turcæ.
Quem ſuis viribus quæſierat Patronum: & ultro in præſidium evocatum, Advocatum.
Familiaris Imperiis Error: Dum in factionibus ſalutem, dum ſpem in præſidio Potentioris quærunt, & id quod habent perdere.

Quid fit?

Iuvat Turca, fidem jurat, & violat, & Ambos Fratres exuit:

Iure, Sceptris, Peloponeſo.

I nunc, Et in Turcica fide quære præſidium.

Miror hic cæcam mortalium Licentiam, quæ alieno periculo non ſapit.

Id non vidit Hungaria,

Quæ dum Turcæ fidit, inter Factiones periit.

Tibi DEVS præluſit aliorum Fatis, Polonia: quæ ni factionibus intereas æternam puto.
Quicquid ſit, ab Icaris tibi metuo, quibus jam jam aptantur alæ, neſcio quo exitu volaturis.
Sed quo me calame? & ſancta in Patriam pietas? Qui legit intelligat: Redeo ad fraternam Diſcordiam è qua illud traho Documentum.

Diſco hinc quos gradus teneant interna diſſidia

Stare neſciunt, & ubi furere inceperint, etiam id volunt perdere, quod paulo ante ſalvum cupiebant.
Proximior interim & ſpe & loco factus Conſtantinopoli Machometes: Altiorum cogitationum pollicitatione animatus, cogitare cæpit, Conſtantini faſtigium.
Solicitabat ultro mentem Tyranni Divina ultio, & ad flagellandum Populum licentioſum, funeſta clade evocabat.

Fœdus

Digitized by Google

Fœdus tamen obſtare videbatur, & Fides qua obnoxius Orientis Imperio reddebatur.

Sed quid ipſa Iura Gentium niſi Arancarum telæ?
Vbi menti Iura proponit, Spes Regni & Ambitio?

Fit enim: Vt ii quos hoc dulce venenum deperit,

Omnia recta & honeſta negligant, dummodo Potentiam conſequantur. *Cicero.*

Nec Machometes perperam putabat itura Conſilia,

Quibus Civiles Animorum diſſenſiones, Victoriam non dubiam pollicebantur, Invaſurus ergo Græciam, Lincopiam juxta Propontidem in Boſphoro ædificare cæpit.

Malum Imperiis omen, Novæ Arces in finibus Regnorum erectæ.

Semper enim ſapiunt vicinioris ruinam, dum habet Hoſtis quo ſe ab excurſionibus recipiat, habet ubi Vim ſuſtineat.

Patuit mox ubi collimaret Lincopiana munitio.

Perfecto enim opere, impetum in Vrbes viciniores fecit Machometes: Sed fracto inter prima initia fortis impetu, renovandum ratus, exacerbatus magis animo, quod cæperat conſilium aggreditur.

Sæpe enim ipſa deſperatio gradus fit fortioris Spei, Et quod vix putas te poſſe, tenebis.

Ergo quo rem majori & apparatu & terrore & Vi ageret fortunam bellicam, artibus & machinis polemicis inſtruxit, ingentia Tormenta conflavit, Claſſem ducentarum & trium Triremium, evocatis toto Orbe artificibus conſtruxit.

Paratum & inſtructam Milite, comeatu, æreis machinis Vrbi admovit Præmiſſo Europæ Duce, qui omnem oram Conſtantinopolitanam, igni ferroque devaſtarent.

Spectent ſæcula, DEVS enim hic pugnat.

Admotus jam Tyrannus mænibus: Videamus quanam ratione potentiam Divinam repræſentet.

Digitized by Google

Inſtructam ſe putabat Conſtantinopolis, non tam ipſis muris quam cathenis, quibus in mari aditum triremibus prohibitura videbatur.

Sed riſit Divina potentia vermiculorum conatus.

Vbi vi res agi cæpta, fracti ingenti boatu tormentorum Conſtantinopolitanorum animi, à ſpe dejecti videbantur. Nunquam enim tam magna fulmina terreſtria viderat Græcia.

Duæ inter cæteras harum machinarum, Portæ ſcilicet Romanæ, & Cæſariani Palatii erant fulminatrices.

Ad quarum ſingulas comploſiones, plena omnia lachrymis & ruina Conſtantinopoli.

Ademerat enim, urgens pœnâ ſceleſtos Animos DEVS, infractam in periculis conſtantiam & magnanimitatem.

Additi viminei plutei, quorum beneficio, diurna nocturnaque incurſione Civium animos Turcæ frangebant, quin & cuniculis pulvereque nitrato magna pars ædium dejecta.

Extruxerat Machometes & quatuor Turres, terriculamenta exeuntium hominum & jumentorum: Sed ne ex omni parte careret urbs periculo, metu, hoſtibus, vi trepidatione, requie.

Mari terraque oppugnandum duxit.

Cui propoſitio ipſorummet Græcorum naves aptas ratus, ſeptuaginta ex iis ſumma celeritate & fælicitate per montem tranſportavit hoſtibus ſpectantibus & reſiſtere non valentibus,

Movit ea res animos Byzantinorum, quare Navibus imponunt Græcam militiam, & conatibus obſtant, ut poſſunt. Sed ubi tormentis agi cæptum, & eorum impetu Naves fractæ; Militum omnis vis, aquis expoſita, & ad natandum converſa, plurimis ex iis capitis, ad portas Vrbis, tanquam futuræ Victoriæ prænuntiis victimis, in oculis Civitatis litavit Machometes.

Certatum ea crudelitate & ab obſeſſis, Sed captivorum Turcarum

Digitized by Google

carum interitu, animus Machometis in rabiem majorem inardeſcebat.

Non abs re hic noſter Varſevicius. Quod ſemper in Tyrannide pejor obſeſſi quam obſidentis conditio.

Et tutior periculi, obſidens Cæſarem gregarius Turcicus miles, quam fuerit obſeſſus ipſe Conſtantinopolitanus Cæſar.

Quis non intremiſcat hic ad tuum Conſilium, ô Numen!

Neque enim hæc expugnatio creato ingenio mihi ſtetiſſe videtur.

Iam enim & Gygantea illa Græcorum inſolentia detumuerat, vires fractæ & artes, abjecta conſilia, & ſponte ruentibus omnibus, omnia ruere cæpta, triumphante interim, inter deſperationem animorum, alacritate Turcica.

Non male te mihi iterum admiſces Varſavici, loquere, loqueris enim & Tempori. Audio

Quos DEVS Opt. Max. punire debet, iis Viros ſimul & Vires eripit, & omnia è manibus effluunt perituris.

Quadrageſimus dies ab obſidione agebatur: Et ſacratiſſimi Pneumatis inſtabat Feſtum, quod Pentacoſten nuncupant Chriſtiani. In quod Numen impiis blaſphemiis toties Conſtantinopolis detonuerat. Abſque dubio, ſui Feſti die, vindicias tam atrocis licentiæ intra muros Byzantinos illaturum

Ita factum, Sed anteceſcere quædam.

Maximi Tormenti Conſtantinopolitani, inter ictum, in partes confractio non ſine ſuſpitione corruptæ in Tormentario Fidei.

Sed inter extremam ſpem affulgere videbatur cælitus præſidium è duplici Navi Genuenſi & Græca, commeatum inferentibus.

Fruſtra vel ipſo Machomete, ne portu exciperentur, obſiſtente.

Digitized by Google

Inter hæc tamen mittit Filium Obſidens.

Et promiſſa miſericordia & clementia, Vibis ſpem pertentat & defenſorum.

Tentatum id fruſtra, invitis & callum in proprio periculo Animos obducentibus Græcis.

Miſſi viciſſim ab iiſdem Legati, tenuioris Fortunæ, qui conſtantiam inter adverſæ ſortis fulmina denuntiarent.

Hos aſpectu indignatos Machometes, reſponſo dignatus vix per Purpuratos: Cujus ea ſententia: Viderent & providerent periculo, à quo & cui impenderet.

Inter victum & Victorem nullam eſſe mediam Fortunam, ſed utrinque extremam. Victo Iura dari Gladium. Victoriam ſibi certam DEVM polliceri.

Si ſalvos ſe vellent & ſua,

Centena aureorum millia. Victori quotannis numerarent: Sin minus Vrbe excederent, & res quo vellent exportarent Reditum; & itum in deliberationem.

Plena omnia luctu: Non defuêre, qui Aurum ad Cæſaris Conſtantini pedes abjicerent; Vt Vrbem quam verè Magnus Conſtantinus magnam & illuſtrem reddiderat, ut aras, vitam & Fortunas ſuas ſalvaret.

Sed nec toto Auro defenditur Salus, cui in tempore non providiſti, & quam deſerit provocatus ſcelere DEVS.

Omnium tamen vota eunt in defenſionem, & advocantur recentes Vires ad tutelam Sui Patriæ.

Incendit ea Animorum erectio Machometem ut extremæ aleam ſortis pertentaret.

Ergo nec ipſe ſegnior in acuendis ſuorum animis, ut avitæ virtutis Majorum in clade Vrbis revocarent exempla:

Additur nocti, qua pernicies extrema imminebat, ſua per tota Caſtra Turcica lux: & feſtivi quaſi jam Vrbe capta, triumphi.

Huc jam te ad extremum volo, quiſquis in Factiones ſcindis Pa-

Digitized by Google

dis Patriam, quiſquis licere tibi putas omnia.
Specta; qua Conſiderata ſæcula pavebunt Cataſtrophen.
Aderant Calendæ Iuniæ.
Et ultro cum ſuo feſto S. Spiritus, Icarianis alis ignem immiſſurus, quibus extremum æſtuarent & liqueſcerent.
Ergo acri utrinque ardore, pro extrema alea concurritur.
Hinc tuetur Vrbem Genuenſis quidam, nec initio male:
Illinc oppugnat ſumma vi Machometes.
Sed quo vires? in DEVM? cedite, cedite.
En unus globus, percuſſo Genuenſi fugat veſtram Animoſitatem.
Fruſtra hortaris & tu pedes fugientes Cæſar:
Primus enim ſcelera Vrbis debes expiare.
Ita factum; Dum ultro armis ſe ingerit cadit Cæſar:
Hoc uno facto laudandus, quod gnavius rem, extrema Imperii geſſit Cataſtrophe.
Sed ecce jam teritur Vrbs, ruunt illa Sceptra, & in cineribus & ſanguine Civium pœnas dat Licentia.
Sic pereunt Regna, quæ in ipſum Numen, ora ſolvunt & Manus.
Huc mihi aliquem Hieremiam qui dicat.
Quomodo ſedet ſola Civitas plena populo, facta eſt quaſi Vidua Domina Gentium, Princeps Provinciarum, facta eſt ſub tributo.
Sed plus ego tibi quam copioſè, quomodo per Tyrannos, ſuam DEVS in terris repræſentet potentiam, & per malos Principes.
Nunc audi quomodo per Principem Bonum.
Duo tibi hîc temperatæ licentiæ Exempla, duplicem Viam temperandæ.
Vnam, Armis à Principe eoque Chriſtiano:
Alteram, Prudentia à Gracho noſtro verè Principe.
Venio ad prius exemplum.

Digitized by Google

Excitavit DEVS in Regno Germano Rudolphum Cæſarem Comitem Habſpurgenſem, ut ejus in licentia Germanica edomanda repræſentaret potentiam.

Erant ibi plena omnia Icaris, longum enim Interregnum ferax Icarorum eſſe ſolet.

Longum illud, quo longius non habuit Germana ſucceſſio, ut pote viginti & aliquot annorum.

Electus divinitus Rodolphus qui Inſolentiam ſopiret, cumque quidam ex Icaris muſſitarent, ejuſque auſpitiis obmurmurarent. arrepto in publicis Comitiis ſigno; in quo ſalus, licentiam Orbis expians, pendebat: Sacramento ſe obſtrinxit, non prius requiem gladio quæſiturum, quam omnes perduelles Patriæ exſtirparet.

Vovit & Fecit

Violentior is forſan licentiæ temperandæ modus? Ille qui ſequitur laudabilior, licet rarior.

Optime Imperabis, ſi ad medium reduxeris, quod excedit Legibus, Clementia, Prudentia

Qui ſecus; medium non quærit

Sed aliud extremum: Nimirum Servitutem.

Nec aliter poterat noſter Grachus, Lente enim in illa omnium pene animorum inſolentia, tractanda fuerat Polonia.

Non abs re Livius.

Excellentibus ingeniis, citius defuerit Ars, quâ Civem regant, quam quâ Hoſtem ſuperent.

An quia Nullum animal moroſius homine, ac idem nullum majori arte tractandum?

An quia In regendis Civium animis ſola ſine viribus locum habet Prudentia?

Exemplo ſit Pompejus.

Si artem militarem ſpectes Orbis gloria, Si regimen Civium Vrbis fabula.

Qui

Digitized by Google

Qui propria cæde docuit Principes.
Quid interſit, inter vincentem Hoſtes, & regentes Cives.
Severitatem quoque in coërcenda licentia probo, imo neceſſariam dico.
Sed vitandus hic nimius rigor, ne odium contrahas.
Nunquam id tutum, ſed maximè dum Imperare incipis.
Qualem enim te illis initiis viderint, Talem æſtimabunt:
Naturam Populi prius pondera, Et an poſſis Clementiâ id, quod ſeveritate attentas efficere.
Maxima virtus tua Princeps, ubi te cognoveris, Noſſe Tuos.
Claudo
Patrem gere: Nec ſervos puta quos regis, ſed Filios
Spondeo: Amabunt:
Sed nos ſat de Licentia Nunc ſit.

CAPVT VIII.

Quomodo ſublato alio extremo nimirum Servitute Grachus Rempublicam reduxerit, ad auream Libertatis mediocritatem.

AVſpicor ab Herbulto Ita enim ille.
ALechia noſtra inclyta, Divum domus, Diæ Libertatis Templum, ſemper Libertatem & literas ſecuta, non tamen aſſecuta.
Vtrumque ita eſſe Kadlubkonius noſter teſtatum facit,
De literis in ſeipſo, & in ſuo ſtylo.
Si enim ſtylum ſpectes, illius temporibus, nondum plenis volis, & velis Lechiam literas videbis aſſecutam.
Sed id vitium, ut verbis Fælicis loquar, Kadlubkonis non eſt: Ætatis eſt.
Nec male Herbultus.
Pone tibi præ oculis omnes, omnium Gentium circa Annum
R Chriſti

Digitized by Google

Chriſti Milleſimum Scriptores; Statues noſtrum Vincentium Kadlubkonem inter illos Tullium fuiſſe.

De Libertate: ita idem Kadlubkus, in Gracho noſtro.

Ante hunc, Grachum intellige: Servituti ancillari videbatur Libertas, Non ſemper igitur Libertatem Polonia aſſecuta, licet fuiſſet ſemper ſecuta: ſi rectè ineas & perpendas.

Ariſtocratia illa liberè: licet non à toto ſtetit.

Et tamen & tunc in illa Libertate, nihil minus, quam Libertatem dicitur à Vincentio Polonia aſſecuta.

Erant & ſub Lecho jacta quædam fundamenta Libertatis, ſecuta tamen & tunc potius Polonia Libertatem, non aſſecuta:

Quia inter initia nil repente perfectum; & in ipſo tempore, quicquid perfectum eſt,ematureſcit, Et ubi maturuerit, ſenſim à perfectione declinat.

Ea enim lege cuncta in Orbe matureſcunt, ut licet perfectionem, non tamen perpetuitatem, aſſecuta eſſe videantur.

Segetes intuere & Arborum fructus: nequaquam hac repente Sol decoquit, Sed ſenſim quaſi miteſcunt; & perveniunt ad maturam frugem. Ita & Romanam Libertatem videbis ſenſim abſolutam.

Quis tamen neget Romanos Libertatem ſemper ſecutos, etiam ſub Regibus, jam & ab ipſo Romulo, non tamen eam aſſecutos?

Quamvis Maturum jam illud, Aureum Romanæ Libertatis pomum, quid niſi Fortunæ jocus? & ludus? & pila?

Spontene te dicam Roma, an invitè cecidiſſe? Præreptumne id arbore pomum? An Fatis & ſuo jam pondere & maturitate ruens Tyrannorum demum Cibus?

Quibus nil gratius, quam aliena frui ac veſci Libertate. Non igitur temere dicam Romanos ſecutos Libertatem, non aſſecutos:

Dum

Dum enim jam frui fructu Aureo deberent; Vno duobus guſtum præripiente, ad tres ventum de libertate digladiatores. Et nonniſi fortiſſimo illud pomum ceſſit.

Qui tamen inter ipſa Fortunæ ſuæ prægustamenta, triginta duobus vindiciis foratus.

Docuit nos Eorum qui alienæ libertati inhiant, interſtringi Fatis gulam, ne totam glutiant Libertatem.

Semper ergo Roma libertatem ſecuta non tamen aſſecuta.

Potuiſſet aſſequi.

Si ut inquit Primus Romanæ Patriæ, & facundiæ Parens Fuiſſet in iis, Fides in quibus ſumma eſſe debebat. Vide Tullii tempora, vel in eo ipſo ita eſſe videbis.

Sed quid ego calamum foris occupo? Domum redeo:

Ad Grachum noſtrum.

Antequem, ut inquit Kadlubek, Libertas ancillabatur Servituti;

Laborandum ergo fuerat, & hic noſtro Gracho:

Ne quicquam ſe Sceptro admiſceret Tyrannidis, & ne ſerviret Polonia; Omnem ergo ſuſtulit prorſus Servitutem: Et quem promiſerat in Comitiis Patrem, Fecit.

Sed & Regem non Tyrannum.

Sed quæres tu: Quis mihi Tyrannus?

Non ego hic cum Antiquitate: Sed nomini inhæreo.

Cui inter ora Prudentum locum fecit Regiæ Dominationis abuſus.

Legitimus olim Princeps Abavæ Vetuſtati Tyrannus dicebatur. Mihi meoque ſæculo, peroſa vox Tyranni, ſed mage voce ipſa Imperium.

Imo & jam vetuſtiores illæ Nubes Ariſtophanis recentioribus ceſſere. In quibus ille Iovem Tyrannum Deorum dicit & docet.

Nunc in te ô meum Numen, non ſum adeo impius, ut Tyrannum dicam noſtri ſæculi ſenſu, liberè enim regis, quos liberos voluiſti,

 Et

Et cum in alia noſtra habeas Dominium abſolutum; Iura tamen das libero noſtro Arbitrio, quæ nonniſi liberè ſequamur, & quibus non inviti adhæreamus.

Abuſum ergo & vim optimo quondam Nomini, peſſima Tyrannorum licentia fecit, dum ſervire cogit, quêis debuerat liberè Imperare.

Quis igitur noſtro ævo Tyrannus? ſeu potius Quid ipſa Tyrannis?

Accipe definio.

Eſt unius violentum Imperium, præter mores, leges, & naturam eorum quibus Imperatur.

Vnius dicitur.

Id enim commune habet Rex & Tyrannus quod utriuſque ſit unius Imperium:

Sed imperanti Tyranno adjungitur Comes ſævitia.

Regi manſuetudo.

Illi Superbia, Huic Modeſtia:

Illi Crudelitas, Huic Clementia:

Illi Infidelitas, Huic Fides:

Illi Odium, Huic Amor Civium:

Illi ut uno verbo claudam omnia Violenta, huic noſtro Ius & Fas & quicquid Cælum ſuæ Pandoræ dedit.

His itaque dotibus Libertatis Rex differt à Tyranno, & quod illius ſit ſecundum Naturam, hujus contra naturam Imperium.

Brevius: Violentum.

An quia Vim liberis mentibus ſtricto infert gladio?

An quia Armis tueri nititur fractam publicis odiis authoritatem?

An quia Ius illi in armis, & Leges famulari vult Timori?

Tacitus. An quia Aufert, trucidat, rapit omnia, & ubi ſolitudinem fecerit pacem putat?

Nihil violentum in Gracho,

Cui,

Cui, uti diſplicuit in coërcenda licentia modus libertatis, quem ſpirat optimus quiſque Princeps: Ita diſplicuit ſine modo Dominatio, & major Regno Tumor & Faſtus, quo turget peſſimus quiſque Princeps.

Exemplum tu forſan à me violenti Imperii.

Pono Helvetiorum non Iudices, ſed Tyrannos.

Quæ res ſic habet.

Iam Romanæ factus purpuræ, nobis quam Romulo vicinior detumuerat, cum datum creſcere & aſſurgere Suitianæ libertati.

Quæ iniquiori Iudicum jugo preſſa, de periodo Vindiciarum angebatur.

Hos dedêre Suitiis Germani Imperatores, ut non tam eſſent Publicæ rei Adminiſtratores, quam Iuris Arbitri.

Sed ſenſim effectum, ut quos Libertatis cuſtodes Helvetii optaverant, inſignes Occatores, & Paranymphos experirentur.

Nunquam enim certis cancellis teneri poteſt, liberior ipſa libertate cupiditas, & Imperantium ambitio: Sed hydropicæ ſiti compar, ſenſim Novercam Libertati ſpirat, quæ cæperat Matrem.

Degeneravit ergo pedetentim Iudicium in Imperium, Et abiêre in ſervos liberi Suitii, Imperio diſſimulante.

Sed nunquam conſtanter ſervivit Libertas.

Vbi enim id cognovêre Helvetii, inſuetis veſtigiis retrahunt pedes: Et partim exilio, partim nece, mulctant temerariorum Præfectorum licentiam.

Non tam rati uſum, quam abuſum licentioſi Imperii vindicandum.

Occaſionem primam Vindiciarum dedit, Indervaldiorum ſeu Sylvanorum Iudex.

Huic; In viribus cujuſdam robuſtiſſimi Iuvenis libuit experiri;

Qua fronte Libertas bovinum jugum ferret.

Iungi ergo Aratro juſſerat, non degenerem Adoleſcentis à libertate animum,

Vt ſervili Scæna oculos ſatiaret.

Sed illo Imperio major, & omni vi, ſolam fugam tanto dedecori, medicinam ratus, ſupercilium Tyranni victor evaſit.

Non tamen miſero Patri, ea fuga Iuvenis, ſalubris fuit: Nam ut fugam Filii expiaret, Oculos quibus eum manus Carnificis viduavit; hoſtias projecit Iudiciariæ crudelitati.

Inultum id facinus: Oculos enim effoderat, Timor Vltioni;

Sed non illud quod jam narrabo.

In audiendo diſces: Gradus eſſe ſceleri, Et à prima pœna ſcelerum, pendere incrementa.

Apud eoſdem Inderualdios erat alter Iudex, nefas in omne pluſquam pronus. Hic neſcius An tantum etiam in alieni thalami pudorem ſibi liceret, & quid poſſet etiam abſente Marito veneranda Fides: abſentiam Mariti in audaciam convertens, pertentat Conjugis ſolitariæ frontem: Et tuta quærens deſiderio præſidia, balneum ut paret petit, ipſa ſocia lotionis futuræ.

Neſcius falli Amor & fallere.

Promittit ſudatoriam Cellam Præfecto fœmina, ſed qua ſudet, & Vitam & ſanguinem.

Exuit igitur ad tempus frontem Malens videri ſceleſta, quam eſſe.

In longius tamen craſtinum rem differt, quam ſperaverat petitor.

Inter procraſtinatricem Conſilii pudicitiam, ac æſtuantem cupiditate animum, gratias mille adhibet, importuni deſiderii contemperatrices;

Quibus delinitus ille, ſpem protrahit adventu Mariti morte ſopiendam.

Qui

Digitized by Google

Qui ubi reverſus explicat temeritatem Iudicis Conjunx,

Et ſimulandam abſentiam eatenus docet, dum in tepidario diſcant Iudices, qui melius colant Æquitatem.

Rumpit igitur moras, & paratis aquis, Præfectum adit, excipit, & fovet;

Dum ecce prorumpit è latebris Maritus, armatus ſecūri manus.

Age inquit Iudex.

Inſtruam & ego caldarium, Conjugis juvabo officium, Venas aperiam hac ſecuri, quibus adapertis, in proprii ſanguinis balneo reatum expies pudicitiæ attentatæ.

Hæc dicens.

Iudicis fruſtra hominum & Deorum opem implorantis caput ſecuri præcidit: Securi, inquam, mercatus Conjugis pudori ſecuritatem.

Præludia hæc fuêre Generalium vindiciarum; Sed jam & has refero.

Vriis & Suitiis Iudex alius quiſpiam Ius dixit, peſſimorum peſſimus.

Hic ignarus, quo fræno frangenda foret, propria petulantia. (Dignum caput tribus Plautianis jugeribus Hellebori) Pileum quo utebatur palo impoſitum fixit.

Edicens pluſquam ſtolidè.

Vt quicunque pileum præterirent, adorarent.

Adeo inſaniunt ubi cæperint impotentium ſui hominum mores, honores, & humores.

Qui tum demum ſe ſapere putant, cum procaciſſimis ingeniis in aliorum detrimentum quam maximè abutuntur.

Et tum ſe culmen Fortunæ luxuriantis attigiſſe exiſtimant, cum in vultu Orbis tale aliquid commentantur, quod alieni honoris jactura, ipſorum gloriæ faciat incrementum.

Ita & hic inſipidus Iudex, qui etiam

Dum

Digitized by Google

Dum honoris quærit augmentum, & ſe & Socios miſerabili involuit ruina.

Erat inter Suitios & Vrios Guilhelmus Tellus.

Qui ſolus iniquitati temporum Conſtantiâ ſua attulit medelam.

Æſculapius factus oppreſſæ Libertatis.

Hic primus, altricem Tyrannicæ dementiæ reverentiam pileo negavit.

Qui (licet eſſet liberioris mentis Symbolum)

Tamen ſuperciliofo edicto Tyranni, in ſtemma fuerat immutatus Tyrannidis.

Soluſque multitudinis ignavia ſuperior, famæ abnepoti generoſum nomen conſecravit.

Indoluerat contemptæ ſuæ impudentiæ Capitaneus, & plenis buccis in Tellum detonat.

Quod contempto ſupremæ Majeſtatis faſtigio, ſigno propoſito honorem denegaſſet, & ſolus infringeret Imperantis auctoritatem, temerario vel contemptu ductus vel ſupina negligentia.

Nec id ſatis: Advocatur ut parentis generoſitatem luat tenellus Filius.

Et ut ſanguine pueri eat ultum crimen.

Pro ſcopo deſtinatur ipſa (ni Fata obſtent) paterna manu feriendus.

Superimponitur capiti pomum, Vt habeat Guilhelmus metam in qua exerceat Amorem.

Concuſſit ea res Patris animum, & lentior facta, aliquot dierum cunctatione manus, licet jaculandi peritiſſima.

Adeo in proprio ſanguine lenteſcit Amor.

Vincitur tamen importunitate Iudicis & minis.

Et meta propoſita, duplici armatus telo Tellus in arenam deſcendit.

Spectate ſæcula.

Scopum

Scopum enim cernitis, quo propoſito vel ipſe peritiſſimus jaculandi artifex Vliſſes trepidaſſet.

Hæret dubius Pater quâ ictus fluat:

In autoremne crudelitatis Iudicem? an in id quod propoſuerat Iudex filii capiti ſuperſtans pomum

Verumtamen hortatus & animum, & manum, & Filium

Quid inquit trepidas Fili?

Immotis oculis telum & Fatum excipe, quo ſi ſuperior evaſeris, Autori Vitæ & arti meæ, vitam debe: Sin minus? En altera ſagitta, non inultus neque incomitatus abibis.

Dixit & illæſo filio pomum ferit.

Spectante Iudice, & tacitè infrendente ſagittæ & Arti quod à pomo in Filium Telli non aberraſſet.

Sperabat impius Iudex quod incertæ aleæ Parens ſecundum telum eſſet commiſſurus, ideoque ad Guilhelmum converſus.

Hoc telum alterum inquit, Telle cui alteri deſtinaveras?

Tibi reſpondit Guilhelmus, tuoque cordi conſecraſſem, ſi Filius mea cecidiſſet manu: Et in te non infæliciter ut ſpero, ars luſiſſet, nec ludenti illuſiſſet.

Movit vox illa Guilhelmi furorem Iudici, & bilem: Ergo inquit experiar, pluſne carcer, an libera iſta tua vox poſſit?

Navi igitur imponi Tellum, & in Carcerem abduci juſſit.

Sed ille viarum gnarus, deluſis Cuſtodibus, fuga ſalutem, & ſibi, & toti Patriæ invenit.

Nec ſegnior factus, in concitandis animis popularium, brevi tantum effecit Facundia, ut ſervile jugum excuterent, partim ejectis, partim occiſis præfectis & Iudicibus univerſis.

Qui non inſalubri documento fuêre Capitaneis & Tyrannis.

Sæpius è ferrea Tyrannide, auream naſci Libertatem.

Actum id apud Vrios & Suitios.

Anno

A vindicata Chriſtiana Libertate, per partum Virgineum

1 3 0 7.

Tu Lector Diſce hic Primo: Naturam violenti Imperii.

Diſce Secundo: Quis exitus Tyrannorum.

Diſce Tertio: Nullum violentem eſſe diuturnum.

Diſce quarto, Sæpe Optimorum Principum ſceptra, propter Præfectorum & Iudicum licentiam & tyrannidem, extrema laborare Invidia.

Diſce quinto, Quomodo & hic Libertas ancillabatur Servituti, & quomodo tandem è violento Imperio pullulavit.

Hanc nobis ſine vi Grachus & ultro.

Facilis imitatio Principibus: Omnis vis abſit Sceptris } regnabunt.
Omne Ius adſit Sceptris }

Sed & nihil velim in ſceptro, præter mores eorum in quos eſt Imperium?

Id maxime cavit Grachus.

An quia Magni ſemper morum mutatio Imperiis ſtetit?

An quia Nihil difficilius, quam libera ingenia in ſervilia tranſmutare?

Raro eo titulo felix Metamorphoſis, & ſæpè mutantis in precium ſanguis abiit Libertati.

Romam & Athenas conſule, & quos proxime retuli Helvetios.

Ita eſſe cognoſces: Quid ergo?

Moribus ejus populi vivendum cenſeo Principi quem regit.

Nec non eo ſine probo & improbo Alexandri Perſicam devictis Perſis veſtem.

Tales Principes placent Polonis, qui mores Patrios amant.

Et ideo in ore adhuc omnium Stephanus

Laudatur eo titulo Amphilochus & ſalutatur in Pluto.

Polypi ingenio nate Amphiloche Heros,

Vt temer populo quemcunque acceſſeris aptas?

Na

Digitized by Google

Næ tamen in malis moribus Principem Polypum volo.

Sed ut bonos conſervet, ex malis autem bonas Leges ſanciat Conficitur enim non inutilis ex hoc veneno Theriaca.

Sed ne & tu puta illum Tyrannum, qui ſubſcribentibus Civibus mores mutat, aſt illum qui invitis:

Tyranni quoque eſt præter Leges imperare, & naturam Gentis: Caverat id Grachus lege, Ne quid Rex in liberas Leges à ſe conſtitutas poſſet:

Nec immerito Amorem enim venatus ſuorum, ac ideo Pater meruit dici non Dominus, Aurea inferens Sceptro Polono ſæcula.

Hic quieſco. Iam enim medium tenens Ver agit Libertas.

Hoc Principe & Legiſlatore.

Non aberravit igitur in prima tanti Principis Electione libera, Polonia.

Vtinam & in Poſteris!

Qualibus vero legibus eandem Libertatem in Republica firmarit: Audi Dlugoſſium.

Quicquid ab illo conditum ſancitumque fuit, id per multas ſucceſſiones, & ætates pro juſtiſſima lege, & perinde ac ſi quodam divino oraculo promulgatum fuiſſet cuſtodiebatur.

Addit rationes ut ſolet.

Cum præter inſitam legibus ab ipſo conditis naturalem Iuſtitiam: etiam Legiſlatoris charitas & exiſtimatio illis ſingularem cultum reverentiam pariter atque metum adjiciebat.

Siſto hic pauliſper more meo; & in hac Arcola Dlugoſſii demeto ſcriptoria falce floſculum.

Principi & Lectori.

Anima Regni, legis: Regis authoritas eſt.
Hac ſi careat Princeps, temnetur.
Hanc ſi habeat Princeps, Regnum ſtabiliet.
Eximium enim quoddam eſt monſtrari digito, & dicier,

Hic eſt: Hic fuerat Rex.

Cæteri ſex, nex, grex & ſi quid vilius.

Imprimitur enim quædam de ſingulis Principibus, in animis obtemperantium, quaſi per manus tradita opinio, quam ſive illa vilis & abjecta, ſive eximia fuerit, nulla Princeps exuet ætate.

Si vitam direxit ad Publicum lampada.

Laudabunt, Adorabunt, Vultus auro argentoque cælabunt, coloribus ſimulabunt: Ad nomen ipſum, mentionem, imaginem ſuſpirabunt, Illachrimabunt.

Si in ſe bona publica verterit.

Acuent in ejus vitam calamos, interdum gladios.

Vbi vita cedet, damnabunt, execrabuntur, ad Aras ſupplicabunt Vt averuncent Superi ſceptris ſimilem Principem.

Quod ſi ea non faciunt vobis viventibus ô Principes, ubi è vita ceſſeritis facient.

Nunc forſan non audent, forſan deſperant, vos ex deterioribus fore meliores.

Sed ubi vixeritis. O ſi daretur revocare gradum!

Quæ vobis mens inter aculeos illos, in veſtrum Nomen fixos, foret conſiderate.

Quam optaretis vobis aliam in mentibus hominum vitam, aliudque Nomen.

Sed illa ſera vota: Nunc ſapite.

Nec odia & contemptum publicum ſpernite, ac in vos armate.

Niſi vos ſoletur illud Regis Magni.

Auguſtus. Regium eſt audire male cum facias bene:

Sed contra monet quiſpiam.

Non fac, non dicent

Quam vere?

Illud infigo pro coronide Principum Menti quod diu noctuque maſticent.

Suum

Digitized by Google

Suum cuique decus, rependet Poſteritas. *Tacitus.*

Nulla corona dignior vertice Principis, Quam ſerus in longas ætates poſteritatis Amor.

Nullum ornamentum Principis faſtigio convenientius pulchriuſque, eſt quam illa Corona. Ob Cives ſervatos *Seneca.*

Armis & legibus Domi Militiæque.

Legibus inquam juſtiſſimis, qualibus noſtras temperavit noſter Legum arbiter.

Ante Grachum enim Æquitas, pediſequari juſſa fuerat Injuriæ In Palatinis vidiſti. *Kadlubkus.*

Vos apagite iſtam ſanguinariam Dominam. O mei Principes Regno, Legibus, Tribunalibus, Iudiciis.

Nam quale pulcherrimum in cælis ſimulachrum DEVS Solem atque Lunam infixit, tale in Rebuſpublicis ejus exemplum eſt, atque lumen, Princeps. *Plutarchus.*

Iura Deo ſimilis qui dat mortalibus æqua

Dedit Grachus.

Ante eum Vix Iura nobis, vix Leges.

Eratque Iuſtitia quæ plurimum prodeſſet ei, qui plurimum poſſet. *Kadlubek.*

Ius ergo noſter dixit, utrique parti læſæ & ledenti ſaniſſimum.

Summos cum infimis pari lance retinens. *Cicero 2 de Offic.*

Præclarè & quod tu docuiſti Stagyrita, hæc fecit.

Rex debet, & velit eſſe Cuſtos, ut nec opulenti injuſtum aliquid patiantur, nec pauperes contumeliam accipiant. *Ariſtoteles.*

Gracho autem regnante (ut inquit Kadlubkus) fuerat Iuſtitia quæ plurimum prodeſſet ei qui nimium poſſet.

Viderat in illa ſumma Fortuna licentiæ, id æquius quod validius. *Tacitus.*

Ac ideo fecit non fas potentes poſſe fieri, quod nefas. *Euripides.*

Licet autem juſtitiæ rigor non ſtatim cæperit Imperare, *Kadlubek.*

An quia Feſtinandum hic lentius?

An quia Summum Ius, ſumma ſæpe malitia, ſumma injuria, ſumma Crux.

Digitized by Google

Ex tunc attamen Polonia violentæ deſiit ſubeſſe poteſtati.
Omnia hæc, mihi Grachum juſtum, quæ virtus decet maximè Principem.

Sapientes illud, ſapienter.

Ego vero nullas opes Viro, ac præſertim Principi pulchiores honeſtioreſque cenſeo quam Virtutem & Iuſtitiam.

Sed nec ille Politiei Ocellus, qui

Lipſius. Ius reddere, primum duxit munus eſſe Principis,
Quo munere Grachiano, quem belle Polonia refloruit Audi.

Dlugoſ. Provincia pace & quiete locuples effecta, Cives opibus aucti.

Illo ex juſtitiæ Sole, quanta & quam fælix Proles.

Pax, quies, Opes,

Cicero in Philip. Nomen horum dulce, res vero ipſa tum jucunda, tum ſalutaris

Ni à modo degenerent Opes præſertim.

Quæ opus ſunt, & ſine iis nihil fiet quod opus.

Tam in Republica quam Domi:

Nervo enim hoc, & hac vertebra non ſolum publica vigent, ſed & privata.

E Principis tamen fæcunda mente pullulat ſeges hæc, ſi beatam Civium vitam propoſitam habeat.

Cicero. Vt ea opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit.

Quem ſcopum ſi ſibi præfixerit:
O natum Spei publicæ caput!
Agnoſco, Veneror & Adoro.

Quid ni? Hic Pietas & Iuſtitia.

Auguſtus. Pietate autem & Iuſtitia Principes Dii fiunt.

Sub quibus Diis pluſquam Aurea ſæcula
Aureum mihi ſæculum explicatius Dlugoſſius.

Sub Principe Gracho, in antiquis Civitatibus nova conſurgebant tecta, & in vaſta nemora, novæ ducebantur coloniæ: Ac deſerta loca ſolitudineſque agricolis adornatæ.

Fructus is Pacis.

Marte

Digitized by Google

Marte tonante deſperes Vrbium nitorem & incrementa:

Audi Poëtam loquentem.

Nihil relinquent bella, tum vaſtis ager
Squallebit arvis: ſubdita tectis face,
Altus ſepultas obruet Gentes cinis. *Seneca.*

Adeo & hic olim Satyris Fauniſque ſedes, nunc in planitiem & agros abbiit Polonia. Et facti fertiliores hominum & ſegetum, quam arborum campi, cujus fælicitatis prima ac potiſſima pars fuit Grachus Princeps.

Pro cujus tam ſingularibus in Rempub. meritis,

Nomen Parentis Patriæ magnis per eum aucta incrementis, detulit ei Polonia. *Dlugoſſius.*

Addam & ego titulum Virtutis quali olim Virgilius ſuum Æneam ornaverat nomine mutato.

Rex fuerat Grachus, nobis quo juſtior alter
Nec pietate fuit, nec bello major & Armis.

Breviori Elogio

Sine ruga Sine Nævo.

Merito itaque Patria dixit Patrem, quia ſenſit.

Neque vero ſola Polonia in virtutes Grachianas liberalis.

Apud Populos quoque externos, inſignis & inclitus habebatur. *Dlugoſſius.*

An quia Stare loco neſcit, magni Principis gloria?
An quia Proprium eſt Virtutis etiam ab hoſte coli?
An quia Dignum laude Virum Fama vetat mori? *Horatius.*

En Hyſtoricos

Grachi vita inclaruerat fama & Nobilitas, ut Bohemia tota ei deditionem faceret, & ſub ejus toto vitæ tempore degeret regimine & Principatu. *Dlugoſ. Cromerus. Vapevius.*

CAPVT

CAPVT IX.

Vrbs à Gracho condita: ac de ejus nomine Grachovia dicta: Monſtrum novam Vrbem infeſtans domitum, à Conditore, & occiſum. Rebus tandem Imperii compoſitis plenus dierum moritur ac more Romano ſepelitur.

A Gracho ſtructam eſſe Grachoviam Hiſtorici noſtri non obſcure notant

Dlugoſſius ante alios.

In edito inquit colle, qui ab incolis Wavel appellabatur, & quem Iſtula undis ſuis alluebat, latam planitiem in cacumine habente arcem Regiam conſtruxit: Deinde pro ejus firmiore ſubſiſtentia, amplitudine & decore, Vrbem illuſtrem haud procul ab Arce, irrigatam à flumine Iſtula fundat: eique à ſuo Nomine nuncupationem adoptans Grachoviam vocat.

Addit Dlugoſſius.

In hac Arce & Vrbe Thronum ſui Regni collocat, illicque Iura Polonis & Bohemis reddit, ac illam Metropolim, ac Primariam ſui Principatus deſignat, decernitque Sedem: Raro eoque naturali ſitu ſpem ſibi de magnitudine futuræ Vrbis non ambiguam promittendo.

Neque eum fefellêre Spes & Vota.

Velocibus enim incrementis Gracho vigente, Vrbs Cracovienſis conſurgere cæpit, & in eum ſtatum ac fortunas attolli, ut à vicinis Regionibus ejus ſorti invideretur.

Senſim omnia creſcunt, nec uno impetu Fortuna refloruit unquam.

Vbi autem floruerint, invidia laborant, quæ ſumma Sors fecit.

Invidia

Invidia vero & Adulatio quid aliud niſi Vermes in fimo nati, nil illis cum Cœlo & Polo? *Herbulem.*

Quid ultra Cromerus?

Quæ quidem Vrbs, è parvis illis, illius ſæculi initiis, ſucceſſu temporum ad eam quam videmus amplitudinem & ſplendorem, Principum poſteriorum habitatione & favore pervenit; ut Mænium & Turrium fortitudine, ædificiorum publicorum juxta ac privatorum magnificentia, copia rerum, quæ non modo ad ſolum victum cultumque corporis, verumetiam ad luxum & voluptatem requirantur. Denique urbanitate & elegantia Civium & Incolarum cum Germanicis Italicisque Vrbibus certet: Inter totius autem Septemtrionis nedum Poloniæ Vrbes, facile teneat Principatum.

Ita proſperatas vult Deus eorum Regum cogitationes & conſilia, qui ſummam vim mentis, in publicum utile videntur direxiſſe.

Vt non immerito de tali Principe dixeris illud Sacrum.

Et omnia quæcunque faciet proſperabuntur. *Pſalmus.*

Regum autem impiorum, & Tyrannorum ac Libertatis oppreſſorum Nomen, quo?

In terra putreſcet: Et peribit memoria ejus cum ſonitu.

Cruſphiciam habes, ejuſque Conditorem Popielum, cujus in corpore gloriam, mures ultrices corrosêre.

Sed quam haud verè olim dictum

Quod ſummis negatum ſit ſtare diu; Videbis:

Vrbis enim novæ fælicitati, nova calamitas invidit.

Monſtrum ſiquidem horrendum, informe, ingens; Waucliana educaverat in hominum perniciem Rupes.

Res ſic habet,

Quam in gratiam Lectoris, numeris Heroicis adſtrinximus.

Segnior Auguſto ſurgebat pondere moles
Rupe jacens media Vauli; qua candicat ingens

Regia, creſcentes ſenſim diffuſa per undas.
Iamque apices notuêre Polo, manifeſtaque ſeptem
Tecta, oculis ſpectans nitidis Cynoſura fovebat,
Inſtabatque operi Grachus, legeſque labori,
Dicebatque modum; nunc his nunc addere curam
Illis ſolicitus. Fluitant qua juſſa ferentem
Cognoſcunt Dominum mentes, artiſque miniſtræ
Sudor; & ardentes aſtantis lumine dextræ
Principis, incumbunt ſaxis, ſylvaſque volutant
Pars cædunt, pars cæſa locant, pars mite ſuperbo
Ingenium ſaxo donat, rupeſque figuris
Entheat: Illachrimat venturi conſcius ævi
Autor opus, tacitoſque movens in cæca futuri
Secula dat animos, & quanto purpura faſce
Increſcet, cogitat quondam: magnuſque per omnes
Mente Duces graditur Lechicos, Regeſque perenni
Spe tenet: & toto complexus pectore Romam.
Terrarum Dominam, ſperat ſpiratque labori.
Aſt ubi perfecto gemuêre culmine rupes
Indomitique domus ſtetit ardua vertice ſaxi,
Teſqua, novum ſenſêre decus, ſenſêre cavernæ
Materiem preſſæ queritur graviore Vaüclus,
Membra Gygas ſylva premier, ſaxoque cubanti
Infrendet, damnatque Iovis fera bella, manuſque
Divæ ſentit onus nec totæ ſufficit Arci
Geſtandæ, ſociamque fidem ploratque juvamen,
Et videt ad nullos exciri Monſtra tumultus
Inarſit: lachrymis faciem grandique boatu
Implet humum; Mater cui nos Natura tuliſti
Servatos oneri? Pœnarum ſufficit una?
Quid geminat mortes iratus Iupiter? hoſtem
Si metuit? flammis rapiens & fulmine vitam
Expiet inviſam; dabimus cui poſcit honori.

Digitized by Google

At genitrix cæcos latebris meditata dolores
Intremuit, latè & diffuſum viſcere luctum
Conteſtata dedit, rapuit dolor improbus omnem
In furias animum, tu tu Saturnia noſtrum
Inquit onus metire Nefas? nova ſurgit in altum
Roma pari faſtu? quæ tanta licentia? Papæ?
Influit jam Latium Lechiæ? Grachique ſuperba
Tecta manus te invita ſtruit? quæ fœdera Regni?
Quis color inviſo ſceleri? novus exul ab oris
Romuleis Sceptro Grachus dat Iura Polono?
O rerum faciem miſeram? Tu conſcia vultu
Immoto cogitata feres? ſenſumque ſuperba
Ambitione gravem? hic tibi forſan defuit hoſtis?
Dixerat: Illa vicem fatorum & jurgia queſta
Suſtine ô Tellus tantæ fundamina molis,
Tollam: Semirutis pendebunt Tecta cavernis
Et qua mente colant Divas, irata docebo
Grachitas; monſtro compeſcam: cladibus Vrbem
Afficiam gravibus, nullo cuſtode teneri
Inviſos patiar muros, & ſanguine Manes
Implebo: Ventremque trucem premet aſpera pœnis
Bellua; quas ultro quærunt, & damna ſequentur.
In nova monſtra pari, pars criminis illa favore
Tota vacet, poſito turgeſcant pectora faſtu.
Dixerat; & grandi monſtrum paritura receſſu
It Tellus; Adſtat ſpirans Saturnia vultu
Fulmineo: mentem monſtro, triſteſque furores
Solicitaſque minas, faciat, qua ferrea pluſquam
Bellua, belligero pertentans viſcera dente.
Et totam Lechiam, ventris compeſcat hiatu.
Luctificus oculus, nimiaque cupidine flammas
Eructans acies, olli: celeres in funera plantæ
Infernuſque color: tenebris ſuffuſus & atro

Digitized by Google

Sanguine, tartareus venter, quin membra venenis
Tincta rubent, crebris & ſquallent farta colubris:
Non tulit ignivomis rabiem fera bellua fibris,
Sed furit; & tota ſurgentem ſpe vorat Vrbem.
Concipit atque animos damnis; & improba ventris
Iurgia amens acuit: clades fremit ore cruento:
Et quærit furibunda boves, hominesque necandos:
Quin vorat; & querulos furialibus implicat artus
Dentibus; Vrbs votis ardeſcit, fervidus Aris
Plorat opem populus: & jam mortalia tangens
Corda, humilis terræ ſternit pavor: æſtuat alto
Mens ſuppreſſa malo: fugiunt hominesque feræque
Ipſe metus portas aperit: Pars abdita tectis.
Protrudunt aditus Monſtri, denteſque repellunt:
Pars gemit; & fletu, ac nimio ſuffuſa timore
Vota canit Divis, & largo flumine vultus
Irrorat ſupplex: pars tundit pectora palmis.
Fœmineique ululant queſtus: pars funera natûm
Parſque virûm ſequitur mortes: pars Arma ſurenti
Objicit audacter monſtro: clamoribus inſtans
Tum jaculis vermem longis ſpiculiſque laceſſit.
Aſt ubi compreſſus furor eſt ſceleratus edendi,
Eſuriemque feram preſſit, quêis funera rupi
Intulerat monſtrum; nullam jam languidus Arti
Admiſcet dextram Civis, ſperatque futuro
Sole necem, & fati rabiem denteſque plagaſque
Spes vigil addit onus, trepidant nova funera Cives,
Inque dies majora timent, habitator inerrat
Iam proprio ratus tecto: ſylviſque tenetur.
Indoluit cladi Grachus, fatoque ſuorum
Non homines muris ratus, Civeſque futuros
Ni monſtrum rabiem ponens, ſævumque dolorem
Ventre premens, diro feralem corde furorem

Exclu-

Digitized by Google

Excludat, tollatque famem, vitæque miniſtra
Ilia ſoletur: præſtanti corpore Tauros
Tres jacit, & pingui diſtendit viſcera Monſtri
Funere taurorum; munus conſumit edendo.
Mandit hians, immane vorans, denteſque feroces
Viſceribus miſcere juvat, multoque cruore
Abluit iratas fauces, gaudetque vorando
Bellua: Iam rabiem viſa eſt poſuiſſe famemque
Sed non Vrbe metus jacuit trepidante, nec horror
Tandem uſura vorax, ventriſque immane tributum
Diſplicuit; Artiſque placent nova fulmina Craco.
Ergo funereos copioſo ſulphure Tauros
Infarcit, ventrique fero medicata miniſtrat
Corpora, quæ rabiem ſopiant, rabiemque venenent.
Hoc victu revocat vires, animoſque colubris
Beſtia, gorgoneo circumplaudente maniplo:
Aſt ubi concaluit, temerato in corpore virus
Pertentans rigido vitratas frigore fibras
Lentam concipiens labem, fera pabula lymphis
Expiat, & toto vix extinctura meatu
Iſtula, flammarum bibitur, mortiſque medela:
Sed dum tota ſitis rabioſo accenſa veneno
Funditur in fluvium, crepuit: ſparſitque cruore
Tabifico fluctus, vitamque ingrata reliquit:
Ingenio, æternum Grachi factura trophæum.

Sed nos Euripo Poëtico abrepti redimus ad te Lector.

Ne mirere fabellam: Epos enim ſcripſimus.

Nunc è noſtris Hiſtoricis aliquid meliori informatione

Et tu forſan ſcire requiris, quale fuerit illud monſtrum.

Belluam inſolitæ magnitudinis Draconis aut Holophagi ſpeciem habentem narrat fuiſſe Dlugoſſius

In eandem ſententiam eunt & alii Hiſtorici. Locum omnes indigitant Antrum, cujus & nunc extant, ſub Cracovienſi arce integra relicta veſtigia.

Digitized by Google

Dlugoſ. Ad explendam ejus eſuriem, jumenta pecorum aut armentorum præbita corripiens devorabat. Verum quoties illius ventrem, non reperti & non dati fœnoris diutius excruciaſſet rabies & fames; toties ſub clara luce diei, ad mitigandam ventris ingluviem cubili emergens, jumenta ſive juncta carpento, ſive aratro ſubjugata invadebat, ſuffocabat, ac devorabat: in quoſque etiam homines ſæviens ventrem horrenda cæde explebat.

Cromerus. Tandem juſſu Grachi interemptam eſſe belluam, cum corpora illi objicienda pice & ſulphure, fomite ſuccenſo, infarciri præcepiſſet, unde ignis conceptus viſcera illius torruiſſet.

Sed jam pallida Mors pulſat Herculis noſtri, monſtrique domitoris Turres.

Virgilius. Et magno turbantur nova mœnia luctu

Iamque vovit Summa dies Parenti Patriæ, & exacta ſcæna ultima Actus ultimi vitæ, Grachi noſtri.

Habes Chare Nepos Regni Tui Dioptram: Quæ ſi anguſtioris, quam par eſt (uti certe eſt) Tibi luminis viſa fuerit: Eam Tu auguſtiori, ampliorique quâ poteris luce luſtra & illuſtra.

F I N I S.

Digitized by Google